

2011

Uilyam Somerset

Moyem

“Neyl Makadam” “Polkovnikin xanımı”. (Povest və hekayələr). İngilis dilindən tərcümə edən: Aygün Əziz.
Elektron kitab

www.kitabxana.net Milli Virtual Kitabxananın Təqdimatında

www.kitabxana.net

YYSQ
23.02.2011

www.kitabxana.net

Milli Virtual Kitabxananın Təqdimatında

Uilyam Somersət Moyem
(Böyük Britaniya)

“Neyl Makadam”
“Polkovnikin xanımı”

Povest və hekayələr

İngilis dilindən tərcümə edən:

Aygün Əziz

Elektron kitab

YYSQ - Milli Virtual Kitabxananın rəqəmsal e-nəşri N 44 (2011)

Redaktoru və e-nəşrə hazırlayanı hazırlayanı:

Aydın Xan (Əbilov), yazar-kulturoloq

YYSQ - Milli Virtual Kitabxana

Bakı 2011

Uilyam Somerset Moyem
(Böyük Britaniya)

Neyl Makadam

Kapitan Bredon mehriban adam idi. Kualo Solordakı muzeyin kuratoru Anqas Manro yeni köməkçisi Neyl Makadamın Sinqapura gələndə Van Dayn mehmanxanasında bir neçə gün qalacağını deyəndə və bu müddət ərzində oğlandan muğayət olmasını ondan xahiş edəndə kapitan əlindən gələni edəcəyini söylədi. Kapitan Bredon “Sultan Əhməd” gəmisini idarə edirdi və Sinqapurda olanda qalmağa həmişə Van Dayn mehmanxanasını seçirdi. Arvadı yapon idi. Orada bir otaq tutmuşdu; bu, onun evi idi. Borneo sahili boyunca iki həftəlik səyahətdən qayıdanda əslən holland olan menecer ona Neylin artıq iki gündür ki, orada olduğunu söylədi. Oğlan mehmanxananın balaca, tozlu bağçasında oturub *Straits Times* qəzetinin köhnə sayılarını oxuyurdu. Kapitan diqqətli bir nəzər yetirdikdən sonra ona yaxınlaşdı.

- Siz Makadamsınız, elə deyilmi?

Neyl ayağa qalxdı, qulaqlarına qədər qızardı və utancaqlılıqla cavab verdi:

- Mənəm.
- Mənim adım Bredondur. “Sultan Əhməd”in kapitanıyam. Siz gələndə çərşənbə axşamı mənimlə gedəcəksiniz. Manro xahiş edib ki, sizdən göz-qulaq olum. Stenqah¹ istəyirsiniz? Hər halda güman edirəm ki, indiyə qədər onun nə olduğunu artıq öyrənmişiniz?
- Təşəkkür edirəm, ancaq mən içki içmirəm.

O, geniş yayılmış şotland ləhcəsində danışdı.

- Mən heç də sizi günahlandırmıram. İçki bu ölkədə çox yaxşı kişilərin evini yıxıb.

O, yerlilərdən olan çinli xidmətçini səslədi və özü üçün ikiqat viski və bir az da soda gətirilməsini sifariş etdi.

- Buraya gələndən bəri nə işlə məşğul olmusunuz?
- Ətrafi gəzib dolaşmışam.
- Sinqapurda görməli elə bir şey yoxdur.
- Ancaq mən belə deməzdim.

Əlbəttə, onun görəcəyi ilk iş muzeyə getmək idi. Burada onun öz yerlərində görmədiyi az şey var idi. Lakin vəhşi heyvanların, quşların, sürünənlərin və digər həşəratların məhz həmin ölkəyə aid olması faktı onu həyəcanlandırır. Orada bir bölmə var idi və növbəti üç il ərzində bu canlı varlıqların onun

¹ İçki növü

işinə birbaşa aidiyyəti olduğundan Neyl onları diqqətlə tədqiq edirdi. Lakin ən həyəcanlandırıcı şey bayırda – yəni küçələrdə idi və əgər ciddi, ayıqbaşlı bir gənc olmasaydı sevinclə ucdan qəhqəhə çəkib gülərdi. Burada hər şey onun üçün yeni idi. Ayaqları sıyrılana kimi gəzirdi. Qələbəlik bir küçənin bir küncündə dayanır, rıqşaların² saldığı uzun cığıra və indakar addımlarla dirəklərin arası ilə qaçan adamlara maraqla baxırdı. Kanalın üzərindəki körpünün üstündə durur və konserv qutusunda siyənək balıqları kimi bir-birinin yanında pazla bərkidilmiş sampanlara³ tamaşa edirdi. Viktoriya küçəsindəki çoxlu qərribə şeylərin satıldığı çin mağazalarına diqqətlə nəzər yetirirdi. Kök, yekəpər Bombay tacirləri mağazalarının qapısı ağzında dayanır, ipək saplar və müxtəlif zinət əşyalarını alması üçün elə hey bir ucdan səslənirdilər. O, həvəssiz-həvəssiz yol gedən Tamillərə⁴, başlarında ağ araqcın olan və özlərini çəkən saqqallı ərəblərə baxırdı. Bu cür mənzərənin üzərindən günəş güclü parıltı ilə bərq vururdu. Neyl karıxıb qalmışdı. Düşündü ki, bu rəngarəng və həddindən artıq böyük dünyada öz yerini tapmaq üçün ona illər lazım olacaq.

Həmin gecə şam yeməindən sonra kapitan Bredon ondan şəhəri dolaşmaq istəyib-istəmədiyini soruşdu.

- Nə qədər ki, buradasan, gərək bir az gözünü açıb həyata baxasan, - o dedi.

Onlar rıqşaya oturdular və şəhərin çinlilər olma məhəlləsinə sürdülər. Dənizdə olduğu zaman heç vaxt içki içməyən kapitan bu dəfə də öz adətinə xilaf çıxmadı. O, özünü yaxşı hiss edirdi. Rıqşalar küçənin bir tərəfində olan evin yanında dayandılar. Onlar irəli keçib qapını döydülər. Qapı açıldı, dar bir keçidlə hər tərəfi qırmızı plyuşla döşənmiş skamyaları olan böyük bir otağa girdilər. Orada milliyətcə fransız, italyan və amerikan olan bir neçə qadın oturmuşdu. Pianodan sanki güc-bəla ilə xoşagəlməz səs çıxır, bir neçə nəfər də ortada rəqs edirdi. Kapitan Bredon içki sifariş etdi. Dəvət gözləyən iki-üçü qadın onlara çağırıcı nəzərlərlə baxdılar.

- Hə, cavan oğlan, bəyəndiyin biri varmı?, - deyə kapitan zarafatla soruşdu.
- Yatmaq mənasında? Yox!
- Getdiyən yerdə bilirsən ki, ağ dərili qızlar olmur.
- Yaxşı, bildim.
- İstəyirsən gedək yerli qadınlara baxaq?
- Etirazım yoxdur.

Kapitan içkinin pulunu ödədi və onlar bir az gəzişdilər. Sonra başqa bir evə getdilər. Buradakılar balaca, zərif, çiçək kimi xırda əl və ayaqları olan, güllü ipəkdən kostyum geyinmiş çinli qızlar idilər. Lakin rənglənmiş üzləri sanki maskanı xatırladırdı. Gələnlərə istehzal nəzərlərlə baxdılar. Bu qızlar qətiyyətlə insana bənzəmirdilər.

² Minik növü

³ Qayıq növü

⁴ Hindistan və Şri-Lankanın şimal-şərqində yaşayan və kökü eramızdan əvvələ gedib çıxan qədim xalq

- Səni buraya gətirdim, düşündüm ki, bu yeri görməlisən, - kapitan Bredon vəzifə borcunu yerinə yetirən adam ədası ilə dedi, - elə bircə nəzər salmaq özü hər şeydir. Nə səbəbə bilmirəm, onlar bizi bəyənirlər. Hətta bəzi bu cür çin evlərində ağ dərilə kişiyə içəri girməyə də icazə vermirlər. Dedikləri də budur ki, guya bizdən xoşagəlməz qoxu gəlir. Gülməlidir, elə deyil? Deyirlər ki, guya bizdən meyit iyi gəlir.

- Bizdən?

- Bizə yapon qızları verin, - kapitan dedi. - Onlar yaxşıdırlar. Bilirsən də, mənim arvadım da yaponundur. Gəl gedək, səni yapon qızları olan bir yerə aparacağam. Əgər ora xoşuna gəlməsə, onda mən adımlı dəyişərəm!

Onlar rikşalara əyləşdilər. Məkana çatanda düşüb qapını döydülər. Dolğun, orta yaşlı bir yapon qadını onları içəri – evə dəvət etdi. Yalnız xalçalarla döşənmiş qəşəng, təmiz bir otağa gətirdi. Kapitan və Neyl yerdə əyləşdilər. Bir az keçmiş balaca bir qız üzərində solğun rəngdə iki piyalə çay olan məcməyi ilə içəri girdi. Qız utancaq bir təzimlə piyalələri onlara təqdim etdi. Kapitan isə orta yaşlı qadınla danışdı. Birdən o, Neylə baxaraq qaqqıltı ilə güldü, qadın bayıra çıxan uşağa nə isə dedi və ir qədər keçmiş otağa dörd qız daxil oldu. Çox qəşəng daranıb yığılmış qara, parıltılı saçları olan bu qızlar kimanoda elə gözəl görünürdülər ki; xırda, dolğun, yumru sifətli bu qızların gülümsəyən gözləri vardı. Onlar təzim etdilər və ədəb-ərkanla qonaqları salamladılar. Danışqları lap quşların cəh-cəhini xatırladırdı. Sonra onlar hərəsi bir tərəfdə kapitanla Neylin dizi üstündə oturaraq onları əyləndirməyə başladılar. Bir az keçmiş kapitan artıq qolları ilə iki incə beldən tutmuşdu. Onlar da ki, heç dil boğaza qoymurdular. Çox şən idilər. Neylə elə gəldi ki, kapitanla əylənən qızlar onu lağa qoyurlar, çünki onların parıldayan gözləri çıltaq bir şəkildə Neylə tərəf döndü və bunu görcək oğlan qıpqırmızı oldu. Digər iki qız isə gülümsəyərək Neylə qısılmışdılar və yaponca elə danışdılar ki, sanki oğlan onların dediyi hər sözü aydınca başa düşürdü. Elə xoşbəxt və səmimi görünürdülər ki, oğlan gülməyə məcbur oldu. Qızlar çox diqqətçil idilər. Piyaləni özləri elə uzatdılar ki, oğlan rahatca içə bilsin. Qızlar onun üçün siqaret yandırdılar və külü oğlanın üstünə düşməsin deyərək onlardan biri balaca, incə əlini irəli uzatdı. Onlar Neyli hamar üzünü tumarlayır və maraqla iri, gənc əllərinə baxırdılar. Zalım qızları pişik balası kimi oynayan idilər.

- Yaxşı, hansını istəyirsən, de görək?, - bir qədər sonra kapitan dilləndi, - Seçdin birini?

- Sizi başa düşürəm?!

- Gözləyirəm ki, sən bir qərara gələsən. Mən də öz işimi bilim.

- Ah, siz nə danışsınız! Heç birini istəmirəm. Mən evə yatmağa gedirəm.

- Niyə, nə olub axı? Hər halda qorxmursan, hə?

- Yox, sadəcə olaraq belə şeyləri xoşlamıram. Ancaq sizin yolunuzun üstündə də durmayacağam. Özüm mehmanxanaya qayıdaram.

- Əgər elə bir fikrin yoxdursa, onda bu, başqa məsələ. Mən sadəcə səni tək buraxmaq istəməirdim.

Kapitan orta yaşlı qadınla bir-iki kəlmə kəsdi və dediyi sözlər qızların Neylə təəccüblə baxmasına səbəb oldu. Qadın nə soruşdusa kapitan çiyinlərini çəkdi. Sonra qızlardan biri nəsə söz atdı və hamı gülüşdü.

- O, nə deyir?, - Neyl soruşdu.
- Sənə sataşır, - kapitan qımışdı.

Və qərribə bir maraqla Neylə baxdı. Bayaq nə isə deyərək onları güldürən qız indi birbaşa nəsə söz atdı. Oğlan bundan da heç nə anlamadı, ancaq qızın gözlərindəki istehza onun pörtməsinə səbəb oldu. Qaşlarını çatdı. Masqaraya qoyulmaqdan heç xoşu gəlmirdi. Qız isə nümayişkarənə bir şəkildə güldü və qolunu Neylin boynuna dolayaraq xəfifcə onu öpdü.

- Gəl gedək, - kapitan dedi.

Mehmanxanaya çatanda Neyl daha marağını boğa bilmədi.

- Nəyə güldürdülər elə?
- Sənin bakirliyinə.
- Mən burada gülməli elə bir şey görmürəm, - deyərək Neyl özünün asta Şotlandiya ləhcəsi ilə dilləndi.
- Bu, belədir ki?
- Mmm... Hə.
- Neçə yaşın var?
- İyirmi iki.
- Yaxşı nəyi gözləyirsən?
- Evlənməyimi.

Kapitan susdu. Pilləkanın lap yuxarisına çatanda əlini ona uzatdı. Oğlana “Gecən xeyrə qalsın” deyəndə gözlərində bir işartı vardı, lakin Neyl bunu sakit, səmimi və rahat bir nəzərlə qarşıladı.

Üç gün sonra onlar gəmi ilə yola düşdülər. Neyl yeganə ağ dərilili sərnəşin idi. Kapitan məşğul olanda o, ancaq mütləq edirdi. Təzədən Ualeysin “Malay arxipelaqı”nı oxuyurdu. Bunu uşaq vaxtı oxumuşdu, ancaq indi bu kitabda yeni və hər şeyə üstün gələn bir maraq var idi. Kapitanın asudə vaxtında ya bric⁵ oynayır, ya da ki, göyörtədəki uzun kürsülərdə oturub siqaret çəkərək söhbət edirdilər.

Neyl kənd həkiminin oğlu idi və təbiət tarixi ilə maraqlandığı yadına gəlmir. Məktəbi bitirəndən sonra o, Edinburq universitetinə daxil oldu və təbiət elmləri üzrə bakalavr dərəcəsi aldı. Təsədüfən “Nature” (“Təbiət”) qəzetində Kualo Solordakı muzeyin mühafizinə assistent tələbi barədə elanı görəndə o, biologiya üzrə laborant işi axtarırdı. Muzeyin mühafizi Anqas Manro onun dayısı – Qlazqo taciri ilə birlikdə Edinburqda olmuşdular və dayısı məktub yazaraq ondan Neylə

⁵ Kart oyunu

bir sınaq işi verməsini xahiş etmişdi. Neylin əsasən entemologiya⁶ ilə maraqlanmasına baxmayaraq o, əslində təlim görmüş taksidermist⁷ idi. Elə elanda da bunun əsas götürüldüyü açıq-aydın söylənilirdi. O, Neylin müəllimlərinin verdiyi sertifikatları da məktuba daxil etmişdi. Yeri gəlmişkən, hələ universitet illərində Neylin yaxşı futbol oynadığını da əlavə etmişdi. Bir neçə həftədən sonra işə qəbul edilməsi ilə əlaqədar teleqram gəldi və beləliklə Neyl iki həftə sonra gəmi ilə oraya yola düşdü.

- Manro necə adamdır? – Neyl soruşdu.
- Yaxşı oğlandır. Hamının rəğbətini qazanıb burada.
- Mən elmi jurnallarda onun məqalələrinə göz gəzdirmişəm. “İbis”in son sayında da bir məqaləsi vardı.
- Bu barədə heç nə bilmirəm. Bircə bildiyim odur ki, arvadı rusdur. Burada da onu bir o qədər də bəyənirlər.
- Sinqapurda olanda ondan məktub aldım. Orada deyilirdi ki, götür-qoy edənə qədər onlar mənə burada bir müddət qonaq edəcəklər.

İndi çayyuxarı üzürdülər. Çayın ağzında su üzərindəki dirəklərin üstündə balıqçıların kiçik bir kəndi yerləşirdi. Sahildə palma və manqrov ağacları bitmişdi; bir az aralıda baltadəyməmiş meşənin qalın yaşıllığı uzanırdı. Bundan bir qədər də uzaqda mavi səmaya tünd kölgəsi düşən dağın nahamar konturu görünürdü. Bütün vücudunu saran həyəcədən ürəyi döyünən Neyl bu mənzərəni az qala gözləri ilə yeyirdi. Çəşib qalmışdı. O, Konradi⁸ demək olar ki, əzbərdən bilirdi və sirrli-sehrli bir aləm görmək ümidində idi. Lakin hələ bu mavi səmaya hazır deyildi. Üfüqdəki balaca, ağ buludlar günəş işığında parıldaırdı. Meşədəki yamyaşıl ağaclar parlaq işıqda bərq vururdular. Çayın sahili boyunca adda-budda tavanı qamışla örtülmüş Malay⁹ evləri vardı və onlar meyvə ağaclarının arasında yerləşmişdi. Yerlilər daq-autlarda¹⁰ çayyuxarı avar çəkirdilər. Neylin evə qapanıb oturmaq fikri yox idi. Həmin o məhzun, lakin boşluq və sərbəstlik dolu parlaq səhər çağında da bu fikirdə idi. Bu ölkə ona isti qucaq açırdı. Ürəyinə dammışdı ki, burada xoşbəxt olacaq.

Kapitan Bredon körpüdən aşağıda dayanmış Neylə səmimi bir nəzər saldı. Dörd gün davam edən bu səyahət müddətində kapitan bu oğlana yamanca bənd olmuşdu. Doğrudan da o, içki içmirdi. Zarafat edəndə də bunu ciddi hal kimi qəbul etmirdi. Ancaq onun ciddiliyinin özündə də nə isə bir cazibə var idi. Burada hər şey onun üçün maraqlı və əhəmiyyətli görünürdü. Əlbəttə, elə buna görə də o, zarafatları gülməli hesab etmirdi. Amma hətta bu zarafatları başa düşməsə də gülürdü, çünki bunu ondan gözlədiklərini hiss edirdi. O gülürdü, çünki həyat gözəl idi. Deyilən hər xırda şeyə görə təşəkkür edirdi. Çox nəzakətli idi. Heç vaxt “xahiş edirəm”, “zəhmət olmasa” kəlmələrini işlətmədən nəzə

⁶ Həşəratları öyrənən elm

⁷ Ölü heyvan, quş, balıq və sair dərilərini canlı effect yaratmaq üçün doldurmaqla məşğul olan adam

⁸ Milliyətə polyak olan ingilis yazıçısı

⁹ Cənub Şərqi Asiyada, Malakka yarımadasında yerləşən ölkənin xalqları

¹⁰ Ağac kötüyünün ovulması ilə düzəldilən qayıq

istəməzdi və “çox sağ olun”u əsirgəməzdi. Üstəlik də yaraşılıq oğlan idi; bunu heç kəs inkar edə bilməzdi.

Neyl başı açıq, əlləri dirəyin üstündə sahilədən keçib gedənlərə baxaraq dayanmışdı. Ucaboy – 6.2 fut¹¹ olardı, uzun, iri qolları və ayaqları, eyni çiyinləri və incə beli olan bir gənc idi. Onda nə isə cəzbedici bir oynaqlıq vardı, belə ki, hər an nəsə bir oyun çıxaracağını gözləyirdin. Özünəməxsus parıltısı olan şabalıdı, qıvrım saçları bəzən işığa düşəndə lap qızıl kimi işıldaırdı. İri, mavi gözləri sevincə parlayır, sahibinin şən xarakterini özlərində əks etdirirdilər. Burnu qısa, kobud, ağız böyük, çənəsi sərt, üzü enli idi. Lakin ən heyrətləndirici əlamət dərisi idi: ağappaq, hamar, yanaqları da qızartlaq. Hər bir qadın bu cür dəriyə sahib olmasını yalnız arzu edə bilərdi. Hər səhər kapitan Bredon eyni zarafatı təkrarlayırdı:

- Hə, cavan oğlan, bu gün üzünü qırxmısan?

Neyl əlini çənəsi boyunca sürtüb deyirdi:

- Yox, lazımdır bəyəm?

Kapitan Bredon da həmişə buna gülürdü.

- Lazımdır?! Yox, əşi, nəyinə lazımdır?! Sənin üzün onsuz da uşaq dərisi kimidir.

Hər dəfə də Neyl qıpqırmızı qızarırdı.

- Mən həftədə bir dəfə üzümü tərəş edirəm, - deyə o, bir dəfə qəti şəkildə cavab verdi.

Lakin onu adamlara bəyəndirən təkə zahiri görünüşü deyildi. Onu müsahibinə sevdiren daha çox üzləşdiyi vəziyyətə qarşı göstərdiyi çeviklik, səmimiyyət və ruh yüksəkliyi idi. Diqqət və əhəmiyyətlə yanaşdığı hər şeyə və ortaya çıxan hər məsələyə dair mübahisə aparmaq meylinə baxmayaraq, onda adama tamamilə qeyri-adi təsir bağışlayan qəribə bir sadəlik vardı. Kapitan, bax, bunu anlaya bilmirdi.

- Maraqlıdır, bəlkə o, heç vaxt qadınla olmadığına görə belədir? – deyə o, öz-özünə deyirdi, - qəribədir, fikirləşirsən ki, qızlar özləri ona heç macal verməzdilər. Özü də belə yaraşılıq bir oğlana.

“Sultan Əhməd” çayın döngəsinə yaxınlaşırdı, onu dolanıb keçdikdən sonra artıq Kualo Solor görünəcəkdə. Ancaq işi ilə əlaqədar vacib məsələlər kapitanın bu düşüncələrinə son qoydu. O, aşağı - maşın şöbəsinə xəng çaldı. Gəmi sürətini yarıya qədər azaltdı. Çayın sol sahilində ağ, təmiz və kiçik şəhərcik olan Kualo Solor uzanırdı, sol tərəfində isə hərbi istehkam və Sultan sarayı var idi. Bir az külək əsirdi və Sultanın bayrağı hündür bir ağacın başında əzəmətlə dalğalanırdı. Onlar çayın ortasında lövbər saldılar. Həkim və bir polis məmuru hökumət barkasında¹² göyertəyə yaxınlaşdılar. Onları ağ, parusin şalvar geyinmiş ucaboy, arıq bir kişi müşayiət edirdi. Kapitan taxta körpünün başında duraraq onlarla əl tutuşdu. Sonra da sonuncu gələnə tərəf döndü.

- Görürsən də, sənin ümid yerin olan bu gənci sağ-salamat gətirdim.

¹¹ Təxminən 188 sm; 1 fut = 30.48 sm

¹² 3, 4 və 5 dor ağacı olan gəmi

Və bunu deyib Neylə nəzər saldı.

- Bu Manrodur.

Ucaboy arıq kişi əlini uzatdı və Neylə sınaqçı nəzərlə baxdı. Neyl qızararaq gülümsədi. Onun qəşəng dişləri vardı.

- Xoş gördük, cənab.

Manro gözləri ilə xəfifcə gülümsədi. Yanaqları batıqdı, qırğı burnu və solğun dodaqları vardı. Gündə qapqara yanmışdı. Çox yorğun görünməyinə baxmayaraq üzünün mehriban ifadəsi var idi və bu, Neyldə ona qarşı dərin inam hissi yaratdı.

Kapitan onu həkim və polislə tanış edərək bir az içki içməyi təklif etdi. Masa arxasında əyləşdilər. Xidmətçi pivə şüşələrini gətirəndə Manro şlemini çıxardı. Neyl onun qısa vurulmuş saçlarının artıq callaşmış olduğunu gördü. O, 40 yaşlarında sakit görünüşlü, hərəkətlərində təmkinli olan ziyalı görkəmli bir adam idi və bu da onu o balaca çevik həkimdən və son dərəcə təşəxxüslü olan polis məmurundan fərqləndirirdi.

- Makadam içki içmir, - xidmətçi 4 stəkan pivə süzəndə kapitan dilləndi.
- Daha yaxşı, - Manro dedi, - hər halda ümid edirəm ki, onu pis yollara çəkməyə çalışmamısan.
- Sinqapurda buna cəhd elədim, - kapitan gözlərində parıltı ilə cavab verdi, - axı, görməli elə bir ciddi iş yox idi.

Pivəni içib qurtardıqdan sonra Manro Neylə tərəf döndü.

- Yaxşı, nə deyirsən, sahilə çıxmaqmi?

Neylin baqajını yerbəyer etmək Manronun xidmətçisinin öhdəsinə düşdü. Özləri isə sampana¹³ oturaraq quruya çıxdılar.

- Birbaşa bunqaloya¹⁴ getmək istəyirsən, yoxsa əvvəlcə ətrafi gəzib dolaşaq? Yeməkdən qabaq hələ iki saat vaxtımız var.
- Olmazmı elə birbaşa muzeyə gedək? – Neyl soruşdu.

Manronun gözləri güldü. Məmnun oldu. Neyl utancaq, Manro da təbiətinə görə qaradınmaz olduğundan onlar sükut içində yol gedirdilər. Çayın yanında yerlilərin daxmaları var idi. Burada qədim həyat tərzinə xilaf çıxmayan Malayyalılar məskən salmışdılar. Bu adamlar sakitcə öz işləri ilə məşğul idilər və onların qəlbə xoş gələn fəaliyyəti göz qabağında idi. Buradakı həyat ritminin doğum və ölüm, məhəbbət və bəşəriyyətə aid olan məsələlər hesab olunduğu hiss edilirdi.

Onlar bazara gəldilər. İşləyən, yemək yeyən, səs-küylə ucadan danışan çinlilərin qaynaşdığı mağazalarla dolu olan dar küçələrdə yaşamaq uğrunda yorulmadan sanki mübarizə aparən bir ruh hökm sürürdü.

¹³ Qayıq növü

¹⁴ Bir mərtəbədən ibarət kiçik ev

- Sinqapurdan sonra bu yerləri görmək o qədər də maraqlı deyil. Ancaq mənə elə gəlir ki, səfasına söz ola bilməz, - Manro dedi.

Neyldə olduğu kimi elə kəskin hiss olunmasa da Manro özü də ləhcə ilə danışdı, ancaq hərdənbir Şotland dialektinə uyğun olaraq “r” səsini düzgün tələffüz etmirdi və bu da Neylin özünü rahat hiss etməsinə şərait yaradırdı. O, ingilislərin danışdığı ingilis dilinin süni olduğu fikrini hüç cür başından çıxarıb ata bilmirdi.

Muzey gözəl, daş binada idi və içəri daxil olanda Manro qeyri-ixtiyari olaraq qəddini düzəltdi. Qapıda dayanmış xidmətçi salamladı və Manro ona malayyaca nəsə dedi, çox güman ki, Neylin kim olduğunu izah edirdi, çünki xidmətçi ona baxıb gülümsədi və yenidən salam verdi.

İçəri soyuq idi və küçənin parıltısından sonra içəridəki işıq xoş təsir bağışlayırdı.

- Qorxuram ki, dilxor olasan, - Manro dedi, - lazım olan şeylərin hələ hamısı bizdə yoxdur. Pulun olmaması bizi belə pis vəziyyətdə qoyub. Əlimizdən gələni etmişik. Hər halda gərək bunu nəzərə alasan.

Neyl özünə əmin tərzdə suya atılan üzgüçü kimi qətiyyətlə içəri addım atdı. Nümunələr son dərəcə gözəl quraşdırılmışdı. Manro çalışmışdı ki, təlim keçdiyi qədər bütün bunları bəyəndirsin də. Quşlar, vəhşi heyvanlar, sürünənlər canlı həyat təsəvvürü yaratmaq məqsədilə öz təbii mühitlərində təqdim olunurdu. Neyl utancaqlığını yaddan çıxararaq böyük şövqlə danışdı. Sayı-hesabı olmayan suallar yağdırırdı. Yaman həyəcanlı idi. Vaxtın necə ötdüyü hiss olunmurdu. Manro saata baxanda çox təəccübləndi. Nəhayət onlar rıqşaya oturdular və bunqaloya gəldilər.

Manro gənc adamı qonaq otağına gətirdi. Bir qadın divanda uzanaraq kitab oxuyurdu və onların içəri girdiyini görəndə yavaşca ayağa qalxdı.

- Bu, mənim arvadımdır. Deyəsən çox gecikmişik, Darya?
- Eybi yoxdur, - o gülümsədi, - vaxtın nə əhəmiyyəti var ki?!

O, əlini – kifayət qədər iri olan əlini Neylə uzatdı və ona uzun, düşüncəli, lakin səmimi nəzər saldı. Sən yəqin ki, muzeyi ona göstərmisən?

O, orta boylu, 35 yaşlarında əsmər üzlü, açıq mavi gözləri olan bir qadındı. Ortadan ayrılıb boynunun arxasında yumrulanmış saçları səliqəliydi. Qeyri-adi görünən açıq qəhvəyi rəngi vardı. İri almacıq sümükləri olan enli sifəti, çox ətli burnu vardı. Gözəl olduğunu deməzdin, ancaq asta hərəkətlərində nə isə şəhvanilik, davranışında isə bir laqeydlilik sezilirdi ki, bu, yalnız qanmaz və kütbəyin adamların diqqətini çəkməzdi. Pambıq parçadan tikilmiş yaşıl rəngdə paltar geymişdi. Yüngülcə ləhcə hiss olunsada ingilis dilində çox səlis danışdı.

Onlar qəlyanaltı etmək üçün masa arxasına keçdilər. Neylin utancaqlığı yenidən özünə qayıtdı, ancaq Darya deyəsən bunun fərqi nə varmadı. O, heç sıxılmadan sərbəst danışdı. Neylə səyahəti haqqında və Sinqapurdan nələr gördüyü barədə bir ucdan suallar yağdırırdı. Sonra Darya ona görüşəcəyi

adamlar haqda danışdı. Həmin gün Manro onu Sultan burada olmadığına görə rezidəntə baş çəkmək üçün aparmalı idi, sonra isə kluba gedəcəkdilər. Orada Neyl hamını görəcəkdidi.

- Görərsən, sən burada çox məşhurlaşacaqsan, - Darya açıq mavi rəngli gözlərini diqqətlə Neylə dikərək dedi.

Neyldən daha sadələvh olan hər hansı bir kişi dərhal hiss edərdi ki, qadın necə də diqqətlə onun boy-buxununa, həyəcan doğuran gəncliyinə, parlaq, qıvrım saçlarına və hamar dərisinə göz yetirir. Və əlavə etdi:

- Onlar bizi o qədər də veclərinə almırlar.
- Eh, Darya, boş şeydir. Sən də yaman hər şeyi ürəyinə salansan ha. Onlar ingilisdirlər¹⁵, vəssalam.
- Onlar Anqasın alimliyini gülməli, mənim rus olmağımı isə bayağı bir şey hesab edirlər. Əşi, heç vecimə də gəlmir. Axmaqdırlar da. Ən adi, ən dardüşüncəli, ən bayağı adamlardır ki, aralarında yaşamaq bədbəxtliyi mənə nəsisib olub.
- Sən də elə ilk gəldiyi gündən Makadamda ikrah hissi oyatma. O, buranın adamlarının mehriban və qonaqpərvər olduğunu görəcək.
- Bəs sənın adın nədir? – Darya ondan soruşdu.
- Neyl.
- Mən səni elə belə də çağıracam. Sən də məni eləcə Darya çağırarsan. Çünki xanım Manro kimi müraciət edilməyindən zəndeyi-zəhləm gedir. Onda özümü lap nazir arvadı kimi hiss edirəm.

Neyl qızardı. Qadının ona belə tezliklə bu qədər yaxınlıq göstərməsi onu çaşdırdı. Darya isə yarımçıq qalmış sözüənə davam etdi.

- Adamların bəziləri o qədər də pis deyillər.
- Onlar mütəxəssis kimi öz işlərini görürlər. Elə ona görə də buradadırlar, - Manro dedi.
- Onlar güllə atırlar. Futbol, tennis, kriket oynayırlar. Onlarla aram sazdır. Qadınlar isə dözülməzdirlər. Qısqanc, kinli, üstəlik də tənbel. Dünyadan xəbərləri yoxdur. Intellektual bir mövzudan söhbət salanda burunlarını sallayıb elə oturlar ki, guya sən əxlaqsız bir adamsan. Bir də axı, onlar nə haqda danışa bilərlər?! Onları heç nə maraqlandırmır. Cisim haqda danışanda səni əxlaqsız, ruh barədə söhbət salanda isə xırdaçı hesab edirlər.
- Arvadımın dediklərini lap elə kəlməsi-kəlməsinə qəbul etmə, ha, - Manro özünəməxsus incə, dözümlü bir tərzdə gülümsədi, - buradakı cəmiyyət də Şərqdəki kimidir; nə çox ağıllı, nə də çox səfeh. Ancaq səmimi və mehriban. Elə bu, özü də az şey deyil.
- Mənə adamların səmimi və mehriban olmaları lazım deyil. Mən onların daha diribaş və ehtiras dolu olmalarını istəyirəm. İstəyirəm ki, ümumiyyətlə insanlara maraq göstərsinlər. Cisim, ruh

¹⁵ Burada: öz fikrini başqalarından üstün hüsab edən adamlar nəzərdə tutulur

məsələlərinə cin-nahitdən¹⁶, ya da karidən¹⁷ daha çox əhəmiyyət vermələrini istəyirəm. Incəsənətin, ədəbiyyatın onlar üçün bir məna kəsb etməsini istəyirəm.

O, qəflətən Neylə müraciət etdi:

- Sənin ruhun varmı?
- ... Bilmirəm?... Daha doğrusu sizin nə demək istədiyinizi anlamadım.
- Niyə sənə sual verəndə belə qızarırsan? Nə üçün ruhun olduğuna görə utanmalısan? Bu, insanda vacib olan bir şeydir. Gəl, elə onun haqqında danışaq. Səninlə maraqlanıram və bilmək istəyirəm.

Gözəl, lakin yad bir adamın onu bu sayaq ciddi-cəhdlə nəyəsə inandırmağa çalışması kobudluq kimi göründü. O, hələ ömründə bu cür adama rast gəlməmişdi. Ancaq ciddi bir gənc olduğuna görə sual verildə cavabı gecikdirməzdi. Onu daha çox çaşdıran Manronun da orada olması idi.

- Mən sizin ruh dedikdə nəyi nəzərdə tutduğunuzu bilmirəm. Əgər siz müvəqqəti olaraq cismani bədənə birlikdə müstəqil surətdə Allah tərəfindən yaradılan mücərrəd və ya mənəvi varlığı nəzərdə tutursunuzsa, onda mənim cavabım mənfidir. Mənə elə gəlir ki, insan şəxsiyyətinə bu cür möhkəm dualist baxış əlamətlərə sakit bir şəkildə baxanlar tərəfindən müdafiə edilə bilməz. Digər tərəfdən, əgər siz ruh dedikdə fərdin şəxsiyyəti kimi bildiyimiz şeyi yaradan fiziki elementlər cəmini nəzərdə tutursunuzsa, onda əlbəttə ki, mənim ruhum var.
- Sən çox şirin, həm də yaraşılıqsan, - Darya gülümsədi, - Yox, mən ehtiraslı istəklə dolu olan ürəyi, bədəni, onun arzularını və içimizdəki sonsuzluğu nəzərdə tuturam. De görüm, səyahət vaxtı nə oxudun? Yoxsa elə ancaq tennis oynamaqla vaxt öldürdün?

Neyli onun cavabının məntiqsizliyi çaşdırdı. Qadının gözlərində təbəssüm, davranışında təbiilik olmasaydı Neyl bəlkə də özünü təhqir olunmuş hesab edərdi. Manro gənc adamın çaşqınlığına gülümsədi və güləndə burun deşiklərindən ağızının kənarlarına gedən cizgilər dərin qırıqlara çevrildi.

- Mən Konraddan çox oxumuşam.
- Əyləncə üçün, yoxsa həqiqətən düşüncələrini təkmilləşdirməkdən ötrü?
- Hər ikisi üçün. Mən ona məftunam.

Darya qollarını etiraz əlaməti olaraq qeyri-adi bir tərzdə qaldırdı.

- Ax, o polyak! Başa düşmürəm, necə ola bilər ki, siz ingilislər bu uzundanışan hoqqabazın sözlərinə aldanmışınız?! O, bütünlükdə öz yurddaşlarının ciddiyyətsizliyidi; cümlələrindəki sözlərin axını, təmtəraqlı sözçülük, naqqallıq, dərinə nüfuz etmə xəstəliyi... Oxuyursan, oxuyursan, axırda əsərin məğzinin nə olduğuna gəlib çatanda çeynənmiş söz yığınınından başqa nə görürsən?! Konrad qondarma paltar geyinib Viktor Hüqonun pyesini elan edən ikinci

¹⁶ Spirtli içki növü

¹⁷ Adətən süfrəyə düyü ilə verilən, müəyyən ədviyyatlardan istifadə edilərək hazırlanan ət, alıq və ya tərəvəz xörəyi

dərəcəli aktyora bənzəyir. İlk beş dəqiqə deyəcəksin ki, hə, o, əsl qəhrəmandır, amma sonra bütün ruhun üsyana qalxır və qışqırırsan ki, yox, bütün bunlar saxtadır, yalandır.

O, elə ehtirasla danışdı ki, Neyl hələ heç kəsi incəsənət və ya ədəbiyyat haqda danışarkən belə həyəcanlı görməmişdi. Qadının solğun yanaqları allanmış, gözləri par-par yanırıdı.

- Ab-havanı Konrad kimi anlayan yoxdur, - Neyl dedi. – Onu oxuyanda mən Şərqi duya bilirəm, görə bilirəm, hiss edə bilirəm.
- Cəfəngiyyatdır. Şərq haqqında axı sən nə bilirsən? Kimdən soruşsan sənə deyəcək ki, o, çox kobud səhvlərə yol verib. Uzağa niyə gedirsən, elə Anqasdan soruş.
- Əlbəttə, o, həmişə haqlı olmayıb, - Manro özünəməxsus təmkinli, düşüncəli bir tərzdə dilləndi. – Onun təsvir etdiyi Borneo bizim indi görüb-bildiyimiz Borneo deyil. Konrad Borneonu ancaq ticarət gəmisinin göyertəsindən müşahidə eləyib və hətta gördüyü şeylər barədə də o qədər uzaqgörən müşahidəçi olmayıb. Ancaq nə olsun ki?! Başa düşürəm axı nəyə görə fakt bədii ədəbiyyata mane olmalıdır? Ruhun qaranlıq, məşum, qeyri-real, qəhrəmanlıq dünyasını yaratmış olmaq, mənəcə, heç də zəif nailiyyət deyil.
- Sən nə yaman sentimental imişsən mənim zavallı Anqasım! – Darya yenidən Neylə üzünü çevirdi. – Sən Turgenevi, Tolstoyu, Dostoyevskini oxumalısan!

Neyl Darya Manronun hərəkətlərindən bir şey kəsdirə bilmirdi. Tanışlığının ilk anından qadın onunla dərhal elə rəftar etməyə başladı ki, sanki bütün həyatı boyu ən yaxından tanıdığı bir adamdır. Bu, oğlanı lap karıxdırmışdı. Həm də çox qorxulu görünürdü. Biri ilə qarşılaşanda birinci onun intuisiyası işə düşməli idi. Özü səmimi oğlan idi, ancaq nə etmək lazım gəldiyini qərarlaşdırmadan bir addım o yan-bu yana atmağı xoşlamırdı. Əmin olmayınca heç kimə etibar etmək istəmirdi. Ancaq Daryanın yanında bu, mümkünmü idi? O, sanki zorla sənin etimadını qazanırdı. Darya əksəriyyətin gizli saxladığı duyğu və fikirləri qızıl parçalarını səxavətlə sağa-sola sovuran tək açılıb töküdü. O, Neylin tanıdığı, bildiyi adamlar kimi danışmır, onlar kimi hərəkət etmirdi. Dediylə sözlər heç vecinə də gəlmirdi. İnsanın təbii vəzifələri haqqında elə danışdı ki, bu söhbətlər Neyli həqiqətən utandırırıdı. Bu da Daryanı əyləndirirdi.

- Ay aman, sən nə yaman dardüşüncəli adamsan! Burada ədəbsiz nə var ki? İşlətmə dərmanı qəbul etməyə hazırlaşırımsa niyə bunu elə beləcə də deməkdən çəkinməliyəm? Əgər sən istədiyin şey mənim də könlümdən keçirsə, niyə bunu sənə elə beləcə söyləməməliyəm?
- Nəzəri cəhətdən sizin haqlı olduğunuzu deyə bilərəm, - deyə Neyl həmişə olduğu kimi ağıl və düşüncə ilə cavab verdi.

Darya Neyli ata-anası, qardaşları, məktəb və universitet həyatı haqqında danışmağa vadar etdi. Özü barədə də az şey demədi. Dedi ki, atası müharibədə həlak olmuş general, anası isə Luçkov şahzadəsi imiş. Bolşeviklər hakimiyyəti ələ alanda onlar Şərqi Rusiyada olublar və oradan da Yokohamaya qaçıblar. Burada onlar qaçarkən xilas edib özləri ilə götürə bildikləri dəyərli incəsənət əşyaları və zinət

şeylərini satmaqla miskin bir şəkildə yaşayıblar. Sonra Darya orada sürgündə olan bir adama ərə gedib. Ancaq onunla xoşbəxt olmadığından iki il sonra boşanıb. Anası ölüb və bir qəpiksiz qalan qız çörək pulunu bacardığı kimi qazanmağa məcbur olub. Bir Amerika yardımçı təşkilatı ona iş təklif eləyib. Missioner məktəbində dərs deyib, xəstəxanada işləyib. Müdafiəsizliyindən və yoxsulluğundan istifadə edərək ondan yararlanmağa çalışan kişiler haqda danışıqda isə Neyl özündən çıxdı, eyni zamanda da çaşıb qaldı.

- Vəhşilər! – o bağırdı.
- Əşi, elə bütün kişiler belədir, - Darya çiyinlərini çəkərək cavab verdi. Sonra isə hətta bir dəfə revolverin gücünə ləyaqətini necə qorumağını da danışdı. – And içdim ki, əgər o, bir addım da irəli ayaq atsa, onu öldürəcəm. Həqiqətən də əgər o, buna cəsarət etsəydi onu it kimi gəbərdəcəkdim.
- Lənət olsun! – Neyl nifrət yağdırdı.

Elə Anqasla da Darya Yokohamada tanış olub. Anqas Yaponiyada məzuniyyət günlərini keçirirdi. Qadını onun səmimiyyəti, ləyaqəti, ədəb-ərkanı, nəzakəti, diqqətçil olmağı məftun eləyib. O, ticarətçi deyildi. Alim idi, elm də ki, incəsənətin süd qardaşı hesab olunur. O, Daryaya sakit həyat, təhlükəsizlik təklif edib. Darya Yaponiyadan bezmişdi. Borneo sirlə dolu bir yer idi. Artıq beş il idi ki, evlidirlər.

Sonra Neylə mütaliə üçün rus yazıçılarının əsərlərini verdi. Bunlar “Atalar və oğullar”, “Anna Karenina” və “Karamazov qardaşları” əsərləri idilər.

- Bu üç əsər bizim rus ədəbiyyatının zirvəsi hesab olunurlar. Onları oxu. Dünyada olan möhtəşəm romnlardır.

Digər yurddaşları kimi elə danışırdı ki, sanki dünyada başqa ədəbiyyat bu qədər əhəmiyyət kəsb eləmir və guya bir neçə roman, hekayə, əhəmiyyətsiz şeir və beş-altı yaxşı pyes dünyanın az miqdarda yaratdığı nə isə başqa bir şeydir. Neyl məftun olmuşdu.

- Sən özün daha çox Alyoşaya¹⁸ oxşayırsan, Neyl! – o, xoş, səmimi gözlərlə ona baxdı. – Şübhəli və tədbirli, Şotland mətanəti olan, içindəki ruhun – mənəvi gözəlliyin üzə çıxmasına fürsət verməyən Alyoşasan.
- Mən qətiyyənlə Alyoşaya bənzəmirəm, - deyə Neyl utancaqlıqla cavab verdi.
- Sən özünün necə olduğunu bilmirsən. Özün haqda heç nə bilmirsən. Niyə təbiətşünas olmusan? Pula görə? Əgər Qlazqodakı əminin yanında işə düzəlsəydin bundan daha çox pul qazaan bilərdin. Hiss edirəm ki, səndə nə isə qəribə və fəvqəladə bir şey var. Zossima ata Dmitrinin¹⁹ qarşısında diz çökdüyü kimi sənə qarşısında diz çökə bilərdim.
- Xahiş edirəm, lazım deyil, belə deməyin, - deyə Neyl utancaqlıqla cavab verdi.

¹⁸ F.M.Dostoyevskinin “Karamazov qardaşları” əsərinin qəhrəmanı

¹⁹ F.M.Dostoyevskinin “Karamazov qardaşları” əsərindən obrazlar

Lakin Neylin oxuduğu roman, povestlər Daryanın ona daha az qəribə görünməsinə səbəb oldu. Kitablar Daryaya bu imkanı verirdilər. Və Neyl bu qadında rus bədii ədəbiyyatındakı əksər surətlər üçün adi xarakterik xüsusiyyətləri görüb tanıdı, hərçənd onun Şotlandiyada görüb tanıdığı qadınlar, anası, Qlazqodakı əmisinin qızları üçün bütün bunlar qeyri-adi xüsusiyyətlər idilər.

Artıq o, Daryanın bolluca çay içərək gecəyarısına qədər oturmasına, kitab oxumaq və siqaret çəkməklə demək olar ki, bütün günü divanda uzanmasına qətiyyətlə təəccüblənirdi. Günlərlə dalbadal əlini ağdan-qaraya heç nəyə vurmada otururdu. Bu qadında yorğunluqla çılgınlığın çox qəribə qarışığı hökm sürürdü. Çox zaman çiyinlərini çəkərək Şərq əhlindən olduğunu və Avropaya təsadüfən düşdüyünü söyləyirdi. Onda nə isə pişik hiyləgərliyinə bənzəyən bir məlahət var idi ki, bu da doğrudan da onun Şərq əhlindən olduğunu xəbər verirdi. Həddindən artıq səliqəsizdi və deyəsən qonaq otağı boyunca ora-bura dağılmış siqaret kötükləri, köhnə kağız-kuğuzlar, boş konserv qutuları onu heç də narahat etmirdi. Lakin Neyl onda Anna Kareninaya məxsus hansısa bir xüsusiyyətin olduğunu düşünürdü və o ürəksizlədən məxluqa – Anna Kareninaya duyduğu acıma hissimi Daryaya qarşı duyurdu. Neyl onun dikbaşlığını anlamağa çalışırdı. Əlbəttə, bu, təbii idi ki, Darya Neylin yavaş-yavaş tanış olduğu cəmiyyətə mənsub olan qadınlara nifrət edirdi; çünki onlar adi idilər. Daryanın ağı onlarınkından daha iti idi, daha geniş dünyagörünüşi vardı və bunlardan əlavə ona nə isə o cəmiyyətə mənsub qadınları onun yanında qeyri-adi bir şəkildə sönükləşdirən titrək bir həssaslıq xas idi. Darya onların etimadını, ya da sevgisini qazanmağa heç səy belə göstərmirid. Evdə saronq²⁰ və ya bajuya²¹ bürünərək gəzməsinə baxmayaraq, Anqasla bayırda nahar etməyə gedəndə Darya çox gözəl geyinirdi. Lakin bu, bir az yersiz idi; iri döşlərini və böyük yançaqlarını nümayiş etdirməkdən zövq alırdı. Səhnəyə çıxan aktrisa kimi yanaqlarını boyayır, gözlərinə qara çəkirdi. Daryanın zahiri görünüşünə camaatın gülüş və həqarət dolu baxışlarla baxmasını görmək Neyli əsəbləşdirsə də ürəyində Daryanın özünü bu vəziyyətə salmasına təəssüf edirdi. Olduqca bəzək-düzəkli idi. Kim olduğunu bilməsəydin, elə düşünərdin ki, əxlaqsız birisidir. Hətta elə şeylər vardı ki, Neyl heç cür özünü bunlara alışdırma bilmirdi. Çox böyük iştahı vardı və oğlanı təəccüləndirirdi ki, o, Neyllə Anqasın birlikdə yediyindən də çox yemək yeyir.

Daryanın seks məsələlərini birbaşa, kəskin şəkildə müzakirə etməsinə də alışmaq asan deyildi. O, Neylin öz vətəninə də, Edinburqda da olanda çoxlu qadınlara eşq macərəsi yaşadığını ehtimal etmişdi. Onu həmin macərələr barədə təfsilatı ilə danışmağa məcbur edirdi. Şotlandlara məxsus bicliyi ona qadının bu cür zərbələrini dəf etməyə bir növ kömək edirdi və onun suallarından özünəməxsus bir ehtiyatla qaçırdı. Darya da onun belə qapalı olmağına gülürdü.

Bəzən Darya onu lap çaşdırırdı. Artıq o, bu qadının necə səmimiyyətlə ona məftun olduğunu söyləməsinə alışmışdı və Darya ona allahlara qədər yaraşlı olduğunu deyəndə heç tükü də tərpənmədi.

²⁰ Malayya və İndoneziya kişi və qadınlarının geyindiği uzun pambıq və ya ipək parçadan olan və bədənə bağlanan köynək tipli geyim növü

²¹ Geyim növü

Bu cür tərif onun ürəyinə yağ kimi yayıldı. Lakin dodaqlarında təbəssüm, oxşayıcı barmaqları olan iri, yumşaq əllərini Neylin saçlarında gəzdirəndə, hamar üzünü tumarlayanda, bu, heç onun xoşuna gəlməmişdi. Bütün bunlar onu çaşdırır və o, bu vəziyyətə nifrət edirdi.

Bir dəfə Darya su içmək istədi və stolun üstündə olan stəkana bir az su tökdü.

- O, mənim stəkanımdır, - Neyl cəld dilləndi. – Elə indicə içmişəm.
- Hə, nə olsun ki?! Hər halda sifilis xəstəliyinə tutulmamısan, elə deyilmi?
- Yox, məsələn, mənim özümün başqalarının stəkanından içməkdən acığım gəlir.

Siqaret çəkmək məsələsində də Darya fərqlənir. Bir dəfə, hələ lap təzə vaxtlarda, o, yenidən siqaret yandırmışdı və Darya onun böyründən keçəndə dedi:

- Mən o siqareti istəyirəm.

O, siqareti oğlanın damağından aldı və özü sümürməyə başladı. İki-üç qullab vurandan sonra siqareti geri qaytardı. Siqaretin kötüyü onun dodağının boyasından qızarmışdı və Neyl daha onu çəkmək istəmədi. Lakin onu tullayacağı təqdirdə qadının bunu kobudluq kimi anlayacağından çəkindi. Bu, əlbəttə onda ikrah hissi yaratdı. Darya tez-tez ondan siqaret istəyər və alanda deyərdi:

- Zəhmət olmasa, mənim üçün onu alışıdır.

O, siqareti yandırır ona doğru uzadanda qadın ağızını elə açırdı ki, oğlan siqareti özü qoysun. Neyl özü siqaret çəkəndə kötüyün baş hissəsi həmişə bir az yaş olurdu. Və o, Daryanın bu cür siqareti necə ağızında saxlaya bilməsinə təəccüb edirdi. Bütün bunlar ədəbsizlik kimi görünürdü. Əmin idi ki, belə şeylər Manronun heç xoşuna gəlməz. Hətta bir iki-iki dəfə klubda olanda da Darya belə bir şey eləmişdi. Bu cür hallarda Neyl hiss edirdi ki, qıpqırmızı pörtüb. “Kaş onun belə xoşagəlməz hərəkətləri olmayaydı” deyər Neyl düşünürdü. O, bunları ruslara xas bir keyfiyyət kimi güman edirdi. Lakin heç kəs Daryanın yaxşı həmsöhbət olduğunu inkar edə bilməzdi. Onun söhbətləri həqiqətən şirnikdirici idi. “Bunu bir dəfə daddıqdan sonra iyərənc bir şey olduğunu düşündüyün şampana bənzətmək olar” deyər Neyl fikirləşərdi. Həm də bu qadının nitqi bolluca metaforalarla²² zəngindi.

Daryanın, haqqında danışa bilməyəcəyi mövzu yox idi. O, kişiler kimi danışmırdı; kişi ilə söhbət edəndə adətən onun daha sonra nə deyəcəyini hiss edirsən, ancaq Darya ilə bu, sadəcə mümkün deyildi. Onun intuisiyası da yaxşı işləyirdi. Sənə ideya verirdi. Dünyagörüşünü genişləndirir və həmsöhbətində müəyyən təsəvvür oyada bilirdi.

Neyl özünü əvvəllər olmadığı qədər çevik hiss edirdi. Ona elə gəlirdi ki, sanki dağın zirvəsində gəzir və ruhunun görüş dairəsi qeyri-məhduddur. Sərhədsizdir. Öz dünyagörüşü ilə Daryanın baxışlarının necə yüksək səviyyədə ünsiyyətdə olduğu haqda şübhələrinə son qoyanda Neyl müəyyən mənada arxayınçılıq hiss etdi.

²² Öz ədəbi mənasından fərqli anlam daşıyan söz və ya frazanın işlənməsi

Darya bir çox cəhətdən Neylin indiyə qədər rast gəlmiş olduğu ən ziyalı qadındı. Neyl özü təbiətən çox ehtiyatlı idi və nadir hallarda bilmədiyi şey haqqında fikir yürüdərdi. Bir də ki, burada başqa fikir ola da bilməzdi; axı, o, Anqas Manronun arvadı idi.

Darya haqda şübhələri nə olursa olsun, Manro barəsində bu cür fikirləri yox idi və Manroya duyduğu böyük məftunluq hissindən istifadə etməsəydi, bəlkə də daha az diqqət çəkərdi. Manronun yanında Neylin əli-qolu açılırdı, çəkinmirdi, özünü sərbəst hiss edirdi. Ona qarşı əvvəllər heç kəsə duymadığı şeylər vardı. Çünki o, ağılı başında, təmkinli, dözümlü adamdı. Neyl yaşa dolduqca məhz elə bu cür olmaq istərdi. O, az danışar, həm də danışığında sağlam düşüncə hökm sürərdi. Müdrik idi. Soyuq yumor hissənə malikdi. Və Neyl bunu duyurdu. Manro mehribandı, səbirli idi. Elə bir məziyyətə sahib bir adamdı ki, hər kəsin onunla sərbəst rəftar etməsini təsəvvür etmək qeyri-mümkündü. Ancaq o, nə təşəxxüslü, nə də iddialı görünürdü. Əksinə çox vicdanlı və tamamilə həqiqət tərəfdarı idi. Neyl ona həm bir insan, həm də bir alim kimi heyranlıq hissi bəsləyirdi. Yaradıcı fantaziyası vardı. Çox ehtiyatlı və həddən artıq çalışqandı. Tədqiqat işi ilə maraqlandığına rəğmən muzeydə öhdəsinə düşən işləri də vicdanla yerinə yetirirdi. Elə o vaxtlar daha çox həşəratlarla maraqlanır və partenogenetik²³ çoxalmada onların səmərəliliyi haqda elmi məqalə də yazmaq fikrindəydi. Bir dəfə apardığı təcrübələrlə əlaqədar elə bir hadisə baş verdi ki, bunun Neylə çox böyük təsiri oldu.

Bir gün əsir götürülmüş balaca bir hibbon²⁴ zəncirini qırmış, bütün sürfələri yemiş və beləliklə də Manronun əldə olan bütün dəlillərini məhv etmişdi. Neyl az qala ağlayırdı. Ancaq Manro hibbonu qucağına aldı və gülümsəyərək tumarladı.

- Əla! Əla! – deyərək Nyutondan sitat gətirərək dedi, - necə ziyanəverlik elədiyindən yəqin ki, xəbərin yoxdur?!

O, mimikriyanı²⁵ öyrənirdi və bu mübahisəli mövzu ilə əlaqədar bütün diqqətini çəkən marağını Neylə də təlqin etmişdi. Bu haqda ardı-arası kəsilmədən söhbət edirdilər. Anqasın dərin biliyinə heyran qalmışdı. Onun biliyi hərtərəfli idi və Neyl hətta öz cahilliyindən sıxılırdı da. Lakin onun həyəcanı o zaman daha sirayətəddici oldu ki, Manro nümunə toplamaq üçün şəhər kənarına səyahət haqqında danışmağa başladı. Bu, əsl həyat idi. Ancaq nadir əldə edilən, hətta bəlkə yeni nümunələr tapmaq həyəcanı, mənzərə gözəlliyindən həzz almaq və təbiəti yaxından müşahidə etmək və hər şeydən əvvəl hərtərəfli azadlıq hissi ilə mükafatlandırılan ağır sınaq, çətinlik, çox zaman ehtiyac, bəzən isə təhlükə dolu bir həyat idi. Neyl əsasən işin məhz elə bu tərəfi ilə məşğul olurdu. Manro elmi işlə əlaqədar olduğundan həftələrlə evdən kənarında olması onun üçün müəyyən çətinlik törədirdi. Darya isə onu müşayiət etməkdən imtina edirdi. Çünki cəngəllikdən ağlasığmaz dərəcədə vahimələnirdi. Vəhşi heyvanlar, ilanlar, zəhərli həşəratlar onu dəhşətə gətirirdi. Manro dönə-dönə təkrar etsə də ki, heyvanlar onları incitməyən və ya qorxutmayan adama toxunurlar, Darya yenə də özünün qeyri-adi

²³ Elmdə: bakirə çoxalma, cinsi çoxalma növlərindən biri

²⁴ Primatlar dəstəsindən insana bənzər kiçik meymunlar

²⁵ Heyvanlarda qoruyucu rəng və formalardan biri

qorxusunu dəf edə bilmirdi. O, arvadını tək qoyub getməyi də xoşlamırdı. Bu yerin adamlarını Darya heç sevmirdi və Manro dərk edirdi ki, özü burada olmayanda Darya üçün həyat dözülməz dərəcədə boş görünür. Lakin Sultan təbiətşünaslıqla dərinlən maraqlanır və çox çalışırdı ki, bu muzeyi ölkənin faunasının tipik nümunəsinə çevirsin.

Bir ekspedisiya var idi ki, oraya Manro ilə Neyl birlikdə getməli idilər. Onlar aylarla bu ekspedisiya ilə bağlı planları müzakirə etmişdilər. Neyl buna o qədər böyük ümidlə baxırdı ki, hələ həyatında heç nəyə bu qədər ümid bəsləməmişdi.

Bu arada Neyl Malayyaca öyrənirdi və onlara məxsus dialektlərin də az bir hissəsinə yiyələnmişdi; düşündü ki, gələcək səyahətlərində bütün bunların ona faydası ola bilər. Arabir tennis və futbol oynayırdı. Tez bir zamanda birlikdəki adamları da yaxından tanıdı. Futbol meydançasında Neyl elmə və rus ədəbiyyatına olan marağını unudur, oyundan həzz almağa çalışırdı. O, güclü, çevik və fəal idi. Oyun bitdikdən sonra yuyunub-yaxalanmaq, bir dilim limonla tonik²⁶ içmək və başqaları ilə bütün bunları təhlil etmək çox xoşdu. Neylin axıracan Manrogildə qalması nəzərdə tutulmamışdı. Kualo Solordakı səyahətçilər üçün böyük bir mehmanxana vardı, lakin qayda beləydi ki, iki həftədən artıq qalmaq olmazdı və rəsmi yaşayış yeri olmayan subaylar evi öz aralarında bölüşdürürdülər. Neyl ora gələndə bir dənə də olsun boş yer qalmamışdı. Bir axşam, artıq Neyl təxminən dörd ay idi ki, gəlmişdi, bir partiya tennis oynadıqdan sonra oturub söhbət edən Uorinq və Conson adlı iki nəfər Neylə yoldaşlarından birinin köçdüyünü söylədilər və dedilər ki, əgər onlara qoşulmaq istəyərsə bundan çox məmnun olurlar. Bu uşaqlar futbol komandasında elə Neylin həmyaşıdlarıydılar və Neyl onların hər ikisini çox istəyirdi. Uorinq kömrükxanada, Conson isə polisdə işləyirdi. Neyl bunu eşitcək onların bu təklifindən dördəlli yapışdı. Qiymətinin neçə olduğunu dedilər və köçmək üçün münasib vaxt da müəyyənləşdirdilər: iki həftə sonra.

Nahar zamanı Neyl Manrolara dedi:

- Bu qədər vaxtı məni burada qonaq etməyiniz sizin tərfinizdən son dərəcə böyük bir alicənablıqdır. Yerinizi tutmaq məni yaman narahat edir. Vallah, xəcalət çəkirəm, başqa nə deyim?!
- Bizim üçün sən burada qalmağın olduqca xoşdur, - Darya dedi, - üzrxahlıq eləməyə ehtiyac yoxdur.
- Yox, bundan sonra bu, daha belə davam edə bilməz.
- Niyə də olmasın ki?! Maaşın azdır, əlində olanı da pansionata verməkdən sənə nə xeyir gələcək? Consonla Uorinqin yanında xiffətdən ölərsən. Səfehlər! Başlarında qrammafona oxutmaqla laqqırtı vurmaqdan savayı özgə heç nə yoxdur.

²⁶ Qazlı içki növü

Əlbəttə, pul xərcləmədən qalmaq daha sərfəli idi. O, maaşının böyük bir hissəsini yığırdı. Qənaitcil idi, lüzum olmadıqca pul xərcləməzdi, ancaq həm də qürurlu idi, başqalarının hesabına yaşamağa davam edə bilməzdi. Darya sakit, diqqətli nəzərlərlə ona baxdı.

- Anqasla mən sənə yaman öyrəşmişik. Mənə elə gəlir ki, sənsiz darıxarıq. Əgər bu, sənin üçün qürur məsələsdirsə, onda burada yaşadığın üçün kirayə haqqı ödəyə bilərsən. Onsuz da burada qalmağın bizə baha başa gəlmir. Ancaq əgər səni rahat edəcəksə, mən hansı xörəyi daha çox bəyəndiyini öyrənərəm, sən də yalnız onun pulunu ödəyərsən.
- Evdə kənar adamın olması yəqin ki, narahatçılığa səbəb olur, - Neyl tərəddüdlə cavab verdi.
- Orada sənin günün yaxşı keçməyəcək. Allah göstərməsin, yedikləri zir-zibildir.

Əlbəttə, Manroların evində yeməyə söz ola bilməzdi. Bir-iki dəfə bayırda yemək yemişdi. Hətta rezidentin iqamətgahında da yaxşı yemək yox idi. Darya öz xörəklərini bəyənilir və aşbazı da tələblərə cavab verən səviyyədə saxlayırdı. Aşbazın hazırladıqlarını təam etmək ayrıca bir ləzzət idi. Daryanın borşunu dadmaq üçün beş mil yol getməyə dəyərdi. Ancaq hələ Manro öz sözünü deməmişdi.

- Burada bizimlə qalsan şad olaram, - nəhayət o dilləndi, - çətin vəziyyətdə sən burada olmağın daha münasibdir. Ortaya bir şey çıxanda, sən yanımda olsan, onu əlüstü müzakirə edə bilərik. Əlbəttə, Uoring də, Conson da çox yaxşı oğlanlardı, ancaq bir az keçmiş özün görəcəksin ki, çox dardüşüncəli uşaqlardır.
- Əgər belə məsləhətdirsə, onda qalmağıma məmnun olaram. Allah da şahiddir ki, daha bundan yaxşısını istəyə bilmərəm. Sadəcə olaraq, sizə maneçilik törətməkdən qorxurdum.

Səhəri gün şıdırğı yağış yağdığından futbol və ya tennis oynamaq mümkün deyildi. Ancaq saat 6-ya yaxın Neyl makintoşunu geyinib kluba getdi. Kresloda oturub qəzet oxuyan rezidentdən başqa orada heç kəs yox idi. Rezidentin adı Trevelyan idi və demişdi ki, Bayronun dostlarından birinə qohumluğu çatır. O, ucaboy və kökdü, qısa vurulmuş ağ saçları olan və komik aktyorlarınkı kimi yekə, qırmızı sifətli bir adam idi. Özfəaliyyət tamaşalarını xoşlayır, həyasız hersoqları²⁷ və zarafatçı eşikağalarını oynamaqda püxtələşmiş tamaşaları bəyənilirdi. Evlənməmişdi. Qızlarla gün keçirməyi deyəsən yamanca xoşlayırdı. Nahardan əvvəl mütləq cin-nahit içirdi. Bu mövqeyə Sultanla olan dostluğu sayəsində gəlib çatmışdı. Hər şeyin öz yolunda getməsinə, heç kəsin problem yaratmamasını arzulayan laqeyd, arxayın, söhbət etməyi sevən, işə can yandırmayan biri idi. O qədər işinin mahir bilicisi hesab olunmasa belə oralarda müəyyən nüfuz sahibi idi. Çünki olduqca şən və qonaqpərvər idi. Bacarıqlı və çalışqan olsaydı da bundan daha rahat həyat qura bilməzdi. O, başını Neylə tərəf döndərərək soruşdu:

- Hə, cavan oğlan, həşəratların necədir?
- Havaya qarşı yaman həssasdırlar, cənab, - deyə Neyl ciddiyyətlə cavab verdi.
- Hi-hi-hi...

²⁷ Ali dvoryan titullarından biri

Bir neçə dəqiqə keçmiş Uorinq, Conson və Bişop adlanan başqa bir adam içəri girdi; o, dövlət mülki işində işləyirdi. Neyl bric oynamırdı. Ona görə də Bişop rezidentə yaxınlaşdı.

- İstərdinizmi dördlük düzəldək, cənab? Bu gün klubda elə də çox adam yoxdur.

Rezident otaqdakılara bir göz gəzdirdi.

- Mən razı. Məqaləni oxuyub qurtardım. Sizə qoşulacağam. Mənim üçün də kart kəs, payla. Beşcə dəqiqəyə gəlirəm.

Neyl həmin o üç nəfərin yanına getdi.

- Ah, Uorinq, çox təşəkkür edirəm, ancaq təəssüf ki, sizin yanınıza köçə bilməyəcəyəm. Manrolar üz vurdular ki, onlarda qalım.

Uorinqin simasında açıq sezilən bir təbəssüm oynadı.

- Sən bir işə bax ha!

- Bu, onlar tərəfindən alicənablıqdır, deyilmi? Bunu az qala özlərinə borc hesab edirlər. Ona görə də yox deyə bilmədim.

- Mən sənə nə demişdim?! – Bişop dilləndi.

- Mən oğlanı günahlandırmıram, - Uorinq əlavə etdi.

Onların davranışında mübhəm bir şey sezilirdi ki, bu, qətiyyətlə Neylin xoşuna gəlmədi. Deyəsən, onlar məzələnirlər, axı?! Və adəti üzrə qızardı.

- Lənət şeytana, siz axı nə demək istəyirsiniz? – o, az qala qışqırdı.

- Əşi, sən də qurtar görək ey, - Bişop dedi. – Daryanı tanıyırsan da. Hər halda sən onun oynadığı ilk yaraşlıq gənc deyilsən. Heç sonuncusu da olmayacaqsan.

Sözlər elə təzəcə onun ağızından çıxmışdı ki, Neylin sıxılmış yumruğu qılgı kimi havaya qalxdı. Zərbə Bişopa necə dəydisə, o, daş kimi yerə sərildi. Conson Neylin üzərinə atılaraq onun belindən yapışdı. Çünki Neyl artıq özünü-sözünü bilmirdi.

- Burax məni, - qışqırırdı. – Əgər o, sözünü geri götürməsə, onu öldürəcəm.

Bu mərəkədən çaş-baş qalan rezident ayağa qalxdı və ağır addımlarla onlara tərəf istiqamət aldı.

- Bu nədir? Bu nədir? Lənət şeytana, bu nə oyundur çıxarırsınız?

Onlar özlərini itirdilər. Doğrudan da rezidentin orada olduğunu unutmuşdular. Axı, o, onların böyüyü idi. Conson Neyli buraxdı, Bişop da özünü yığışdırdı. Rezident üzündə qəzəbli bir ifadə ilə Neylə tərəf dönüb onunla ciddi bir şəkildə danışmağa başladı.

- Bu bə deməkdir? Sən idin də Bişopu vuran?

- Bəli, cənab.

- Nə səbəbə?

- Çünki o qadın ləyaqətinə kölgə salan çox iyrənc bir söz atdı, - deyə Neyl kibrlə, ancaq qəzəbdən ağappaq ağarmış bir halda cavab verdi.

Rezidentin gözləri işıldadı, lakin üzündəki ciddiliyi saxladı.

- Hansı qadının?
- Mən buna cavab verməkdən imtina edirəm. – Neyl başını arxaya ataraq və əzəmətli boy-buxununa görə özünü yığışdıraraq dilləndi.

Əgər rezident ondan iki düym²⁸ hündür və daha da cüssəli olmasaydı, bu səhnə daha təsiredici olardı.

- Axmaqlama!
- Darya Manronun. – Conson dedi.
- Bişop, sən Allah, nə demisən ki?
- Dəqiq nə dediyim yadımda deyil. Dedim ki, o qadın burada çox gənc oğlanlarla yatağa atılıb. Eyni şeyi də Makadamla etmək fürsətini buraxmayacağımı dedim.
- Bu, əlbəttə, çox təhqiramiz bir eyhamdır. Yaxşı olardı ki, üzr istəyəsən və əl sıxasınız. Hər ikiniz!
- Mən çox ağır zərbə yedim. Az qalır gözüm yerindən çıxsın. Həm də əgər həqiqəti dediyimə görə üzr istəyirəmsə, Allah vurmuşdu!
- Hər halda özün də etiraf edirsən ki, dediyin sözlərin doğru olduğunu təsdiq etmək daha da təhqiramizdir. Sənin gözünə gəldikdə isə, tam qızarmamış bifşteks belə hallarda köməyə gəlir. Hərçənd sizin üzr istəməyinizi nəzakət formasında istədim, əslində isə bu, bir əmrdir! Hə, nəyi gözləyirsiniz?

Ortaya bir dəqiqəlik sükut çökdü. Rezident ədəbli görünürdü.

- Dediyim sözlərə görə üzr istəyirəm, cənab, - Bişop qaşqabaqlı halda dilləndi.
- Hə, indi də sən, Makadam.
- Onu vurduğuma görə təəssüf edirəm, cənab. Mən də üzr istəyirəm.
- Əlinizi sıxın görüm.

Hər ikisi təntənəli surətdə deyiləni elədilər.

- Bu söhbətin daha artıq uzanmasını istəməzdim. Düşünürəm ki, burada hamı Manronun xətrini çox istəyir. Elə onun üçün də, bu, heç yaxşı düşməz. Sizin hamınızın dilinizi saxlaya biləcəyinizdən əmin ola bilərəmmi?

Onlar razılıq əlaməti olaraq başlarını tərpətdilər.

- İndi isə gedin. Sən isə, Makadam, dayan. Bir-iki kəlmə sözüm var sənə deyiləsi.

İkilikdə qlaanda rezident oturdu və bir siqar yandırdı. Birini də Neylə təklif etdi, lakin o, yalnız siqaretə üstünlük verirdi.

- Sən yaman tez özündən çıxansan ha?! – Rezident təbəssümlə sözə başladı. – Mən öz işçilərimin ictimai yerlərdə bu cür oyunlar çıxarmalarını bəyənmirəm.

²⁸ 2.5 sm

- Xanım Manro mənim böyük dostumdur. Mənə qarşı hər zaman mehriban olub. Onun əleyhinə bir kəlmə belə eşitməyi arzulamıram.
- Onda qorxuram ki, əgər buralarda bir az da çox qalsan, işini atıb getməli olacaqsan.

Neyl bir anlığa susdu. Ucaboy və qədd-qamətli bir gənc olan Neyl rezidentin qarşısında dayanmışdı, ciddi üzü səmimi görünürdü. Birdən başını kobudcasına arxaya atdı. O qədər həyəcanlı idi ki, hətta həmişəkindən daha güclü Şotlandiya ləhcəsində danışdı.

- Mən Manrolarla dörd aydır ki, bir dam altında yaşayıram. Şərəfimə and içə bilərəm ki, o heyvanın dediklərində zərrə qədər də olsun həqiqət deyilən şey yoxdur. Xanım Manro mənə qarşı qeyri-münasib saydığınız ədəbsizliyi etməyib. Heç vaxt! Nə sözlə, nə də bir hərəkətlə mənə beynində qeyri-əxlaqi fikir olduğu barədə kiçicik bir işarə belə verməyib. Həmişə mənə bir ana, ya da böyük bir bacı kimi yanaşıb.

Rezident ona istehzal nəzər saldı.

- Bunu eşitdiyimə çox şadam. Uzun müddət ərzində onun haqqında qulağıma çatan ən yaxşı sözdür.
- Siz mənə inanırsınız, cənab, deyilmi?
- Əlbəttə. Yəqin ki, sən onu düz yola qaytarmısan?!!

Rezident xidmətçini səslədi.

- Ey, oradan mənə cin-nahit gətir! – Sonra yenidən Neylə tərəf döndü. – Bəsdir daha. Getmək istəyirsənsə, gedə bilərsən. Ancaq yadında saxla: dava-dalaş olmasın. Yoxsa qovulacaqsan!

Manronun bunqalosuna gələndə yağış artıq kəsmişdi, göyün üzü ulduzlardan par-par yanırdı. Bağda işıldaquşlar o yan-bu yana uçuşurdular. Torpaqdan xoş iyli qoxu qalxırdı. Hiss eləyirdin ki, sanki ayaq saxlayıb dayansan sıx, qalın bitki örtüyünün boy artımını belə duya bilərsən. Ətrafa çiçəklərin zərif və xoş rəyihəsi yayılırdı. Manro verandada oturub bəzi qeydlərini makinada çap eləyir, Darya isə uzun kürsüdə yayxanaraq mütaliə ilə məşğul idi. Onun oturduğu kürsünün arxasındakı lampa onun saçını elə işıqlandırır ki, şəfəq kimi parıldaıyır. O, başını qaldırıb Neylə baxdı, oxuduğu kitabı yerə qoydu və gülümsədi. Çox səmimi təbəssüm idi.

- Haralardaydın Neyl?
- Kluba getmişdim.
- Adam var idi oralarda?

Rahat və ailəvi bir mənzərə yaranmışdı. Daryanın davranışı elə sakit və qətiyyətli idi ki, buna rəğbət hissi ilə yanaşmamaq qeyri-mümkündü. Hər ikisi, hərəsinin başı öz işinə qarışmış halda elə mehriban, bir-birinə yaxınlıqları elə təbii görünürdü ki, heç kəs onların xoşbəxt olmadıqlarını təsəvvür belə edə bilməzdi. Neyl nə Bişopun dediklərinə, nə də rezidentin eyhamına inanırdı. Bu, nə isə ağlasığmaz bir şey idi. Bütün bunlar bir yana, axı, onların Neyl barədəki şübhələri də əsassız idi. Belə olan halda onların düşüdükləri digər şeylərin doğru olduğunu güman etməyə əldə hansı əsas vardı

ki?! Hamısı qaraürəkli adamlardır! Özləri iyrencdirlər, ona görə də elə bilirlər ki, hamı elədir. Barmağının oynadı onu bir az incidirdi. Ancaq Bişopu vurduğuna peşman deyildi. Fikirləşirdi ki, bu ürəkbulandıran söhbəti uydurub ortaya salanı bircə tanısaydı, onda o adamın boynunu sındırdardı.

İndi isə Manro bu qədər çox müzakirə etdikləri ekspedisiyanın gününü artıq təyin etdi və özünəməxsus ehtiyatlı bir tövrlə hazırlıqlara başladı ki, son anda unudulan bir şey olmasın. Planda mümkün qədər çox çayyuxarı getmək, sonra yolu cəngəllikdən salmaq və daha sonra az tanınan Maunt Hitamda²⁹ nümunə axtarışlarına çıxmaq nəzərdə tutulmuşdu. Onlar iki ay burada olmayacaqlarını ümid edirdilər. Yola düşəcəkləri gün yaxınlaşdıqca Manronun kefi kökəlir, az danışmağına, özünü sakit və mümkün qədər təmkinli aparmağına rəğmən gözlərindəki işıqdan, şən yerləşindən bunu necə də səbirsizliklə gözlədiyini duymaq çətin deyildi.

Amma bir səhər muzeydə yaman həyəcanlı görünürdü.

- Sənə yaxşı bir xəbərim var, - deyə apardıqları eksperimentə nəzər saldıqdan sonra Manro qəflətən Neylə tərəf dönüb dedi, - Darya da bizimlə gəlir!
- Doğrudan?! Bu ki əladır!

Neyl çox sevindi. Bax, bu, lap yerinə düşdü.

- Birinci dəfədir ki, onu özümlə getməyə razı sala bilmişəm. Həmişə deyib-dururdum ki, bu, onun xoşuna gələcək, ancaq heç vaxt mənə qulaq asmazdı. Qadınlar qərribə məxluqdurlar, vallah. Elə indi də mənimlə getməsini ondan istəməyi heç ağılıma da gətirməzdim. Birdən keçən gecə heç gözləmədiyim halda özü mənimlə getmək istədiyini dedi.
- Buna çox sevindim, - Neyl dedi.
- Onu təkbaşına uzun müddətə qoyub getmək fikri həmişə məni narahat edib. İndi istədiyimiz qədər orada qala bilərik.

Bir səhər tezdən içində Malayyalılar da olan dörd minikdə yola düşdülər. Əlavə olaraq özləri ilə xidmətçilər və dörd nəfər Dyaklı³⁰ ovcular da götürdülər. Onlardan üçü çardağın altında, taxtın üstündə yanbayan uzandılar. Digər qayıqlarda isə çinli xidmətçilər və digər Dyaklılar qaldılar. Onlar düyü dolu çantalar, özləri üçün azuqə ehtiyatı, pal-paltar, kitab və iş üçün lazım olan başqa şeylər aparırdılar. Sivilizasiyalı şəhər həyatını geridə qoyub buralara gəlmək qəlbi rıqqətə gətirir və valehedici bir təsir bağışlayırdı. Elə buna görə də onlar hamısı həyəcanlı idilər. Söhbətləşir, siqaret çəkir, mütaliə edirdilər. Çay olduqca sakit idi. Sonra otlu sahildə nahar da etdilər.

Qaş qaralırdı. Gecəni keçirmək üçün sahilə yan almaq lazım idi. Uzun bir evin yanında yatdılar və oranın Dyaklı sahibləri qonaqların gəlişini gözəl çıxışla, valehedici rəqslə qeyd etdilər. Səhərisi gün get-gedə daralan çay onlarda belə bir hiss yaradırdı ki, suyun kənarında sahili basmış naməlum, qeyri-adi yaşıllığa doğru getmək qorxulu deyil. Bu, Neylin ürəyini dağa döndərirdi. Bu, nə isə möcüzəli və

²⁹ Dağ adı

³⁰ Yer adı

məftunedici bir aləm idi. Üçüncü gün su daha dayaz, axın isə güclü olduğundan onlar daha yüngül qayıqlara mindilər. Lakin tezliklə axın elə gücləndi ki, artıq qayıqsürənlər avar çəkə bilmirdilər və uzun ağaclarla axına qarşı güclü və heyranlıq doğuran hərəkətlə mübarizə aparırdılar. Arabir çayın gur axan yerinə çatanda quruya çıxmalı, yükləri boşaltmalı və qayıqları çay daşları səpilmiş yollarla yedəyə alıb aparmalı olurdular. Beş gündən sonra elə bir yerə gəlib çıxdılar ki, daha ondan o yana gedə bilməzdilər. Orada hökumət bunqalosu vardı və ekskursiya üçün Manronun Daxili İşlər Nazirliyi ilə saziş bağladığı müddətdə iki gecə orada qaldılar. Manro baqajı daşımaq üçün yükdaşıyanlar və Maunt Hitama yetişəndə ev tikmək üçün adamlar verilməsini istəyirdi. Kənd başçısının yaxınlıqda olmasını görmək Manro üçün vacib idi. Ancaq onun Manronun yanına gəlməsini gözləməkdənsə, vaxta qənaət etmək məqsədilə özünün kənd başçısının yanına getməli olduğunu düşündü və gəldikləri günün səhəri bir mühafizəçi və iki nəfər Dyaklı ilə dan yeri sökülməmiş oraya getdi. Bir-iki saata geri dönəcəyinə ümid edirdi.

Manronu yola salandan sonra Neylin ağına bir az çimmək düşdü. Bunqalodan azacıq aralı bir nohur vardı. Suyu elə təmiz idi ki, hətta dibindəki qumun zərrəsini belə görə bilərdin. Çay özü isə dar idi və ağaclar onu tamamilə təcavan kimi örtmüşdü. Olduqca gözəl bir guşə idi. Bu, Neylə hələ uşaq olarkən çimdiyi Şotlandiya çaylarındakı nohurları xatırlatdı. Hər halda bu, nə isə başqa cür bir gözəllik idi. Burada romantik əhval-ruhiyyə, vəhşi, çılpaq təbiət səhnəsi hökm sürüdü və bütün bunlar da onda özünün belə izah etməyə çətinlik çəkdiyi qərribə hisslər yaradırdı. O, əlbəttə, bunları duymağa, anlamağa çalışırdı, ancaq nəzərə ala q ki, ondan daha yaşlı və daha təcrübəlilər belə bu cazibəni təhlil etməkdə çətinlik çəkmişlər. Bir suquzğunu əyilmiş bir budağın üstündə oturmuşdu, parlaq mavi rəngi büllur kimi şəffaf suda əks olunurdu. Neyl əynindəki saronq və bajunu çıxarıb ataraq suya cumanda suquzğunu bəzəkli qanadları bərq vura-vura uçub getdi.

Su bir elə də soyuq deyildi. Təzədən özünü şappıltı ilə suya atdı. Güclü qollarının, ayaqlarının hərəkəti onun özünə ləzzət edirdi. Üzür, yarpaqların arasından mavi səmaya baxır, oradan süzülən günəş şüaları isə suyun üzündə şəfəq saçır. Qəflətən bir hənirti duydu.

- Bədənin necə də ağappaqdır, Neyl!

Nəfəsinin tıxandığını hiss etdiyindən o, cəld aşağı çökdü və başını çevirəndə Daryanın ona baxdığını gördü.

- Qulaq as, əynimdə heç paltar yoxdur a!

- Gördüm. Bu cür çimmək daha da gözəldir. Bir dəqiqə gözlə, mən də gəlirəm. Su elə ilıqdır ki!

Darya da saronq və baju geyinirdi. Neyl cəld başını yana çevirdi ki, Daryanı utandırmasın. Çünki gördü ki, o, artıq paltarını soyunur. Sonra suya atıldığını da eşitdi. Azacıq arxaya çəkilərək Daryanın ondan bir az uzaq məsafədə üzməsi üçün şərait yaratdı, ancaq qadın üzərək düz ona tərəf gəldi.

- Suyun bədənə təması necə də xoşdur, elə deyilmi? – o soruşdu.

Daha sonra Dayra güldü, əli ilə suyu düz Neylin üzünə sıçratdı. Neyl çaşıb qaldı, bilmədi ki, hara baxsın. Bu cür şəffaf suda Daryanın tamamilə çılpaq olduğunu görməmək mümkün deyildi. Hələ ki, elə bir pis şey yox idi, ancaq Neyl sonradan sudan çıxmağın necə çətin olacağını düşündü. Darya isə deyəsən bundan yamanca xoşhallanmışdı.

- Saçımın islanıb-islanmaması heç vecimə də deyil, - o dedi.

Darya arxasını çevirdi və güclü hərəkətlərlə düz lap nohurun ortasına üzdü. Sudan çıxmaq istəyəndə Neyl düşündü ki, ən yaxşısı üzünü yana çevirməkdi və Darya paltarını geyinəndən sonra gedər və Neyl özü də rahatlıqla quruya çıxardı. Ancaq deyəsən Darya vəziyyətin gərginləşdiyinin fərqinə varmırdı. Neylin ona lap acığı tutdu. Bu cür hərəkətə, axı ədəbsizlikdən başqa nə ad vermək olardı?! Darya isə onunla söhbətinə davam edirdi. Sanki hər ikisi qurudadırlar və əyinlərində də geyim var. Bu azmış kimi, o, hələ üstəlik Neylin diqqətini özünə çəkdi:

- Saçlarım dəhşətli görünür?! İslananda lap siçovul quyruğuna oxşayır. Bir dəqiqə mənə çiyinlərinlə saxla, mən də heç olmasa onları burub yığım.
- Yox, qaydasındadır, - Neyl dedi, - qoy elə belə də qalsın.
- Yaman acmışam, - bir az keçmiş Darya yenidən dilləndi. – Nə deyirsən, bəlkə qəlyanaltı edək?!
- Əgər çıxıb paltarını geyinsən, mən də bir dəqiqəyə gəlirəm.
- Yaxşı, oldu.

O, üzərək suyun kənarına yaxınlaşdı və Neyl ədəbli bir insan kimi üzünü yana çevirdi ki, Daryanı sudan lüt çıxarkən görməsin.

- Qalxa bilmirəm! – Darya çığırdı. – Mənə kömək etməli olacaqsan.

Suya düşmək çox asan idi, amma sahil sudan xeyli yuxarıda yerləşdiyindən çıxmaq üçün ağacın budağından yapışib qalxmaq lazım gəlirdi.

- Bacarmaram. Əynimdə bir dənə də olsun platar yoxdur.
- Bilirəm. Sən də Şotlandlığına salma da! Sahilə çıx, əlini mənə ver.

Nə etmək olardı?! Başqa yol idi. Neyl fırlanaraq yuxarı atıldı, sonra da Daryanı dalınca dartıb çıxartdı. Darya öz saronqunu Neylin paltarlarının yanına qoymuşdu. O, laqeydcəsinə saronqu qaldırdı və onunla bədənini qurulamağa başladı. Neylin də eyni şeyi etməkdən başqa çarəsi qalmadı, ancaq ədəb qaydalarını gözləyərək üzünü tamam başqa səmtə tutdu.

- Sənin doğrudan da çox gözəl dərin var, - Darya dedi, - Lap qadın dərisi kimi hamar və ağdır. Həddi-buluğa çatmış kişi bədənində bu, çox qəribədir. Heç sinəndə də tük yoxdur.
- Neyl saronqa büründü və qollarını bajunun içinə saldı.
- Hazırsan?

Qəlyanaltı üçün sıyıq, yumurta və bekon, soyuq ət yeməyi və marmelad var idi. Neyl bir az qaşqabaqlı görünürdü. Qadın demək olar ki, əsl rus idi. Bu cür hərəkət etmək onun tərəfindən əsl

səfehlikdi. Əlbəttə, bunda zərəli elə bir şey görünmürdü, ancaq camaatın onun haqqında olmayan şeylər düşünməsinə bir növ şərait yaradırdı. Ən pisi də o idi ki, Daryaya bu barədə eyham belə vura bilməzdin. O, sənə, əmin ol ki, gülərdi! Ancaq fakt budur ki, əgər Kualo Solordakı adamlardan ən azı biri onları tamamilə çılpaq bir yerdə çimən görsə idi, buradakıları aralarında əxlaqa zidd bir şey olmadığına inandırmaq sadəcə mümkün olmazdı. Özünəməxsus bir mühakimə ilə Neyl bu fikirlə razılaşdı ki, doğrudan da o adamları inandırmaq çətindir. Bu, Darya tərəfindən çox pis bir hərəkət idi. Onun axı Neyli bu vəziyyətə salmağa nə haqqı vardı?! Yazıq oğlan özünü lap axmaq yerində hiss eləmişdi. Nə deyirsən de, bu, əxlaqsızlıq idi.

Səhəri gün onlar xidmətçilər, mühafizəçilər və ovçularla birlikdə yola düşdülər. Uzun bir cərgə təşkil edən bu adamlar yük dolu səbəti bellərində daşıyırdılar. Cıgır kolluq və hündür otların bitdiyi dağətəyi yerlərdən keçirdi. Hərdən çayın elə dar yerinə gəlib çatırdılar ki, onu bambukdan düzəldilmiş sıçıq-salxaq körpülərlə keçməli olurdular. Gün də yaman qızgın idi. Günortadan bir xeyli keçmiş gəlib bambuk meşəsinin kölgəliyinə çatdılar. Biçimli bir tərzdə boy atmış bambuklar inanılmaz dərəcədə uzundurlar və onların saldıği yaşıl işıq dəniz altındakı işıq kimi görünürdü. Nəhayət qarmaqarışq kələfə bənzəyən, qalın görünən bitkilər içində bir-birinə dolaşan nəhəng ağaclar olan vəhşi bir meşəyə gəlib çıxdılar. Vahimə onları basmışdı. Yollarını meşənin yanından saldılar. Alatoranlıqda yollarına davam edir, arabir ağacların yarpaqları arasından günəş şüaları süzülürdü. Bir ins-cins görünmürdü, çünki cəngəllik sakinləri çox qorxaq olduqlarına görə ilk addım səsi eşidəndə qaçıb gözdən itirdilər. Hündür ağaclarda quşların civiltisi eşidilsə də, onlar güldən-gülə, çiçəkdən-çiçəyə qonaraq uçuşan quşlardan çəkinmirdilər. Daha sonra gecəni keçirmək üçün dayandılar. Yükdaşıyanlar budaqlardan döşəmə düzəldərək üzərinə su keçirməyən parça saldılar. Çinli aşpaz nahar hazırladı, yemək yedikdən sonra yuxuya getdilər.

Bu, Neylin cəngəllikdə keçirdiyi ilk gecə idi və nə qədər əlləşdisə yuxuya gedə bilmədi. Zülmət idi. Saysız-hesabsız həşəratların səs-küyü qulaqbatırıcı, böyük şəhərdəki nəqliyyatın hay-küyü kimi arasıkısilməzdi. Bir az keçmiş tamamilə sükut çökdü. Ancaq azacıq sonra qəflətən ilanın tutduğu meymunun bağirtısınımi, yoxsa ki, gücə quşunun belə tükürpədicisi səsinimi eşidəndə az qala yerindən sıçradı. Neyldə belə bir anlaşılmaz hiss vardı ki, sanki düşərgə tonqallarından bir az aralıda vəhşi bir mübarizə gedirdi və budaqlardan düzəldilmiş çarpayıda üç nəfər buna qarşı müdafiəsiz və təbiətin vəhşəti ilə üzbəüz tənha qalmışdı. Yanında uzanmış Manro dərin yuxuda idi.

- Oyaqsan Neyl? – Darya pıçıldı ilə soruşdu.
- Hə, nəyə olub ki?
- Dəhşətlidir...
- Hər şey qaydasındadır. Qorxulu bir şey yoxdur.
- Buradakı sükut adamı vahiməyə salır. Kaş gəlməzdim.

Darya bir siqaret yandırdı.

Bir az mürgüləyən Neyl ağacdələnin taqqlıtısına oyandı. Ağacdən-ağaca uçub qonan bu quşun xoş səsi tənbeli də məzələndirərdi. Artıq səhər açılmışdı. Tələm-tələsik yeməklərini yeyib yola çıxdılar. Budaqdan-budağa atılan hipponlar dan yeri söküləndə yarpaqların şəhini yalayırıldı və çıxartıqları qəribə səslər lap quşların səsinə oxşayırdı. Hava işıqlaşdıqca Daryanın qorxusu da çəkilib gedir və yuxusuz gecə keçirməsinə baxmayaraq çevik və şən görünürdü.

Günortaüstü gəlib elə bir yerə çıxdılar ki, mühafizəçilərin dediyinə görə orada düşərgə salmaq yaxşı olardı. Manro burada ev qurmağı qərara aldı. Adamlar işə başladılar. Uzun bıçaqlarla palma yarpaqları və ağacları kəsərək tezliklə payalar üzərində ikiotaqlı koma ucaltdılar. Koma səliqəli, təmiz və yaşıl idi. Qoxusu da gözəldi.

Manrolar getdikləri hər yerdə özlərini evdəki kimi hiss edirdilər; kişi artıq buna vərdiş etmişdi, arvad da ki, uzun illər ərzində bütün dünyanı gəzmiş və harada olursa olsun özünü pişik kimi rahat hiss eləyirdi. Bir gün sonra onlar hər şeyi yerbəyer edərək, artıq oraya yerləşdilər. Müəyyən etdikləri qayda-qanun dəyişilməz idi. Hər səhər Manro və Neyl nümunə toplamaq üçün ayrılıqda evdən çıxırdılar.

Günorta gətirdikləri həşəratları qutulara yerləşdirməklə məşğul olurdular; kəpənəkləri kağız vərəqlərin və quş dərilərinin arasında yerləşdiridilər. Qaranlıq düşəndə isə gecə kəpənəkləri tuturdular. Darya komadakı işlərlə, qulluqçularla başını qatır, nəsə tikiş tikir, kitab oxuyur, çoxlu siqaret çəkirdi. Günlər şən, hərdən isə yeknəsək keçsə də cürbəcür hadisələrlə dolu idi. Neylin kefi kökdü. O, dağı hər tərəfdən tədqiq edirdi. Bir gün o, hansısa həşəratlar fəsiləsindən yeni bir nümunə tapdı. Manro onu *Kunikulini Makadam* adlandırdı. Bu, onun üçün bir şərəf idi. Neyl bu iyirmi iki yaşında dərk etdi ki, əbəs yerə yaşamayıb. Lakin ertəsi gün gürzənin onu sancmasından güclə canını qurtardı. Rəngi yaşıl olduğuna görə Neyl onu görməmişdi və yalnız yanında olan ovçunun səbəbinə həyatı qurtuldu. İlanı öldürüb düşərgəyə gətirdilər. Darya tir-tir əsirdi. Onda vəhşi heyvanlara qarşı qarşısızalmaz bir qorxu vardı və az qala əsəb sarsıntısı keçirdi. azacağından qorxaraq ömründə düşərgədən bir neçə yard uzağa getməzdi.

- Manro heç sənə bir dəfə necə azdığını danışmış? – deyə bir dəfə axşam yeməyindən sonra birlikdə oturdular zaman Darya Neyldən soruşdu.
- Hə... Bu, o qədər də xoş bir şey deyildi, - Manro gülümsədi.
- Neyl üçün danış da, Anqas.

O, bir az tərəddüd etdi. Bu, Manronun xatırlamaq istədiyi bir şey deyildi.

- Bu, bir neçə il əvvəl olmuşdu. Kəpənək tutmaq üçün tor götürmüşdüm. Özümü elə xoşbəxt hiss edirdim. Bir xeyli getdikdən sonra axtardığım çox nadir nümunələr tapdım. Bir az sonra acdığımı hiss edib geri dönməyi qərara aldım. Gəzə-gəzə gəlirdim, birdən ağılıma gəldi ki, deyəsən mən tanıdığım yerlərdən çox uzaqlaşmışam. Qəflətən yerdə boş kibrit qutusu gözümə sataşdı. Geri qayıdanda özüm onu yerə atmışdım. Belə çıxdı ki, dövrə vurmuşam və elə bir saat

əvvəl olduğum yerə gəlib çıxmışam. Yaman dilxor oldum. Ətrafa nəzər salaraq yenidən yol almağa başladım. Dəhşətli idi, məndən damcı-damcı tər tökülürdü. Düşərgə yerləşən istiqaməti az-çox bilirdim. Keçdiyim cığırdakı izlərə baxırdım ki, görüm həmin yollarımı gəlmişəm. Deyəsən, bir-iki iz tapdım və ümidlə irəlilədim. Üstəlik də bərk susamışdım. Ancaq budaqların üstündən keçərək bitkilərin arasından özümə yol açır, elə hey getməkdə davam edirdim. Birdən anladım ki, azmışam. Ola bilməzdi ki, düzgün istiqamətdə bu qədər yol gedim və hələ də düşərgəyə çatmayım. Lap mat qalmışdım. Bircə onu bilirdim ki, nə olursa olsun təşvişə düşməməliyəm. Ona görə də oturub düşdüyüm vəziyyəti götür-qoy etməyə başladım. Susuzluq da ki, mənəi tamam əldən salmışdı. Günortadan xeyli keçmişdi, uç-dörd saata qaranlıq düşəcəkdə. Hər halda gecəni cəngəllikdə keçirmək elə də arzuolunan bir şey deyil. Haqqında düşündüyüm yeganə şey çalışıb axını tapmaq idi. Əgər çay axını ilə getsəm, o, mənəi daha böyük axına, sonra da ki, gec-tez çaya aparıb çıxaracaqdı. Ancaq bu, mənəi iki gün vaxtımı alacaqdı. Axmaqlığıma görə özümü lənətlədim. Təəssüf ki, əlimdən heç nə gəlmirdi, ona görə də yola davam etdim. Hər halda əgər çay tapsam, heç olmasa su da içə biləcəkdim. Tərslikdən su da qəhətə çıxmışdı. Hətta mənəi çaya aparıb çıxaracaq kiçik bir axın belə gözə dəymirdi. Artıq narahat olmağa başladım. Lap yorulana qədər veyil-veyil gəzdim. Meşədə çoxlu ov quşları və heyvanların olduğundan xəbərim vardı. Əgər kərgədana rast gəlsəm, işim bitəcəkdə. Mənəi dəli edən şey bu idi ki, düşərgədən heç on mil aralı olmadığını bilirdim. Soyuqqanlılığı qorumağa çalışdım. Hava tutulurdu, cəngəlliyin dərinliklərində isə artıq zülmət kimi qaranlıq düşürdü. Tüfəng götürmüş olsaydım, heç olmasa atəş açardım. Yəqin ki, düşərgədə mənəi azdığımı anlayıb axtarısa çıxardılar. Meşəlik elə sıx idi ki, altı futdan uzağı görə bilmirdim. Bir az keçəndən sonra, bilmirəm əsəblərim pozulmuşdu, ya nəydi, məndə belə bir hiss yarandı ki, hansısa bir heyvan mənəi qarabaqara izləyir. Dayanırdım, o da dayanırdı. Yola davam edirdim, o da eynilə. Amma onu görə bilmirdim. Kolluqda da heç bir hənirti duyulmurdu. Hətta budağın sınımasını və ya yarpaqların arasından keçərkən onlara toxunmağımı belə eşitmirdim, ancaq o heyvanların necə sakit hərəkət etdiyini bilirdim, həm də əmin idim ki, nə isə oğrun-oğrun yeriir. Ürəyim elə bərk döyünürdü ki, az qala yerindən çıxacaqdı. Aqlımı itirmək dərəcəsinə idim. Bütün iradəmi toplayaraq özümü qaçmaqdan güclə saxlayırdım. Bilirdim ki, belə eləsəm, yolu tamam itirəcəm. Bu dolaşq yerlərlə iyirmi yard getməmişdən qabaq mənəi yəqin ki, artıq azmışdım. Uzansam, aşağı əyilsəm o heyvan üstümə atılacaqdı. Qaçmağa başlasam, Allah bilir hara gedib çıxardım. Özümü ələ almalı idim. Ağlamaq mənəi tutmuşdu. Bir tərəfdən də susuzluq əldən salmışdı. Həyatımda heç vaxt bu qədər çox qorxmamışdım. İnan mənə, əgər əlimdə revolver olsaydı, mütləq beynimə bir güllə çaxardım. Elə dəhşətli idi ki, bu günün bitməsini istəyirdim. Yorgunluqdan ayaqlarımı güclə sürüyürdüm. Mənə ağır yara vurmuş düşməyə belə olsa, o vaxt çəkdiyim dəhşətləri

arzulamazdım. Birdən iki güllə səsi eşitdim. Az qala ürəyim dayandı. Məni axtarırdılar. Onda lap başımı itirdim. Var-gücümlə qışqıraraq səs gələn tərəfə qaçdım. Yıxıldım. Özümü ələ alaraq qalxdım. Yenə qaçdım. Qışqırırdım. Dedim indi ciyərlərim partlayacaq. Daha bir atəş açıldı. Lap yaxınlıqda. Yenə qışqırdım. Cavab səsləri eşitdim. Meşədə vurhavur salan adamlar vardı. Bir dəqiqə keçməmişdi ki, ovçular məni əhatəyə aldılar. Əllərimi sıxıb öpdülər. Sevindən bağırırdılar. Mən də az qala ağlayacaqdım. Çox köməksiz bir vəziyyətdə idim. İcməyə nəşə verdilər. Düşərgədən cəmi-cümlətəni üç mil aralı idik. Geri qayıdanda hava lap qaralmışdı. Allaha and olsun, bu, mənə həyatım bahasına başa gələ biləcək bir təhlükə idi.

Daryanın bədənindən ürperdi keçdi.

- Inan mənə, bir də cəngəllikdə azmaq istəməzdim.
- Səni axtarıb tapmasaydılar nə olardı?
- Nə?! Nə ola biləcəyini deyə bilərəm. Yəqin ki, ən əvvəl dəli olardım. Əgər ilan çalmasa, ya da kərgədana-zada rast gəlməsəydim də, kor-koranə, əldən düşüb yıxılana qədər yol gedərdim. Acından ölümcül hala düşərdim. Susuzluqdan məhv olardım. Vəhşi heyvanlara yem olardım. Qarışqalar sümüklərimi sümürərdilər.

Ortaya sükut çökdü.

Təxminən bir ay idi ki, Maunt Hitamda yaşayırdılar və elə oldu ki, Manronun təkidilə müntəzəm kinə qəbul etməsinə baxmayaraq Neyl qızdırma xəstəliyinə tutuldu. Elə də bərk tutmalar olmurdu, ancaq o, təəssüf hissi keçirirdi və müəyyən müddət yataqda qalmağa məcbur idi. Ona Darya qulluq edirdi. Neyl ona bu qədər əziyyət verdiyinə görə xəcalət çəkirdi, lakin Darya onun etirazlarına qulaq asmırdı. O, doğrudan da çox bacarıqlı qadın idi. Nəhayət, Neyl hər hansı bir çinli xidmətçinin görə biləcəyi işlərin Darya tərəfindən məhz onun üçün yerinə yetirilməsinə boyun əydi. O, bundan yaman təsirlənmişdi. Darya onun əl-ayağını da yuyurdu. Hərərəti yüksələndə bədənini soyuq su ilə silirdi. Və təsvirəgəlməz dərəcədə rahatlıq hiss etməsinə baxmayaraq Neyl lap özünü itirmişdi. Darya isə onun səhər və axşam bu sayaq yuyunmasında israr edirdi.

- Yokahomadakı Britaniya xəstəxanasında olduğum altı ay ərzində hər halda ən azı xəstəyə necə qulluq etməyi öyrənmişəm, - deyə Darya gülümsədi.

Hər dəfə Neylə qulluq etdikdən sonra Darya onu dodaqlarından öpürdü. Bu, əlbəttə, çox xoş və səmimi bir hərəkət idi və Neylin xoşuna gəlirdi, amma elə bir ciddi əhəmiyyət vermirdi. Hətta bu mövzuya zarafatla yanaşaraq lap ağını çıxartdı. Heç ondan çıxmayan iş!

- Xəstəxanadakı xəstələrini də belə öpürdün? – o soruşdu.
- Nədir ki? Səni öpməyimi istəmirsən? – Darya güldü.
- Yox, burada pis nə var ki?!
- Hətta sənin sağalmanı tezləşdirər, - Darya söz atdı.

Bir dəfə Neyl onu yuxusunda gördü. Səksənərək oyandı. Başdan-ayağa tər içində idi. Ağrıları azalmış, hərarəti də düşmüşdü. Özünü yaxşı hiss edirdi. Lakin yuxuda gördüyü şey onu tamam utandırdı. Dəhşətə gəldi. Yuxuda belə olsa, bu cür fikirlər Neyli xəcalət çəkməyə məcbur etdi. Deyəsən, o, əxlaqsız bir vəhşidən fərqli deyilmiş, xəbəri yoxmuş!

Səhər açılırdı. Neyl qonşu otaqda Manronun artıq oyandığını eşitdi. Darya axşam gec yatmışdı, ona görə də Manro onu narahat etməmək üçün ayaqlarının ucunda yeriyirdi. Bu birisi otağa keçəndə Manro yavaşca səsləndi:

- Salam. Oyanmısan?
- Hə, artıq dönüş baş verdi. İndi özümü yaxşı hiss edirəm.
- Əla. Ancaq hələ bu gün də yataqda qalmağın məsləhətdir. Sabah səpəsağlam olacaqsan.
- Yeməyini qurtarandan sonra Ah Tanı yanıma göndər, yaxşı?
- Oldu.

Sonra Neyl Manronun yola düşdüyünü eşitdi. Çinli xidmətçi Ah Tan gəldi və ondan yeməyə nə istədiyini soruşdu. Bir saata Darya da yuxudan durdu. “Sabahın xeyir” demək üçün Neylin otağına gəldi. Oğlan gördüyü yuxunun təsirindən hələ çıxmadığına görə onun üzünə baxmağa xəcalət çəkirdi.

- Yeməyimi yeyim, sonra gəlib səni yuyunduracağam, - Darya dedi.
- Yuyundum. Ah Tan kömək elədi.
- Niyə?
- Səni bir də əziyyətə salmaq istəmədim.
- Yox əşi, heç bir əziyyəti-filan yoxdur. Mən bunu sevə-sevə edirəm.

Darya çarpayıya yaxınlaşdı, əyildi ki, onu öpsün, ancaq oğlan başını kənara çevirdi.

- Eləmə.
- Niyə axı?
- Çünki bu, səfehlikdir.

Darya bir anlıq təəccüblə ona baxdı, daha sonra isə yüngülcə çiyinlərini çəkərək otaqdan çıxdı. Az sonra Neylin bir şey istəyib-istəməyəcəyini öyrənmək üçün yenidən otağa qayıtdı. O, isə özünü yatmışlığa vurdu. Darya nəvazişlə onun üçün sığalladı.

- Allah xatirinə, yalvarıram, belə eləmə! – Neyl az qala bağırdı.
- Elə bildim ki, yatırsan. Bu gün sənə nə olub axı?
- Heç nə.
- Niyə mənə qarşı belə acıqlısan? Məgər səni incidəcək bir şey eləmişəm?
- Yox!
- De görüm onda nə olub axı?

O, çarpayının kənarında oturaraq Neylin əlindən tutdu. O isə üzünü yana çevirdi. Utandığından güclə danışırırdı.

- Sən deyəsən mənim kişi olduğumu unudursan?! Elə rəftar edirsən ki, elə bil mən sənin üçün 12 yaşında bir oğlan uşağıyam.
- Oho!

Neyl qəzəbdən qıpqırmızı oldu. Özünə də, Daryaya da acığı tutdu. Gərək bu qadın ədəb-ərkan qaydalarını gözləsin axı. Əsəbi halda döşəkağını didişdirdi.

- Bunun sənin üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur, mənim üçün də elə olmalıdır. Mən sağalib ayağa duranda da həmçinin. Necə yuxu görməsi insanın öz əlində deyil li?! Ancaq yuxular insanın təhtəlşuurunda baş verənlərin göstəricisidir.
- Sən məni yuxunda görmüsən? Axı burada pis nə var ki?!

Neyl üzünü yana çevirib ona ötəri bir nəzər saldı. Daryanın gözləri parıldayırdı. Neyl isə çəkdiyi vicdan əzabından elə hüznü görmürdü ki, sanki dəryada gəmiləri qərq olmuşdu.

- Sən kişiləri tanıdırsan, - o dedi.

Darya dodaqaltı güldü. əyilərək qollarını onun boynuna doladı. Əynində saronqla bəyudan qeyri heç nə yox idi.

- Ah, əzizim, de görüm yuxuda nə gördün?

Neyl dəli kimi oldu. Kobudluqla onu özündən kənara itələdi.

- Nə edirsən? Dəli olmisan, nədir?

Oğlan yerindən atıldı.

- Məgər bilmirsən ki, sənə dəlicəsinə aşiqəm? – Darya dedi.
- Sən nə danışırsan?

Neyl çarpayının bir tərəfində əyləşdi. O, doğrudan da karıxıb qalmış, nə edəcəyini bilmirdi. Darya isə utanmadan irişdi.

- Bəs sənə mən niyə bu dəhşətli yerə gəlməyə razılıq verdim? Səninlə birlikdə olmağın xətrinə, ay mənim sevgilim! Bəyəm bilmirsən ki, mən cəngəllikdən necə qorxuram?! Hətta lap burada, komanın içində də ilan, əqrəb və ya başqa bir şeyin olacağından qorxuram. Sənə məftunam.
- Mənimlə bu sayaq danışmağa sənə haqqın yoxdur, - deyə Neyl qaşqabaqla cavab verdi.

Dayra gülümsədi.

- Bu qədər rəsmiyyət-pərəst olma.
- Gəl, buradan çıxmaq.

Neyl verandaya tərəf addımladı. Darya da onun arxasınca. Kətildə əyləşdi. Darya isə onun qarşısında diz çökərək yerdə oturdu və onun əllərini tutmağa çalışdı, ancaq oğlan buna imkan vermədi.

- Məncə sən dəli olmusan. Allahdan ümid edirəm ki, dediyin sözləri əslində nəzərdə tutmursan.
- Tuturam. Dediym hər bir kəlməni.

Neyli özündən çıxaran əsasən bu idi ki, Darya etdiyi etirafın necə də iyrənc olduğunu deyəsən heç dərk etmirdi.

- Ərini unudursan!
- Əşi, onun bura nə dəxli var ki?!
- Darya?!
- İndi Anqası düşünəcək halda deyiləm.
- Sən nə qədər də əxlaqsızsan, - Neyl qaşları düyünlü halda astadan dilləndi.

Darya qaqqıldadı.

- Çünki sənə vurulmuşam, ona görəmi? Əzizim, sən gərək bu qədər yaraşlıq olmayaydın.
- Allah xatirinə, gülmə!
- Özümü saxlaya bilmirəm. Komik də olsa yenə də qəşəng görünürsən. Sənin ağ dərinin, parlayan dalğalı saçlarının dəlisiyəm. Səni sevirəm, çünki sən yaman rəsmiyyətçisən. Səni sevirəm, çünki sən şotlandsan, yumor hissin yoxdur. Sənin güclülüynü sevirəm. Sənin gəncliyinin dəlisiyəm.

Daryanın gözləri işıqlandı və tez-tez nəfəs almağa başladı. Nəfəsi tıncıxdı. Birdən o dayandı və qəfil hərəkətlə Neylin yalın ayağını öpdü. Oğlan etiraz əlaməti kimi qışqıraraq ayağını cəld bir hərəkətlə geri çəkdi. Bu qəfil həyəcandan laxlayan kətli az qala yıxmışdı.

- Ey, qadın, sən aqlını itirmisən. Heç utanmırsan?!
- Yox!
- Axı, məndən nə istəyirsən? – acıqla soruşdu.
- Sevgi.
- Sən məni nə hesab edirsən? Hansı kişilərdən hesab edirsən?
- Başqaları kimi hər hansı bir kişi, - Darya sakit halda tövrünü pozmadan dedi.
- Düşünürsən ki, Anqas Manronun mənə etdiyi bu qədər şeylərdən sonra mən onun arvadı ilə eşqbazlıq edəcək qədər əclafam? Ona hörmətim bütün tanıdığım adamlardan daha çoxdur. O, heyranedicisi bir insandır. Yüz sənin və mənim kimisinə dəyər. Ona xəyanət etməkdənsə özümü öldürürəm. Başa düşürəm, necə ola bilər ki, sən mənim belə alçaq hərəkət edə biləcəyimi ağılına gətirə bilirsən?!
- Ah, əzizim, belə cəfəng şeylər danışma. Bundan ona nə xələl gəlir ki?! Belə şeyləri faciə kimi qəbul etməməlisən. Həm də bütün bunlar bir yana, ömür çox qısaqdır. Ondan çəkə biləcəyimiz ləzzəti almırıqsa, bu, o deməkdir ki, biz axmağıq.
- Bu cür danışmaqla yanlış olan şeylərə haqq qazandıra bilməzsən.
- Bu haqda heç nə deyə bilmərəm. Mənə elə gəlir ki, bu, həddindən artıq mübahisəli bir məsələdir.

Neyl təaccüblə ona baxdı. Darya deyəsən hər şeyə çox soyuqqanlı və təmkinlə yanaşaraq, onun ayaqları altında yerdə oturmuşdu. Həm də görünürdü ki, bu vəziyyətdən ləzzət alır. Deyəsən, işin ciddiliyinin fərqinə varmırdı.

- Sən bilirsənmi ki, klubda bir nəfəri sənin haqqında təhqiramiz söz söylədiyinə görə vurub yerə sərdim.
- Kimi?
- Bişopu.
- Əclaf hərif! Nə deyirdi?
- Deyirdi ki, sənin bir çoxları ilə eşq macərələrin olub.
- Bilmirəm, camaat niyə öz işi ilə məşğul olmur? Bir də ki, kimdir ey onların dediyini vecinə alan?! Mən səni sevirəm. Heç kəsi səni sevdiyim qədər sevməmişəm. Səndən ötrü dəli-divanəyəm.
- Sakit ol! Sakit ol!
- Qulaq as. Bu gecə Anqas yuxuya gedəndən sonra gizlicə sənin otağına gələcəyəm. O, daş kimi yatır. Qorxulu elə bir şey yoxdur.
- Bunu eləməməlisən!
- Axı, niyə də yox?!
- Yox dedim, yox, yox!

Neyl çox qorxdı. Sonra Darya ayağa qalxdı və evə girdi.

Günorta Manro evə qayıtdı və axşamüstü həmişəki kimi öz işləri ilə məşğul oldular. Bəzən olduğu kimi, indi də Darya onlarla işləyirdi. Kefi yaman kök idi. Elə şən görünürdü ki, Manro onun burada yaşadığı həyatdan artıq zəğvq aldığı güman edirdi.

- Heç də pis deyil, - deyə Darya razılaşdı, - bu gün özümü elə xoşbəxt hiss edirəm ki.

Darya Neylə sataşdı. Deyəsən, o, oğlanın sakit olduğunun və gözlərini ondan yayındırmağının fərqinə varmamışdı.

- Neyl çox sakitdir, - Manro dedi, - mənə sən hələ də zəif sən.
- Yox, nəyə çox danışmaq istəmirəm.

Əslində Neyl narahat idi. O, Daryanın hər şeyə qadir olduğuna əmindir. "İdiot" əsərində Nastasya Filipovanın əsəbi dəliliyini xatırladı, hiss etdi ki, Darya da soyuqqanlılığının çatışmazlığı üzündən eynilə belə edə bilər. O, bu qadının çinli xidmətçilərdən hər hansı birinə qəzəblənərək özündən çıxdığını az görməmişdi və bu cür hallarda tamamilə özünə nəzarəti itirdiyindən yaxşı xəbəri var idi. Müqavimət onu daha da qızışdırırdı. İstədiyi şeyi dərhal əldə etməyəndə qəzəbindən demək olar ki, lap ağılı itirmək dərəcəsinə gəlib çıxırdı. Xoşbəxtlikdən can atdığı hər hansı bir şeyə olan marağı eyni aniliklə də itib gedirdi. Və əgər onun diqqətini bir anlığa başqa bir yerə yönəldə bilsəydin hər şeyi unudurdu. Elə bu cür vəziyyətlərdə Neyl Manronun taktını daha çox bəyəndi. Onun necə fəndgir,

eyni zamanda incə bir bicliklə Daryanın acığını soyutduğunu görmək əyləndirici idi. Elə əslində Neylin qəzəbinin belə böyük olması Manronun səbəbinə idi. Düşünəndə ki, onu özünə həyat yoldaşı etmək üçün bu qadını çətinlik və məhrumiyyətlərdən çəkib çıxartmışdı, o zaman Manro müqəddəs bir insan sayıla bilərdi. Darya hər şeydə ona borclu idi. Manronun adı onu qoruyurdu. Onun səbəbinə hörmət sahibi olmuşdu. Bütün bunlara görə ən adi minnətdarlıq hissi kifayət idi ki, Darya həmin səhər etiraf etdiyi fikirləri özündə saxlasın. Kişilər üçün bu cür təkliflər etmək məqbul sayıla bilər, lakin qadınların belə şey etmələri ikrah doğurur. Neylin ləyaqəti təhqir olunmuşdu. Daryanın üzündə gördüyü ehtiras, hərəkətlərindəki ədəbsizlik onu hiddətləndirirdi.

Neyl bilmək istəyirdi ki, doğrudanmı Darya onun otağına gələcəyi barədə hədə-qorxunu həyata keçirəcək?! Inanmırdı ki, o, buna cəsarət edə bilər. Axşamüstü hamı yatmağa gedəndə Neyl o qədər dəhşətə gəlmişdi ki, yuxuya gedə bilmədi. Narahat halda ətrafı dinləyərək yatağa uzandı. Gecənin lal sükutunu bayquşun ardıcıl təkrar olunan yeknəsək səsi pozdu. Palma yarpaqlarından düzəldilmiş nazik divar arasından Manronun sakit-sakit nəfəs aldığı eşidilirdi. Birdən Neyl kiminsə gizləncə onun otağına girdiyini hiss etdi. Artıq nə edəcəyini qərara almışdı.

- Sizsiniz, cənab Manro? – ucadan çağırırdı.

Darya dayandı. Manro yuxudan ayıldı.

- Otağımda kimsə var. Elə bildim sizsiniz.

- Elə bir şey yoxdur, - Darya dedi, - mənəm, yata bilmirəm. Ona görə də fikirləşdim ki, verandaya çıxıb bir siqaret çəkim.

- Elə bu? – Manro dedi, - Elə et ki, sənə soyuq olmasın.

Darya Neylin otağından keçib eşiyə çıxdı. Oğlan onun siqaret yandırdığını gördü. Bir qədər keçmiş geri qayıdaraq öz yatağına girdi.

Səhəri gün Neyl onunla heç rastlaşmadı. Çünki o, oyanmamışdan qabaq oğlan artıq yola düşmüşdü və qərara gəlmişdi ki, Manro evə dönməyincə o da evə girməsin. Qaranlıq düşən kimi onunla tək qalmaqdan canını qurtara bildi, ancaq sonra Manro bir neçə dəqiqəliyə kəpənək tələlərini yerbəyer etmək üçün aşağı düşdü.

- Niyə keçən gecə Anqası yuxudan oyatdın? – deyərək Darya yavaşca acıqlı bir pıçiltıyla soruşdu.

Neyl çiyinlərini çəkərək heç bir cavab vermədən gördüyü işə davam etdi.

- Qorxdun?

- Ədəb-ərkən haqqında mənim öz düşüncələrim var.

- Bədsir, sən Allah! Bu qədər xırdaçı olma.

- Alçaq olmaqdan əlavə xırdaçı olmaq yaxşıdır.

- Sənə nifrət edirəm.

- Onda məndən əl çək!

Darya cavab vermədi, ancaq ona tutarlı bir sillə vurdu. Neyl qızarsa da, bir kəlmə belə demədi. Manro qayıdıb gəldi və onlar sanki heç nə olmamış kimi işlərinə davam etdilər.

Yemək süfrəsi arxasında və axşamlar istisna olmaqla Darya sonrakı bir neçə gün ərzində Neyllə kəlmə kəsmədi. Qabaqcadan hazırlaşmadan onlar aralarındakı münasibətin gərginləşdiyini Manrodan gizlətmək üçün bütün güclərini toplamışdılar. Ancaq Daryanın düşüncəli sükutu aradan qaldırmaq üçün etdiyi cəhdlər Anqasdan azacıq ehtiyatlı adam üçün aydın olardı və hərdən o, Neyllə bir az kəskin danışmaqdan özünü saxlaya bilmirdi. Darya onu lağa qoyurdu və zarafatlarında adamın ləyaqətinə toxunan sözlər də işlətməkdən çəkinmirdi. O, Neyli necə yaralamağı bilirdi və asanlıqla zəif damarından tuturdu, amma oğlan bunu bürüzə verməməyə çalışılırdı. O, təxmin etmişdi ki, özünü belə şən göstərəndə Darya daha da qəzəblənir.

Bir gün yeməkdən əvvəl xeyli gecikməsinə baxmayaraq, Neyl Manronun hələ də evə dönmədiyinin şahidi oldu və buna çox təəccübləndi. Darya verandada matrasın üstündə uzanaraq qurtum-qurtum cin-nahit içir və siqaret çəkirdi. Ə-üzünü yumağa gedən müddətdə Darya hələ ki, ona heç bir söz demədi. Bir-iki dəqiqə sonra xidmətçi Neylin otağına gələrək yeməyin hazır olduğunu xəbər verdi. O, bayıra çıxdı.

- Cənab Manro haradadır? – soruşdu.
- Olmayacaq, - dedi Darya, - Anqas xəbər göndərdi ki, getdiyi yer çox maraqlıdır və axşama qədər orada qalacaq.

Həmin səhər Manro dağın lap yuxarılarına qalxmaq məqsədilə yola düşmüşdü. Aşağı qatlar o qədər də yaxşı nəticə vermirdi və Manronun belə bir fikri vardı ki, əgər yuxarılarda su ilə təchiz olunmuş daha yaxşı yer tapa bilsə düşərgəni oraya köçürərdilər.

Hər ikisi sükut içində yeməklərini yedilər. Yeyib qurtarandan sonra Neyl otağa girdi, şlemni və həşərat yığmaq üçün olan avadanlığı götürüb bayıra çıxdı. Adətən o, bu vaxtlar bayıra çıxmazdı.

- Hara gedirsən?, - Darya qəflətən soruşdu.
- Bayıra çıxıram.
- Niyə?
- Özümü elə də yorğun hiss eləmirəm. Evdə də görüləsi bir işim yoxdur.

Birdən Darya göz yaşlarına qərq oldu.

- Necə mənə qarşı bu qədər mərhəmətsiz ola bilərsən? – o hönkürdü. – Ah, axı bu cür rəftar qəddarlıqdır.

Neyl yorğun baxışlı qəşəng, bir qədər də laqeyd üzünü ona tərəf çevirərək Daryaya baxdı.

- Neyləmişəm ki?
- Mənə qarşı kobud olmusan. Nə qədər pis olsam da bu qədər əzab-əziyyət çəkməyə layiq deyiləm. Sənin üçün dünyada bacardığım hər şeyi etmişəm. Heç rəvadırmı? De də, de görüm, nə vaxt sənin üçün nəyisə sevə-sevə eləməmişəm? Ah, mən necə də bədbəxtəm!

Neyl çətinliklə bir-iki addım atdı. Daryanın belə şeylər söyləməsi dəhşətli idi. O, bu qadına nifrət edir, həm də ondan qorxurdu, lakin hələ də ona qarşı əvvəllər hiss elədiyi hörmət hissi qalmışdı. Ona görə yox ki, o, qadın idi. Ona görə ki, o, Anqas Manronun arvadı idi!

Darya isə dayanmadan ağlayırdı. İşin tərsliyindən ovçular da səhər tezdən Manro ilə birgə getmişdilər. Düşərgədə üç nəfər çimli xidmətçilərdən başqa adam yox idi. Onlar da ki, yeməkdən sonra əlli yard aralıda yerləşən komalarında yatmışdılar. Burada onlar yalnız idilər.

- Mən səni bədbəxt eləmək istəmirəm. Bütün bunlar səfehlikdir. Sənin kimi bir qadının mənim kimi bir oğlana aşiq olması, vallah, sənin tərəfindən mənasız, cəfəng bir şeydir. Mən özümü lap axmaq yerində hiss edirəm. Sən yəni özünə nəzarət edə bilmirsən?
- Aman Allah! Özünə nəzarət! Sözü bax ha!
- Demək istəyirəm ki, əgər məni vecinə alsaydın, mənim belə alçaqlıq etməyimi istəməzdin. Yəni sənin ərinin bizə qeyd-şərtsiz güvənməsi sənin üçün heç nədir? Elə onun adicə olaraq bizi burada tək qoyub getməsi az şey deyil. O, elə bir adamdır ki, heç milçəyi də incitməz. Əgər onun mənə olan etimadına xəyanət etsəm, özümə hörməti itirmiş olaram.

Darya birdən başını qaldırıb yuxarı baxdı.

- Niyə sən elə düşünürsən ki, o, milçəyi də incitməz? Niyə? Görmürsən ki, bütün bu butulkalar, qəfəslər onun öldürdüyü heyvanlarla doludur?
- Elmin xeyrinə. Bu, tamam başqa şeydir.
- Ay səfeh! Ay axmaq!
- Eybi yoxdur. Əgər axmağamsa, daha bundan artıq neyləyə bilərəm?! Sən mənim dərdimi çəkmə!
- Elə bilirsən ki, mən sənə aşiq olmağı özüm istəyirdim?
- Sən gərək utanasan!
- Utanım? Səfehliyə bir bax da! Aman Allah, nə eləmişəm ki, indi də bu özündən müştəbeh eşşəkdən ötrü bu qədər əzab çəkirəm?!
- Sən mənim üçün etdiyən şeylərdən danışırısan. Bəs Manro sənin üçün nə eləyib?
- Manro, Manro! Lap canımı boğazıma yığdın ha!
- Belə çıxır ki, mən heç də birinci deyiləm?

Daryanın təəccüblü etirafından bəri onun haqqında Kualo Solordakı adamların söylədikləri sözlərin doğru olması barədəki şübhələr Neylə bir an da olsun rahatlıq vermirdi. Onların bir kəlməsinə belə inanmamışdı. Elə indinin özündə də bu cür düşünə bilmirdi ki, Darya bu qədər əxlaqsız ola bilər. Anqas Manronun – bu dərəcədə sadələvh və nəzakətli insanın illərdi illüziyalarla yaşadığını düşünmək qorxunc idi. Ola bilməzdi ki, Darya bu dərəcədə pozğun təbiətli bir qadın olsun. Ancaq o, Neylin sualını başqa cür başa düşdü. Nə deyəsən, atalar düz deyib - karın könlündəki. Göz yaşları arasından ona gülümsədi.

- Əlbəttə, yox. Necə bu qədər səfeh ola bilərsiniz? Ah, əzizim, belə ciddi olma. Mən səni sevirəm.

Demək bütün onun haqda söylənilənlər doğru imiş. O, özünü inandırmağa çalışmışdı ki, Daryanın ona qarşı olan hissləri qeyri-adi bir şey idi, elə bir dəlilik idi ki, birlikdə mübarizə aparıb qarşısını ala bilərdilər. Ancaq Darya heç ağına-bozuna baxmırdı.

- Qorxmursan ki, Manro bundan xəbər tutar?

O, daha ağlamırdı. Özü haqda danışmaqdan ləzzət alırdı və onda belə bir hiss yarandı ki, Neyldə özünə qarşı yeni maraq oyadaraq onu tovlayır.

- Hərdən düşünürəm ki, görəsen bilirmi. Əlbəttə, ağı ilə olmasa da ürəyi ilə hiss etməmiş deyil. Qadın və qadın həssaslığı barədə onun intuisiyası çox yaxşıdır. Şübhələndiyindən əmindim, çəkdiyi ağrılarda isə qəribə, mənəvi bir yüksəliş hiss eləmişəm. Məni həmişə maraqlandırır ki, görəsen çəkdiyi ağrı-acılarda incə, sonsuz, izahedilməz bir ləzzət olduğunu özü görüb duyurmu?

- Dəhşət! – Neylin artıq bu iddiaları dinləməyə səbri çatmadı, - Sənin üçün yeganə üzürlü səbəb o ola bilər ki, sən dəlisən.

Darya indi özünə daha çox əmin idi. Sırtıqcasına Neylə baxdı.

- Səncə mən cazibədar deyiləm? Çox kişilər məni bəyənilər. Yəqin ki, Şotlandiyada olanda sən heç də mənim qədər gözəl bədən quruluşuna malik olmayan onlarla qadınla olmusan?!

Darya sakit bir iftixarla qədd-qamətli, şəhvət sıçradan bədəninə nəzər saldı.

- Mən heç vaxt qadınla olmamışam, - Neyl ciddi şəkildə dedi.

- Niyə?

Darya elə təəccübləndi ki, eşitdiyinin qeyri-adiliyindən dik atıldı. Oğlansa çiyinlərini çəkdi. O, özünü məcbur edərək bu fikrin onda necə də ikrah yaratdığını və Edinburqda oxuyarkən dostlarının eşq əlaqələrinin necə iyrənc olduğu barədə düşündüyünü Daryaya danışa bilmirdi. O, öz bakirliyindən gizli bir sevinc duyurdu. Məhəbbət müqəddəs bir şeydir. Cinsi əlaqə deyilən şey onu dəhşətə salırdı. Neylə görə, bu, ancaq nəsil artırmaq üçündür.

Ancaq Darya tövşüyüdü, bütün bədəni tərpənməz halda dayanaraq gözlərini Neylə zilləmişdi. Birdən şadlıq və vəhşi bir arzu hiss olunan hönkürtü ilə diz çökərək oğlanın əlindən yapışdı və ehtirasla öpməyə başladı.

- Alyoşa!, - deyə o, boğularaq qışqırırdı, - Alyoşa!

Sonra ucadan qışqıraraq bəkdən güldü və onun ayaqları altında qıvrılmağa başladı. Boğazından qəribə, insan səsinə oxşamayan səslər çıxırdı və bədəni elə titrəyirdi ki, sanki onu dalbadal elektrik cərəyanı vururdu. Neyl bunun isteriya və ya epilepsiya tutması olduğunu anlamırdı.

- Bəsdir! – o qışqırdı, - Bəsdir!

O, Daryanı güclü qolları arasına alaraq kətildə oturtdu. Aralanıb getməyə çalışanda qadın buna imkan vermədi. Qollarını onun boynuna dolayaraq saxladı. Neylin üzünü öpüslərə qərq etdi. Oğlan

artıq bu vəhşi qadını əlbəyaxa mübarizə aparırdı. Üzünü kənara çevirdi. Əlini öz üzünə ilə Daryanın üzünə arasına sipər kimi qoydu. Darya qəflətən dişlərini batırdı. Ağrı dözülməz olduğundan Neyl heç düşünmədən ona qəfil, sarsıdıcı bir sillə vurdu və:

- İblis! - deyə bağırıldı.

Bu vəhşi zərbədən sonra Darya onu buraxdı. Neyl əlini tutaraq dişlərin açdığı yaraya baxdı. Ətli yerdən dişlənmişdi və yaradan qan axırdı. Daryanın gözləri pişik gözləri kimi parlayır, özünü çox çevik və fəal aparırdı.

- Daha bəsdir! Mən gedirəm. – Neyl dedi.

Darya ayağa sıçradı.

- Mən də sənənlə gəlirəm!

Neyl şlemini geyindi və iş üçün lazım olan avadanlığı götürərək heç bir söz söyləmədən kəskin bir şəkildə çevrildi. İri addımlarla üç pilləni tullanaraq aşağı endi. Darya da onun ardınca qaçdı.

- Mən cəngəlliyə gedirəm, - oğlan dedi.

- Gözüm aydın!

Varlığını saran bu şiddətli arzu ilə alışıb-yanan Darya cəngəlliklə bağlı qorxusunu tamamilə unutdu. İlanlar, vəhşi heyvanlar nədənsə heç yadına da düşmədi. Üzünə çırpılan budaqlar, ayağına dolaşan yer bitkiləri vecinə gəlmirdi. Bir ay ərzində Neyl meşənin hər dəlmə-deşiyini öyrənmişdi və indi onun hər qarışını tanıyırdı. Qəzəblə öz-özünə dedi ki, Daryanı dalınca dartıb oralara gəlməyə məcbur edəcək. O, yolunu iri, cəld addımlarla meşənin qalın yerindən saldı. Darya arada bürüməsinə baxmayaraq qərarlı bir şəkildə onu təqib edirdi. Qəzəbdən gözləri qızmış Neyl yıxıldı. Darya da onun dalınca yıxıldı. Darya nə isə danışır, Neyl isə artıq onu dinləmirdi. O, Neylə yalvarırdı ki, ona yazığı gəlsin. Taleyinə acıyırdı, özünü alçaldaraq ağlayır, elə hey sızlayırdı. Neyli özünə ram etməyə çalışırdı. Lap dəli qadınlara oxşayırdı. Nəhayət, Neyl şumlanmış kiçik bir yerdə qəflətən dayandı və dönəndə Darya ilə üz bəüz qaldı.

- Bu, mümkün deyil, - bağıraraq, - Bəsdir, canım boğazıma yığıldı, - deyə qışqırdı. – Anqas gələndə ona buradan getməyə məcbur qaldığımı söyləyəcəm. Sabah səhər Kualo Solora qayıdıb oradan da evə gedəcəyəm.

- O, buna yol verməz. Çünki sənə çox istəyir. Onun fikrincə sənənin tayın-bərabərin yoxdur.

- Gözüm aydın! Bir şey düşünüb taparam.

- Nə?

Neyl Daryanı səhv başa düşdü:

- Qorxmağına gərək yoxdur. Mən, əlbəttə, ona düzünü deməyəcəyəm. Əgər onun ürəyini bu cür qırmağa niyyətin varsa, onda bu, sənənin öz işindir. Ancaq mən belə etməyəcəyəm.

- Sən ki, ona az qala pərəstiş edirsən, elə deyil? Bu cür cansıxıcı, soyuq bir adama.

- O, yüz sənənin kimisinə dəyər.

- Təsəvvür edirsənmi, necə də maraqlı alınar əgər mən ona desəm ki, sən buradan sənın təklifinə rədd cavabı verdiyimə görə gedirsən?

Neyl diksindi. Sözlərində ciddi olub-olmadığını yoxlamaq üçün diqqətlə onun üzünə baxdı.

- Belə axmaq olma. Hər halda onun sənə inanacağını düşünürsən, elə deyilmi? O, bilir ki, heç vaxt mənim ağıma belə iyrənc bir fikir gələ bilməz.
- Ah, əzizim, bu qədər əmin olma. Cücəni payızda sayarlar.

Darya əslində düşünmədən, sözlərinin fərfinə varmadan danışırdı. Sadəcə mübahisəni davam etdirməkdən başqa elə bir ayrı məqsədi yox idi. Ancaq görəndə ki, Neyl qorxdu, qəddarlıq hissi onu bu vəziyyəti təkrarlamağa sövq etdi.

- Məndən aman gözləyirsən? Sən məni olmazın şəkildə alçaltmışan. And içirəm, əgər buradan getmək fikrindən daşınmasan, düz birbaşa Anqasın yanına gedib deyəcəm ki, sən onun burada olmadığından yararlanıb mənə təcavüz etməyə çalışmışan.
- Mən bunu inkar edə bilərəm. Həm də bu, mənim dediklərimin əksinə sənın sözlərin olacaq.
- Bəli, ancaq nəzərə al ki, mənim sözlərim keçərlidir. Dediklərimi sübut edə bilərəm.
- Anlamadım, necə?
- Mən qəsdən özümü yaralayaram. Sonra da sənın vurduğun sillənin yerini göstərəm. Hələ sənın əlini demirəm.

Neyl qəfil əlinə nəzər saldı.

- Bəlkə deyəsən, o dişləm izləri oraya necə düşüb?! Göydən? – Darya qətiyyətlə sözünə davam etdi.

O, gic kimi Daryaya baxdı. Rəngi tamam ağarmışdı. Zədə yerini və o şramın əmələ gəlməsini necə izah edə biləcəkdə?! Əgər özünü müdafiə edərkən buna məcbur olmuşdursa, həqiqəti deyə bilərdi. Burada nə vardı ki?! Ancaq Anqasın inanması üçün bu, yetərli idimi? Anqas arvadına pərəstiş edirdi. Ona görə də onun sözlərini əsas götürəcəkdə. Bu, Manronun mehribanlığı müqabilində necə böyük nankorluq və ona olan dərin inamının əvəzində necə iyrənc bir xəyanət kimi görünərdi! O, Neylin əclaf olduğunu düşünəcəkdə, əlbəttə ki, öz nöqtəyi-nəzərindən çıxış edərək. Neyli dəhşətə gətirən də elə bu deyildimi? İstəmirdi ki, uğrunda canını belə verməyə hazır olduğu adam – Manro onun haqqında pis fikirləşsin. Zavallı oğlan özünü o qədər bədbəxt hiss elədi ki, nifrət etdiyi, kişiyə yaraşmayan göz yaşları onu boğdu. Darya artıq onun yenilməkdə olduğunu gördü. Çox sevindi. Nəhayət ki, ona çəkdiyi iztirabları geri qaytarmağa müvəffəq olurdu. İndi Neyl onun əlində idi. O, öz qələbəindən olmazın həzz duyurdu və ürəyində çəkdiyi ağrı-acının arasında Neylin səfehliyinə gülürdü. Bax bu anda Darya heç özü də bilmirdi ki, ona qarşı hansı hissləri keçirir – sevirmi, yoxsa nifrət edir.

- Hə, indi özünü yaxşı aparacaqsanmı? – Darya həyasızcasına soruşdu.

Neyl hönkürərək canını bu mənfur qadıdan xilas etmək məqsədilə yerindən götürüldü və bacardığı qədər sürətlə qaçmağa başladı. O, yaralı heyvan tək cəngəlliyə cumdu, hara getdiyinə

baxmadan, nəfəsi kəsilənə qədər qaçdı. Nəhayət tövşüyərək dayandı. Əl yaylığını çıxararaq alından axıb gözlərinə tökülən tər damllarını sildi. Əldən düşmüşdü. Bir az dincəlmək üçün yerə oturdu.

- Gərək elə edim ki, özüm buralarda azıb qalmayım, - öz-özünə dedi.

Bu, elə də böyük problem deyildi. Yaxşı idi ki, cib kompası vardı və hansı istiqamətə gedəcəyini bilirdi. Ufuldayaraq yorğun halda ayağa qalxdı. Yeriməyə başladı. Yola baxaraq miskin bir halda özündən nə edəcəyini soruşdu. Başa düşürdü ki, Darya dediyini edəcək. Hələ üç həftə də bu lənətə gəlmiş yerdə qalmalı olacaqdılar. Neyl dönməyə cəsarət eləmir. Buralarda qalmağa da cürəti çatmırdı. Beyni tamam qarmaqarışq fikirlərlə dolu idi. Ancaq yenə də yeganə görə biləcəyi iş düşərgəyə qayıtmaq və bütün bu olanlar haqqında əməlli-başlı düşünmək idi. Təxminən 15 dəqiqə getdikdən sonra o, tanıdığı yerə gəlib çatdı. Bir saatdan sonra artıq evdə idi. Yorğun, bayqın halda özünü kətilin üstünə atdı. Onu düşündürən yalnız Anqas idi. Ürəyindən qara qanlar axırdı. İndi ona əvvəllər qaranlıq qalan bir çox şeylər aydınlaşmışdı. Bütün bunlar ona olanları anlaması sayəsində açıldı. İndi o, Kualo Solordakı qadınların Daryaya düşməncəsinə münasibətlərini və Anqasa qeyri-adi baxmalarının səbəbini anlayırdı. Bu adamlar Anqasla fərqli davranırdılar, nə isə qəribə bir yüngüllüklə. Neyl bunu Anqasın elm adamı olması ilə izah edirdi və düşünürdü ki, buradakı yerli əhali üçün bütün bunlar mənasız şeylərdir. Lakin indi bilirdi ki, onlar Anqasın halına acıyır, eyni zamanda da ona gülürdülər. Darya onu camaatın içində gülüş hədəfinə çevirərək rüsvay etmişdi. Əgər qadın ucbatından bu cür rəftara layiq olmayan bir adam varsa, o da Anqas idi. Qəflətən Neylin nəfəsi tənqidə və bütün vücudu əsdi. Birdən ağına gəldi ki, Darya bu cəngəlliyi heç tanımır. Çəkdiyi ağrı-acılar içində Neyl çətin ki, haralara getdiklərinin fərqinə varmışdı. Birdən Darya evə gələn yolu tapa bilmədi? O, bundan dəhşətə gəlirdi. Neylin yadına Anqasın bu meşədə azmağı barədə danışdığı o tükürpədicə əhvalat düşdü. Ağına gələn ilk fikir geri qayıdıb Daryanı tapmaq oldu və ayağa qalxdı. Sonra acı bir qəzəb onu bürüdü. Yox, qoy özü öz başının çarəsini qılsın. Heç kəs onu oraya getməyə məcbur etməmişdi ki. Özü könüllü getmişdi. O, mənfur qadın idi, qadınlıq adına ləkə idi və başına gələn hər bəlaya da layiqdir. Neyl qəzəbdən qaşları düyünlənmiş halda meydan oxurcasına başını dala atdı və əllərini sıxdı. Cəsarətləndi. Qərarını verdi. Anqas üçün daha yaxşı olardı ki, Darya bir də heç vaxt geri qayıtmınsın. Əlləri əsirdi. Diqqətini gördüyü işə yönəltməyə cəhd göstərdi, ancaq tələyə düşmüş kəpənək kimi fikri başqa yerə uçub gedir, özünə nəzarət edə bilmirdi. Görəsən orada – cəngəllikdə nələr oldu? Neyl birdən yerindən götürülüb qaçanda Darya neylədi? Arabir özündən asılı olmayaraq Neyl başını qaldıraraq yuxarı baxırdı. Darya hər an gəlib çıxa bilirdi. Bu, Allahın işi idi. O titrədi. Qara buludlar səmanı tutmuş, gecə düşürdü.

Hava təzəcə qaralmışdı ki, Manro gəlib çıxdı.

- Lap elə vaxtında gəlmişəm, - o dedi, - deyəsən yaman tufan olacaq.

Onun kefi kök idi. O, bu gün su ilə təchiz olunmuş bir yaylaya rast gəlmişdi. Oradan dənizə də gözəl bir mənzərə açılırdı. Üstəlik 2-3 nadir rast gəlinən kəpənək və bir dənə də uçan dələ tapmışdı.

Düşərgəni yeni tapdığı yerə köçürmək barədə çoxlu planları vardı. Hər tərəfdə heyvanların həyatına dair bir çox nişanələrə rast gəlmişdi.

Bir az keçmiş Manro ağır, uzunboğaz çəkmələrini çıxarmaq üçün evə girdi. Elə o dəqiqə də bayıra çıxdı.

- Darya haradadır?

Neyl hərəkətlərinin təbii alınması üçün özünü bərk tutdu.

- Məgər öz otağında deyil?

- Yox. Yəqin bir şey üçün xidmətçilərin komasına gedib.

Anqas pillələri endi və bir neçə yard irəli getdi.

- Darya! – o çağırırdı. – Darya!

Heç bir cavab gəlmədi. O, xidmətçini səslədi.

Çinli xidmətçi qaçaraq gəldi və Anqas ondan Daryanın harada olduğunu soruşdu. Xidmətçinin xəbəri yox idi. Dedi ki, qəlyanaltıdan bəri onu görməyib.

- Harada ola bilər axı bu? – Manro çaşqın halda geri qayıtdı.

Evin arxa hissəsinə keçib çağırmağa başladı. Bir nəticə hasil olmadı.

- Ola bilməz ki, Darya bayıra çıxsın. Getməli bir yeri yoxdur. Neyl, sən onu axırıncı dəfə nə vaxt görmüsən?

- Yeməkdən sonra mən nümunə toplamaq üçün bayıra çıxmışdım. Səhər heç bir şey tapmadım, ona görə də fikirləşdim ki, bəxtimi bir də sınayım, bəlkə bir şey alındı.

- Qəribədir?!

Düşərgənin ətrafında baxmadıqları yer qalmadı. Manro düşündü ki, ola bilsin Darya haradasa bu yaxınlarda yerini rahatlayıb oturub və elə orada da yuxuya gedib.

- Bizi bu sayaq qorxutmaqla heç də yaxşı iş görmür.

Hamı axtarış üçün toplaşdı. Manro artıq həyəcanlanmağa başlamışdı.

- Ola bilməz ki, cəngəlliyə gəzintiyə çıxsın və azsın. Yanılmıramsa, biz buraya gələndən bəri Darya evdən 100 yard məsafədən artıq uzaqlaşmayıb.

Neyl Manronun gözlərindəki qorxunu sezdi və baxışlarını yerə dikdi.

- Yaxşı olardı ki, hər yerə adam salaq və axtarışa başlayaq. Bir şey var ki, Darya çox da uzaqda ola bilməz. Özünü yaxşı bilir ki, azanda ən ağıllı iş olduğun yerdə qalaraq adamların gəlib sənə tapmasını gözləməkdir. Yazıq! İndi az qala aqlını itirəcək.

Onda Manro ovçuları səslədi və çinli xidmətçilərə də fənərləri gətirməyi tapşırırdı. İşarə olaraq tufəngdən bir atəş açdı. Biri Manronun, digəri isə Neylin rəhbərliyi altında iki hissəyə bölündülər və orada olduqları bir ay ərzində gediş-gəliş saldıqları iki əyri-üyrü cığırla getməyə başladılar. Belə qərara alındı ki, kim Daryanı birinci tapsa havaya dalbadal üç atəş açsın. Neyl üzündə ciddi və qərarlı bir

ifadə ilə gedirdi. Onun vicdanı təmiz idi. Elə görünürdü ki, sanki əlində məhkəmə hökmü var. Əmin idi ki, Darya artıq heç vaxt tapılmayacaq.

İrəlində bu iki dəstə rastlaşdılar. Manronun sifətinə baxmağa lüzum yox idi. O, çaşıb qalmışdı. Neyl özünü heç bir avadanlığı və ya köməkçisi olmadan sevdiyi bir adamın həyatını xilas etmək üçün qorxulu bir əməliyyat aparmağa məcbur edilən cərrah kimi hiss edirdi. Hər halda o, özünü möhkəm tutmalı idi.

- Ola bilməz ki, o, bu qədər uzağa gedə bilsin, - Manro dedi, - geri qayıtmalı və evin bir mil ətrafını qarış-qarış gəzib axtarmalıyıq. Belə hərəkət ancaq onunla izah oluna bilər ki, ya Darya nədənsə çox qorxub, ya bayılıb, ya da ki, onu ilan vurub.

Neyl cavab vermədi. Yenidən yola düzəldilər. Gedə-gedə cığır salaraq özlərinə yol açdılar. Ucadan çağırırdılar. Hərdənbir atəş açaraq cavab kəlməsini gözləyirdilər. Adamlar əllərində fənərlərlə irəlilədikcə gecə quşları hürkmüş halda qanadlarını şappıldadaraq uçurdular. Aradabir yaxınlaşdıqca hansısa bir heyvanın – maralmı, qabanmı, ya da ki, kərgədanın qaçıb getdiyini görürdülər. Qəflətən tufan qopdu. Bərk külək əsməyə başladı. Sonra da ağır çəkən qadın bağırtısını xatırladan ildırım, qaranlığı yararaq şiddətli qasırğada iblis rəqqasələr kimi bir-birinin dalınca çaxan şimşək gecənin sakitliyini pozdu. Məşənin dəhşəti, sirri sanki açılırdı. Ildırım, iri dalğalarla əbədi sahillərə çırpılan kimi, qorxunc səslərlə gurultu gurultu dalınca çaxırdı. Bu qorxunc gurultu boşluqda elə hay-küy salırdı ki, sanki bu səsin ölçüsü və çəkisi var idi. Şiddətli yağış töküdü. Qayalar, iri ağaclar dağdan üzə aşağı uçub gəlirdilər. Dəhşətli mərəkə qopmuşdu. Dyaklı ovçuların qorxudan damarlarında qanları donmuşdu və acıqlı ruhlar haqqında anlaşılmaz sözlər danışdılar. Lakin Manro onları axtarışı davam etdirməyə məcbur edirdi. Bütün gecəni ildırım və şimşək çaxaraq yağış yağdı və səhər açılana qədər kəsilmədi. Başdan-ayağa islanmış halda soyuqdan titrəyərək, nəhayət ki, düşərgəyə qayıtdılar. Tamam əldən düşmüşdülər. Yeməklərini yeyib qurtarandan sonra Manro axtarışı davam etdirməyi düşündü. Ancaq bunun ümitsiz bir fikir olduğunu fikirləşdi. Bəli, onlar bir daha Daryanı görməyəcəkdilər. Manro üzgün bir halda kətilə çökdü. Üzündə yorğun, ağrılı bir ifadə var idi.

- Ah, zavallı, zavallı!...

İngilis dilindən tərcümə edən:

Aygün Əziz

Qeydlər tərcüməçiyə məxsusdur.

POLKOVNİKİN XANIMI

Bütün bunlar müharibə başlamazdan öncə baş verib.

Pereqrinlər qəlyanaltı edirdilər. otaqda yalnız ikisi idi. Böyük bir masanın arxasında əyləşmişdilər. otağın divarlarına Corcun nənə-babasının şəkilləri vurulmuşdu.

Eşikağası səhər poçtunu gətirdi; polkovnik üçün bi neçə kağız, işlə əlaqədar məktublar, “Tayms” qəzeti və polkovnikin arvadı İv üçün kiçik bir bağlama var idi. O, məktublara nəzər yetirdi və sonra “Tayms”I açaraq oxumağa başladı. Onlar yeməklərini bitirib, masadan qalxdılar. Kişi gördü ki, arvadı hələ də bağlamayı açmayıb.

- Nədir o elə? - soruşdu.
- Heç, kitablardır.
- Olar açıb baxım?
- Necə istəyirsən.

Polkovnikin ipləri kəsməkdən zəhləsi gedirdi və ona görə də bir az tər tökəndən nəhayət düyüynü açma bildi.

- Bunlar ki, hamısı eyni şeylərdir, - o, bağlamayı açandan sonra dilləndi, - Baho... axı bir kitabdan altısı sənənin nəyinə lazımdır?

Kitablardan birini açdı. “Şeirlər”. Sonra da titul səhifəsinə baxdı. “Piramidalar dağılanda”. Daha sonra ardını oxudu. “İ.K.Hamilton. İv Kətrin Hamilton”. Bu, arvadının qızlıq soyadı idi. Polkovnik gülümsəyərək təəccüblə ona baxdı.

- İv, sən məgər kitab yazmışsan?! Ay səni, şeytan!
- Nə bilim, fikirləşdim ki, sənə elə də maraqlı gəlməz. istəyirsən birini sənə verim?
- Hər halda özün bilirsən ki, mən poeziya ilə maraqlanan deyiləm, amma yenə də bir nüsxə istərdim. Aparıb kabinetdə oxuyacam. Bu səhər iş başımdan aşır.

Polkovnik “Tayms” qəzetini, məktubları və kitabı yığışdıraraq otaqdan çıxdı.

Onun kabinetində böyük yazı masası, dəri kresloları və divarlarında özünün ovçuluq suvenirləri adlandırdığı əşyalar olan geniş və rahat bir otaq idir. Rəflərdə məlumat kitabları, kənd təsərrüfatı, bağçılıq, balıqçılıq, ovçuluq ilə əlaqədar kitablar, həmçinin xaç və polkovnikin göstərdiyi əla xidmətlər müqabilində ordenlər qazandığı ötən müharibə haqqında kitablar var idi. Evlənməmişdən qabaq o, Uels qvardiyasında xidmət etmişdi. Müharibənin sonunda istefaya getdi və ulu babalarının – III Corcun səltənəti dövründə tikdikləri, Şeffildən təxminən 20 mil aralı olan böyük bir evdə kənd həyatına başladı. Corc Pereqrinin məharətlə idarə etdiyi, təxminən 15 min akr sahəsi olma malikanəsi

vardı. O, mülki və cinayət işlərinə baxan hakim idi və vəzifəsini vicdanla yerinə yetirirdi. Mövsüm vaxtı həftədə iki dəfə at üstündə tazılarla ova çıxırdı. Yaxşı atıcı və qolf oynayan idi. Əllini haqlamağına baxmayaraq hələ də bir partiya tennis oynaya bilirdi. Özünü hərtərəfli idmançı kimi ləyaqətlə xarakterizə edə bilirdi. Doğrudur, son vaxtlar bir az kökəlmişdi, lakin yenə də kişi kimi qədd-qaməti yaxşı idi; uca boyu, indi-indi təpəsində seyrəlməyə başlayan qıvrım, çal saçları, səmimi mavi gözləri, yaxşı üz cizgiləri və yanaqlarında allıq vardı. Corc Pereqrin öz hüquq və vəzifələrini dərk edirdi və bir neçə yerli təşkilatın da sədri idi. O, malikanəsində çalışan hər kəsin qayğısına özünə borc bilirdi və eyni zamanda çox məmnun idi ki, xəstələrin qulluğunda durmaq və kasıblara ağır dəqiqələrində yardım etmək barədə İvə etibar edilə bilər. O, kəndin kənarında ev tikdirmiş, tibb bacısının maaşını da öz cibindən ödəmişdi. Hədiyyəsini qəbul edənlərdən yeganə xahişi bu olmuşdu ki, seçkilərdə - dəxli yoxdur, qraflıq olsun, ya ümumi, onun namizədliyinə səs versinlər.

Polkovnik səmimi, tabeliyində olanlara qarşı xoşrəftar, sakinlərlə münasibətdə nəzakətli və qonşu zadəganlıqda sevilən bir şəxsiyyət idi. Əgər kimsə ona çox şən və yaxşı kişi olduğunu desəydi, o, məmnun olar, eyni zamanda da bir az utanardı. Axı, o, məhz bu cür də olmaq istəyirdi. Daha bundan artıq tərif arzulamırdı.

Lakin övlad üzünə həsrət qalmışdı. Ondan əla, mehriban, eyni zamanda ciddi bir ata çıxardı və onları əsl centlemen uşağı kimi tərbiyə edər, Etona göndərər, onlara balıq tutmağı, atəş açmağı və at sürməyi öyrədər. Lakin onsuz da onun varisi avtomobil qəzasında ölmüş qardaşının oğlu idi. Pis oğlan deyildi, ancaq xasiyyətinə görə qətiyyətlə atasına çəkməmişdi. İnanırsınız mı, səfeh anası onu hələ qız və oğlanların birgə təhsil aldığı məktəbə göndərirdi. İv isə onun ümidlərini doğrultmamışdı. Əlbəttə, İv xanım idi və özünün az miqdarda pulu vardı. Evi son dərəcə gözəl idarə edirdi, yaxşı sahibə idi. Kənd adamları ona heyrandılar. Ərə gələndə İv ağappaq, açıq şabalıdı saçlı, qəşəng qədd-qamətli, sağlam idi və gözəl də tennis oynamağı vardı. Övladının olmamasını anlaya bilmirdi. Əlbəttə, indi artıq gənclik tərəvətini itirmişdi, gərək ki, yaşı da 45-ə yaxınlaşırdı. Rəngi tutqunlaşmış, saçı artıq öz təbii parıltısını itirmişdi. Özü də ki, bir dəri, bir sümük qalmışdı. Həmişə səliqəliydi və ona yaraşan tərzdə geyinirdi. Görünüşü barədə tələş keçirənlərdən deyildi. Kosmetikadan qətiyyətlə istifadə eləmir, hətta dodaq boyası belə çəkmirdi. Hərdən axşam ziyafətləri üçün geyinib gecinərkən onun cazibədar olduğunu deyə bilərdin, lakin ümumilikdə götürsək o, nəzər-diqqəti cəlb etməyən qadınlardan idi. Mehriban qadın, yaxşı həyat yoldaşıydı və sonsuz olmağı onun günahı deyildi. Öz canından-qanından olan varis istəmək də kişinin uğursuz bəxtindən irəli gəlirdi. İv daha əvvəlki şüxluğunu itirmişdi; məsələ də elə bu idi. Polkovnik güman edirdi ki, İvə evlənmək təklifi edəndə onu sevirmiş, ən azından evlənmək və ondan övlad sahibi olmaq üçün kifayət qədər sevirmiş, lakin zaman keçdikcə gördü ki, tamam başqa-başqa adamlar imişlər. Ovçuluq İvi qətiyyətlə maraqlandırmır, balıqçılıq bezdirirdi. Əslində onlar bir-birlərindən tamam uzaqlaşmışdılar. Hərçənd İvin onu heç vaxt bezdirmədiyi fikri ilə razılaşdığını etiraf etməli idi. Heç vaxt mübahisə olmayıb. Heç vaxt dalaşmayıblar. Görünür İv belə

həyat tərzi ilə bərişmişdi. Hərdənbir polkovnik Londona gedəndə İv onu müşayiət etməyə qətiyyənlə razı olmurdu. Orada bir qız var idi, qız deyəndə ki, 35 yaşlarında olardı, bundan az olmazdı. Sarışın və çox gözəgəlimli idi. Onlar nahar edər və gecəni birlikdə keçirərdilər. Əlbəttə, kişinin – sağlam, normal kişinin həyatında bəzi əyləncələri olmalıdır. Onun ağılından belə bir fikir keçmişdi ki, İv bu cür yaxşı qadın olmasaydı, yəqin ki, yaxşı arvad olardı. Lakin bu, onun təqdir edəcəyi fikir deyildi, ona görə də onu özündən kənarlaşdırdı.

Core Pereqrin “Tayms”ı oxuyub bitirdi və diqqətli bir insan olduğundan zəngi çaldı və xidmətçiyə qəzeti aparıb İvə verməyini söylədi. Sonra saatına baxdı. On birin yarısı idi – saat 11-də idarəçilərdən biri ilə görüşü olacaqdı. Hələ yarım saat vardı.

- Yaxşı olardı ki, bir İvin kitabına göz gəzdirim, - öz-özünə dedi.

Təbəssümlə kitabı götürdü. İvin otağında çoxlu sayda sanballı və maraqlı kitablar vardı. Onlar polkovniki maraqlandıran kitablardan deyildilər, Lakin əgər İv üçün belə xoşdursa, eybi yoxdur, qoy oxusun. Bunda nə var ki?! Hal-hazırda əlində tutduğu kitab 90 səhifədən artıq deyildi. Çox gözəl! Edqar Allan Ponun fikrincəşeyir qısa olmalıdır və polkovnik bununla tam şərik idi. Lakin səhifələri bir-bir çevirdikcə gördü ki, İvin şeirlərinin bəzilərinə bir-biri ilə qafiyə təşkil etməyən uzun misralar var. Bunu heç bəyənmedi. O, ilk dəfə balaca uşaq olnada belə bir misra ilə başlayan bir şeiri öyrəndiyini xatırladı: “Alovlanan göyertədə oğlan dayanmışdı”. Daha sonra Etonda olarkən əzbərlədiyi belə bir şeir yadına düşdü: “Bədbəxtlik səni basıb, qəddar kral!”. Hələ “V Henri” şeirini demirəm. Polkovnik dəhşətlə İvin kitabına nəzər saldı.

- Bunlar şeir deyil ki, - dedi.

Xoşbəxtlikdən hamısı belə deyildi. Qərribə şeirlər olmalarına baxmayaraq bu kitabda, şükür Allaha, sait səslərlə uzlaşan üç, yaxud dörd, daha sonra on və ya on beş sözdən ibarət olan kiçik, qafiyə təşkil edən şeirlər də vardı. Bir neçə səhifədə “Sonet” başlığı altında şeirlər gedirdi və maraqlı xatirinə o, misraları saydı – 14 misra idilər. Polkovnik onları oxudu. Şeirlərdə bir əyər-əskiklik yox idi, lakin nə mənə kəsb etdiklərini kəsdirə bilmədi. Öz-özünə təkrarladı: “Bədbəxtlik səni basıb, qəddar kral!”.

- Zavallı İv, - köksünü ötürdü.

Elə bu anda yolunu gözlədiyi fermer otağa daxil oldu və polkovnik əlindəki kitabı masanın üzərinə qoyaraq ona xoşgəldin elədi. Onlar işlə əlaqədar söhbətə girişdilər.

- İvi, sənin kitabını oxudum, - nəhayət onlar nahar yeməyi üçün süfrə arxasına keçəndə əri dedi, - çox yaxşıdır. Onu nəşr etdirmək yəqin ki, baha başa gəlib?

- Yox, sadəcə olaraq bəxtim gətirdi. Naşirə göndərdim, o da qəbul etdi.

- Poeziya elə də gəlirli sahə deyil, əzizim, - polkovnik özünə xas mehribanlıq və səmimiyyətlə dedi.

- Əlbəttə, buna şübhəm yoxdur. Yaxşı, bəs Bənok bu səhər nədən ötrü səni görməyə gəlmişdi? Bənok, İvinin kitabını mütaliə etdiyi zaman polkovniklə danışmağa gələn icarədar idi.

- Cins buğa almaq üçün borc pul istəyirdi. Yaxşı adamdır, istəyirəm ona kömək edim.

Corc Pereqrin gördü ki, arvadı kitab haqqında danışmaq həvəsində deyil və söhbətin mövzusunun dəyişdiyinə heç peşman olmadı. Hətta lap ürəyindən oldu ki, kitabın ön səhifəsində o, öz qızlıq soyadını yazdırıb. Onun heç ağına da gəlmirdi ki, nə vaxtsa bu kitab haqqında söz-söhbət yayılacaq, lakin özünün mötəbər soyadı ilə fəxr edirdi və hansısa bir yaarmaz jurnalistin qəzetlərin birində İvinin bu əziyyətini lağa qoymasını əlbəttə ki, istəməzdi.

Sonrakı bir neçə həftə ərzində poeziyaya girişmə cəsarətinin səbəbləri haqqında arvadından heç bir şey soruşmamağı məqbul etdi. Heç İvi də bu məsələnin üzərinə qayıtmadı. Sanki bu, elə biabırçı bir iş idi ki, onun üstündən sükutla keçməyə söz qoymuşdular. Amma qərribə bir hadisə baş verdi. Corc işlə əlaqədar Londona getməli oldu və Deyfni birlikdə nahara dəvət etdi. Bu, həmin o qız idi ki, hərdənbir qəsəbəyə gələndə polkovnik onunla bir neçə xoş saat keçirirdi.

- Ah, Corc, - o dedi, - camaatın bütün günü haqqında danışdığı kitabı sən arvadın yazıb?
- Sən nə danışırısan?
- Bilirsən, tanıdığım bir tənqidçi var. Bu yaxınlarda mənə nahara dəvət etmişdi. Əlində də bir kitab vardı. “Mənə oxumağa nəyə gətirmisən?” deyə soruşdum, “O, nədir elə əlində?” “Yox əşi, bu, sənə xörəyin deyil”, o, cavab verdi. “Şeir kitabıdır. Özüm üçün gözdən keçirirəm.” “Mənə şeir lazım deyil” dedim. O da cavabında qayıtdı ki, “İndiyəcən oxuduğum ən yaxşı kitablardandır. Əl üstü alınır. Müsibət şeydir.”
- Müəllifi kimdir?, - Corc soruşdu.
- Hamilton soyadlı bir qadın. Tənqidçi dostum dedi ki, bu, onun əsl soyadı deyil. Onun soyadı əslində Pereqrindir. “Maraqlıdır” mən dedim, “Mənim belə soyadlı bir tanışım var. Polkovnik. Şeffild yaxınlığında yaşayır”, - deyə o, əlavə etdi.
- Axı demişəm, mənim haqqında dostlarınla danışma, - Corc qəzəblə qaşlarını çatdı.
- Sakir ol, əzizim. Sən mənə tanıyırsan məgər? Mən də ona dedim ki, bu, həmin adam deyil, - Deyfn qaqqıldadı, - dostum da dedi ki, o, yaman yekəbaş adamdır.
- Corc güclü yumor hissəninə malik bir adam idi.
- Sən daha yaxşı ifadə seçərdin. Əgər mənim arvadım kitab yazırsa yəqin ki, bu barədə ilk mən xəbər tutardım da, elə deyil?
- Şübhəsiz ki, elədir.

Hər halda bu məsələ Deyfni bir elə də maraqlandırmırdı və polkovnik başqa şeylər haqqında danışmağa başlayanda bu məsələni tamamilə unutdu. Polkovnik özü də bu fikri bir tərəfə qoydu. Elə bir şey də yox idi, o, qərara gəldi, ola bilsin ki, o səfəh tənqidçi Deyfnin sadələvhlüyündən istifadə edib aylənirmiş. Onun kitab haqqında belə inamla danışmağı və sonradan onun bir-birinə uyğun gəlməyən bir yığın mənasız misralardan ibarət olduğunu görməyi Corca gülməli gəlirdi.

Polkovnik bir neçə klubun üzvü idi və fikirləşdi ki, səhərişi gün Müqəddəs Ceyms küçəsində olan klublardan birində nahar etsin. Günorta vaxtı idi və o, Şeffildə qayıdan bir qatara minəcəkdə. Yeməxanaya getməmişdən əvvəl rahat bir kreslodə əyləşib bir stəkan şerri içirdi. Elə bu zmaan köhnə tanışlarından biri ona yaxınlaşdı.

- Hə, qoca, necəsən?, - o dedi, - məşhur bir xanımın əri olmaq necədir sənə üçün?

Corc Pereqrin dostuna nəzər saldı. Ona elə gəldi ki, dostunun gözləri məzəli bir şəkildə parlayır.

- Nə demək istədiyini anlamıram, - deyə özünü bilməməzliyə vurdu.

- Yaxşı da Corc, mən ölüm, bəsdir. Hamı bilir ki, İ.K.Hamilton sənə arvadındır. Özü də hər kitab belə şöhrət gətirmir ha. Qulaq as mənə, Henri Dəşvud mənə nahar edəcək. İstəyir ki, sənə tanış olsun.

- Lənət şeytana, bu Henri Dəşvud kimdir ki, mənə tanış olmaq istəyir?

- Eh, əziz dost, bəs bütün vaxtı kənddə nə ilə məşğulsan? Henri bizim ən yaxşı tənqidçilərimizdəndir. O, İvin kitabı haqqında çox gözəl sözlər yazıb. Yəni İv onları sənə göstərməyib?

Corc ağızını açmağa imkan tapmamış dostu bir az aralıda dayanmış kişini çağırırdı. O, ucaboy, arıq, hündür alnı olan saqqallı bir kişi idi, uzun burnu vardı və çiyinləri çıxmışdı. Bu, Corcun məhz ilk baxışdan gözü tutmadığı tiplərdən idi. Təqdimat bitdi və Henri Dəşvud əyləşdi.

- Xanım Pereqrin təsadüfən Londonda deyil ki? Onunla tanış olmağı çox istərdim, - o dedi.

- Xeyr, mənə arvadım Londonu sənə deyən o qədər də bəyənmir. O, kənd həyatına üstünlük verir, - deyə Corc quru şəkildə cavab verdi.

- Mənə qeydlərim barədə o, mənə çox gözəl bir məktub yazıb. Məmnun oldum. Bilirsiniz, biz tənqidçilər, aydın məsələdir ki, xeyirdən çox şərə məruz qalırıq. Onun kitabı, düzü, mənə yaman düşündürdü. Elə aydın, elə orijinal, elə müasir mövzulara toxunub ki, burada qaranlıq heç nə yoxdur. Deyəsən xanımınız sərbəst şeirdə olduğu kimi klassik üslubda da özünü çox gözəl ifadə edə bilər.

Daha sonra sözüne ara verən Henri Dəşvud tənqidçi olduğundan düşündü ki, bir az da iradlarını söyləməlidir və davam etdi.

- Hərdən bir adama elə gəlir ki, o, misralar arasında çətinliyə düşüb, amma nə olsun ki, Emili Dikinsonda da belə şeylərə rast gəlmək mümkündür. Kitabda elə gözəl qısa lirik şeirlər var ki, bunları, çox güman ki, yalnız Landor qələmə ala bilərdi.

Bütün bunlar Corca yalnız hətərən-pətərən danışmaq kimi görünürdü. Bu tənqidçi adamın ətinə tökməkdən başqa bir şey bilmirdi. İntəhası polkovnik ədəb-ərkanın nə olduğunu bilən şəxs idi və ona görə də nəzakətlə cavab verdi. Henri Dəşvud isə heç bir şey olmamış kimi nitqinə davam etdi:

- Kitabı daha da oxunaqlı edən hər misrada döyünən ehtiraslı bir ürəyin olmasıdır. İndi o qədər soyuq, zəif, yüksək intellektual səviyyəsi olmayan gənc şairlər var ki. Ancaq burada biz tam çılpıqlığı ilə insana xas güclü istək, ehtiras olduğunu görürük. Əlbəttə belə dərin, səmimi hisslər bəlkə də faciəvidir, kədərlidir. Ah, əzizim polkovnik, bir bilsəniz şairin böyük kədərlərdən kiçik nəğmələr yaratdığını söyləyən Henrix Heyne necə də haqlı imiş.

Bütün bunlar artıq Corc Pereqrinin səbir kasasını daşdırdı və o, ayağa qalxdı.

- Hmm, arvadımın kiçik bir kitabı haqda belə xoş sözlər söyləmək sizin tərəfinizdən alicənablıqdır. Əminəm ki, arvadım bundan çox məmnun olacaq. Ancaq indi mən getməliyəm. Gərək qatara çatım. Bir az da nahar edəsiyəm.

“Əməlli-başlı səfehdir” deyə yeməxanaya qalxarkən polkovnik acıqla öz-özünə dedi.

Corc naharın lap üstünə gəlib çıxdı və İv yatmağa gedəndən sonra öz iş otağına keçərək arvadının “Şeirlər” kitabını axtardı. Fikirləşdi ki, bir daha bu kitabı gözdən keçirsin, görsün ki, niyə bu kitab barəsində belə ağızdolusu danışıqlar, amma tapa bilmədi. Yəqin ki, İv onu götürmüşdü.

- Səfeh!, - deyə mızıldandı.

Axı arvadına demişdi ki, kitab olduqca yaxşıdır. Bundan artıq nə demək olar ki! Nə isə, bunun elə də əhəmiyyəti yoxdur. Corc qəlyanını yandırdı və yuxusu gələnə qədər “Döyüş meydanı” əsərini oxudu. Bir-iki həftə sonra iş elə gətirdi ki, o, Şeffildə gedəsi oldu. Orada üzvü olduğu klubda qəlyanaltı etdi. Haverel hersoqu içəri daxil olanda polkovnik demək olar ki, yeməyini bitirmişdi. Bu şəxs o yerlərdə böyük maqnatlardan biri idi və heç şübhəsiz ki, polkovnik də onu tanıyırdı. Əlbəttə, yalnız uzaqdan uzağa. Ona görə də hersoq onun əyləşdiyi masaya yaxınlaşanda çox təəccübləndi.

- Biz çox təəssüf edirik ki, xanımınız həftə sonu bizə təşrif buyura bilmədi, - deyə o, bir növ utancaq səmimiyyətlə söylədi, - Biz çox xoş insanlarla tanışlığa ümid edirik.

Corc lap karıxdı. Güman etdi ki, yəqin Haverel camaatı həftə sonu İvi öz yerlərində görmək xahişi ilə ona müraciət ediblər və İv də bu barədə bir kəlmə belə əri ilə məsləhətləşmədən təklifdən imtina edib. Elə bu səbəbdən Corc üzrxahlıq etməyi unutmadı.

- Gələn dəfə yəqin ki, alınar, - hersoq lütfkarlıqla qeyd etdi və yola düzəldi.

Polkovnik Pereqrin yamanca qəzəblənmişdi və evə çatanda arvadına dedi:

- Qulaq as, bizim Haverelə dəvət olunmağımız nə məsələdir? Aman Allah, belə bir təklifi rədd etmək haradan ağına gəlib? Bizi əvvəllər heç belə yerlərə çağırmaıblar, bu ki, ova çıxmaq üçün ən əla imkandır.
- Heç bu, mənim ağıma gəlməyib. Fikirləşdim ki, bu, səni ancaq bezdirər.
- Lənət şeytana, sən hər halda məndən soruşa bilərdin!
- Bağışla.

O, diqqətlə arvadına baxdı. Onun gözlərində başa düşülməsi mümkün olmayan nə isə qəribə bir ifadə var idi. Polkovnikin qaşları çatıldı.

- Güman edirəm ki, mənim də gəlməyimi xahiş ediblər?!, - deyə bağırdı.
- Necə deyim, əslində yox.
- Səni mənsiz dəvət etmələrinə kobudluqdan başqa ad verə bilmirəm.
- Məncə onlar fikirləşiblər ki, ora sənin yerin deyil. Bilirsən ki, hersoginya qələm əhli və bu kimi adamlara rəğbət bəsləyir. Onun tənqidçi Henri Dəşvudla tanışlığı var və nəyə görə mənimlə də tanış olmaq istəyir.
- İv, nə yaxşı ki, rədd cavabı vermişən.
- Bu, elə də çətin bir şey deyildi, - İv gülümsədi və bir anlığa tərəddüd etdi, - Corc, nəşirlərim mənim şərəfimə kiçik bir banket düzəltmək istəyirlər və əlbəttə ki, sən də gəlməyini xahiş ediblər.
- İnanmıram ki, bu, mənə uyğun bir işdir. Əgər istəyirsənsə, sənənlə Londona gedə bilərəm. Hər halda birlikdə nahar etməyə adam tapırıq. Əlbəttə, bu adam yalnız Deyfn ola bilərdi.
- Məncə bu, zəhlətökən bir şey olacaq, ancaq nə olsun, onlar bunu lüzumlu hesab edirlər. Ondan sonrakı gün də mənim kitabımı alan Amerikalı nəşir kokteyl gecəsi təşkil edir. Əgər etirazın yoxdursa. Sən də orada olmanı istərdim.
- Lap zəhlətökəndir ha, amma doğrudan da gəlməmi istəyirsənsə gələrəm.
- Məni sevindirmiş olarsan.

Kokteyl gecəsi Corcu lap çaş-baş salmışdı. Oraya xeyli adam yığılmışdı. Bəziləri elə də pis adama oxşamırdılar, qadınlardan bir neçəsi çox zövqlə geyinmişdi, ancaq kişilər ona çox yöndəmsiz göründülər. Yəqin ki, başa düşdünüz – o, hamıya Corc Pereqrin – İ.K.Hamiltonun həyat yoldaşı kimi təqdim edildi. Kişilərin deyəsən elə bir deyiləsi sözü yox idi, qadınlar isə dil-boğaza qoymurdular.

- Siz xanımınızla fəxr eləməlisiniz. Gözəl deyilmi? Bilirsiniz, mən onu bir oturma oxuyub qurtardım. Yerə qoymağa əlim gəlmirdi və oxuyub bitirəndən sonra onu ikinci dəfə lap başdan ayağa bir nəfəsə oxudum. Sadəcə olaraq, yamanca təsirlənmişdim.

İngilis nəşir qeyd etdi:

- İyirmi ildir ki, bu cür oxucu rəğbəti qazanmış şeirlər kitabına həsrət idik. Mən hələ belə şey görməmişəm.

Amerikalı nəşir də əlavə etdi:

- Bu, əla bir şeydir. Bu, Amerikanı fəth edəcək. Hələ bir gözləyin, görəcəksiniz.

Amerikalı nəşir İvə səhləb çiçəklərindən hörülmüş çələng göndərmişdi. “Lap əttökəndir ha”, deyə Corc düşündü. İçəri adamlar daxil olduqca onları İvin yanına qədər müşayiət edirdilər və kor-

kor, gör-gör ki, onlar İvə təriflər yağdırırdılar. Həyəcandan onun yanaqları bir az allanmışdı, ancaq kifayət qədər sakit görünürdü. Bütün bu əhvalatı lazımsız bir şey və cəfəngiyyat hesab etməyinə rəğmən Corc rəğbət hissi ilə qəbul edirdi ki, arvadı belə vəziyyətlərdə hər şeyi yerli-yatağında bacarır.

- Hə, bir şeyi unutmaq olmaz, - o, öz-özünə dedi, - O, əsl xanımdır və burada ona tay tutulması elə bir kimsə yoxdur.

Polkovnik xeyli kokteyl içdi. Onu narahat edən bircə şey vardı. Hiss edirdi ki, bayaq tanış edildiyi adamlardan bəziləri ona nə isə məzəli şəkildə baxırdılar, bunun nə demək olduğunu heç cür kəsdirə bilmirdi. Divanda yanaşı əyləşmiş iki qadının yanından keçəndə ona elə gəldi ki, bu qadınlar onun barəsində pıxıldışırlar və onların xısın-xısın güldükləri gözündən qaçmadı. Nəhayət ki, banket sona çatanda polkovnik rahat nəfəs aldı.

Taksi ilə otele qayıdanda İv dedi:

- Sənə heç bir söz ola bilməzdi, əzizim. Ürəklərə od vurdun. Qızlar sənə haqda danışmaqdan yorulmurdular. Sənə yamanca vurulmuşdular.

- Qızlar?! – o, acı-acı dilləndi, - qoca kaftarlar.

- Yəni belə bezdin?

- Xirtdəyə qədər.

İv rəğbətlə yavaşca ərinin əlini sıxdı.

- Ümid edirəm ki, bir az gözləməyimizə və axşamüstü qatarı ilə getməyimizə etiraz etməzsən. Səhər görülməsi bəzi işlərim var.

- Yox, yox, hər şey qaydasındadır, niyə etiraz edirəm ki?! Bazarlıq edəcəksən?

- Hə, bir-iki şey almaq istəyirəm, ancaq gərək gedib şəkil çəkdirim. Zəhləm gedən işdir, amma deyirlər ki, lazımdır. Amerika üçün, bilirsən də.

Polkovnik dillənmədi. Sadəcə düşüncəyə daldı. Fikirləşdi ki, onun arvadı olan, üstəlik də gözəgəlimli olmayan, bir dəri, bir sümük çəlimsiz qadının portretini görmək Amerikalı oxucular üçün böyük bir şok olacaq.

Bu düşüncələr onu sakit buraxmadı və səhəri gün İv evdən çıxandan sonra kluba, oradan da kitabxanaya getdi. Orada “Times”, “Literary Supplement”, “Spectator” qəzetlərinin son saylarını axtardı. Bir qədər əlləşdikdən sonra nəhayət, İvin kitabı haqda çap olunmuş yazıları tapdı. Polkovnik onları elə də diqqətlə oxumadı, ancaq oxuduqlarından anladı ki, bu məqalələrdə həddindən artıq xoş sözlər söylənilibdir. Daha sonra hərdənbir müştərisi olduğu Pikkadilidəki kitab satıcısının yanına getdi. O, belə qərara gəlmişdi ki, İvin bu aləmi bir-birinə qatmış kitabını necə lazımdır diqqətlə oxumalıdır, ancaq arvadının ona verdiyi nüsxənin haraya yox olmasını soruşmağa dili gəlmirdi.

Gərək özünə bir nüsxə alsın. Mağazaya daxil olmamışdan əvvəl o, pəncərədən içəri baxdı və gözüne dəyən ilk şey iri hərflərlə reklam məqsədilə yazılmış “Piramidalar dağılanda” oldu. Necə də səfehəsinə düşünülmüş bir başlıqdır. İçəri ayaq basdı. Gənc bir adam irəli gəldi və nəzakətlə öz köməyini təklif etdi.

- Yox, yox, elə-belə baxıram, - polkovnik dedi.

Polkovnik İvin kitabını soruşmağa utandı, düşündü ki, axtarıb özü tapsın, sonra da satıcının yanına gedib pulunu ödəsin. Ancaq nə qədər baxdısa heç yerdə tapa bilmədi və nəhayət, bayaqkı gənc adama yaxınlaşaraq tamamilə laqeyd bir halda soruşdu.

- Yeri gəlmişkən, “Piramidalar dağılanda” kitabı sizdə varmı?

- Yeni nəşr bu səhər gəlib. İndi birini gətirərəm.

Bir dəqiqə sonra əlində bir kitab geri qayıtdı. O, alçaq boylu, dolu bir adam idi, pırtlaşıq, gur, sarı saçları vardı. Eynək taxmışdı. Corc Pereqrin ucaboy, hərbiçilərə məxsus qədd-qamətli bir adam idi. O, gənc satıcıya tərəf əyilərək soruşdu:

- Onda belə çıxır ki, bu, yeni nəşrdir?

- Bəli, cənab. Beşinci. Yalnız roman belə uğurla satıla bilərdi.

Corc Pereqrin bir anlığa tərəddüd etdi.

- Sizcə nəyə görə bu kitab oxucular arasında belə yayılıb? Mən həmişə eşitmişəm ki, poeziyanı heç kim oxumur.

- Necə deyim, bilirsiniz, bu, çox yaxşı kitabdır. Mən özüm də onu oxumuşam.

Bu gənc oğlanda oxumuş olsa da, yüngülcə Kokni ləhcəsi hiss olunurdu və Corc qeyri-iradi olaraq himayəedici bir mövqe tutdu.

- Bu, çoxunun bəyəndiyi bir şeydir. Ehtiraslı hisslərlə zəngin, lakin faciəvi.

Corcun qaşları çatıldı. Yavaş-yavaş belə nəticəyə gəlirdi ki, bu oğlan yamanca sırtıqdır. Hələ heç kəs ona kitabda belə bir şey olduğunu deməmişdi və oxuduğu şərhlərdə də bu barədə hansısa bir qeydə rast gəlməmişdi. Gənc oğlan isə sözüünə davam etdi.

- Əlbəttə, bu, sadəcə olaraq bir uğursuzluqdur. Yəqin bilirsiniz də mən nəyi nəzərdə tuturam. Mən gördüyüm, duyduğum qədəriylə müəllif öz şəxsi təcrübəsindən bəhrələnib. Elə Hausman da özünün “Şropşirdən olan gənc oğlan” əsərini bu cür qələmə alıb.

- Qiyməti neçədir?, - deyə Corc bu çərənçini susdurmaq üçün soyuqqanlılıqla soruşdu. – Bükməyə ehtiyac yoxdur, cibimə qoyaram.

Noyabr səhəri yamanca rütubətli və yağmurlu idi, ona görə də Corc plaşını geyinmişdi.

Vağzalda polkovnik axşam qəzet və jurnallarını aldı. İv ilə birinci dərəcəli vaqonda üzbəüz oturaraq yerlərini rahatladılar və oxudular. Saat 5-də vaqon-restorana gedərək çay içdilər və bir az söhbətləşdilər. Nəhayət gəlib evə çatdılar. Vağzaldan evə maşınla gəldilər. Vanna qəbul etdilər, geyimlərini dəyişdilər. Şam yeməyindən sonra İv yamanca yorğun olduğunu deyərək yatmağa

getdi. Adəti üzrə, əvvəlcə ərini alından öpdü. Bundan sonra polkovnik plaşının cibindən İvin kitabını çıxararaq zala keçdi və oxumağa başladı. Şeir oxumaq onun üçün çətin idi və hərçənd hər bir sözə böyük diqqətlə yanaşırdı, yenə də qarmaqarışlıq içində idi. Sonra bir sə başdan başladı və ikinci dəfə axıra qədər oxudu. Get-gedə lap həvəsi sönürdü, amma o, səfəh deyildi və ikinci dəfə artıq kitabı oxuyub bitirəndə artıq nəyin nə olduğu barədə tam aydın fikrə gəldi. Kitabın bir hissəsi sərbəst şeirlərdən ibarət idi, bir hissəsi də adi şeir ölçülərindən kənara çıxmırdı, ancaq belə şeirlərdə ifadə olunmuş məna yalnız dayaz zəka sahiblərinə xoş gələ bilərdi. Bu, olan yaşlı bir qadınla gənc oğlan arasındakı ehtiraslı məhəbbət hekayəti idi.

Birinci şəxs dilindən yazılmış bu məhəbbət əhvalatı artıq gəncliyini çoxdan ötürmüş və cavan bir oğlanın ona dəlicəsinə vurulduğunu duyan qadının heyreti ilə başlayır. O, bu sevgiyə inanmaqda tərəddüd edir. Düşünür ki, özü-özünü aldadır. Və birdən dəhşət içərisində ayılıb görür ki, ey dadi-bidad, özü də o oğlana dəlicəsinə aşıq olub. Özünü inandırmağa çalışır ki, bu, cəfəngiyyatdan başqa bir şey deyil. Düşünür ki, əgər hisslərini cilovlaya bilməsə, ehtirasına tabe olsa aralarındakı bu yaş fərqi onlara bədbəxtlikdən başqa bir şey gətirməyəcək. Hər bəchlə oğlanı ürəyini açmaqdan çəkindirir. Lakin gün gəlir ki, aşıq öz eşqini izhar edir və qadını da ürəyindəki gizli sevgini bəyan etməyə məcbur edir. Oğlan birlikdə qaçmaq üçün ona yalvarır. Qadınsa ərini, evini tərk edə bilmir. Yaşa dolan bir qadın, tərəvətli bir gənc – axı qarşıda onları hansı həyat gözləyir? Ümid etmək olarmı ki, bu məhəbbətin sonu olmayacaq? Qadın ona rəhm etməsi üçün oğlana yalvarır. Ancaq onun məhəbbəti çox coşğundur, fırtınalı dəniz kimidir. O, bu qadını istəyir, bütün varlığı, bütün ruhu, bütün vücudu ilə istəyir və nəhayət, qorxu içində, titrəyərək, lakin arzu dolu qadın ona təslim olur. Daha sonra xoşbəxtlik dövrü gəlir. Dünya – cansıxıcı, ağ-qara dünya parlaq rənglərlə əlvanlaşır. Qadının qələmindən kağız üzərinə sevgi nəğmələri tökülür. O, öz gənc sevgilisinə, onun ağılı başdan çıxaran vücuduna pərəstiş edir, onun enli sinəsini, qədd-qamətli belini, ayaqlarının gözəlliyini, qarnının hamarlılığını ağızdolusu tərif edir. Corc bunları oxuduqca qəzəbdən rəngi qaralırdı; bıçaq vursan qanı çıxmazdı.

“Müsibət şeydir”. Deyfnin dostu belə demişdi. Elə düz də deyib. Quşu lap gözündən vurub. Çox ürəkbulandırandır.

Kitabda kədər dolu kiçik şeir parçaları da vardı ki, burada qadın aşıqı tərəfindən tərk edildikdən sonra həyatının boşluğundan şikayətlənib sızlayır, lakin onlar xoşbəxt yaşadığı anlar üçün iztirab çəkməyə dəyər deyən qadının göz yaşları ilə bitir. O, birlikdə keçirdikləri uzun, həyəcanlı gecələrdən söz açır, bir-birinin ağuşunda uyuyaraq sakitləşdiklərindən danışır. Bütün təhlükələrə sinə gərərək birlikdə olduqları gözəl anların ləzzətindən, vücudlarını saran ehtirasın və bu güclü istək qarşısında duruş gətirə bilmədiklərindən yazır.

Qadın bu könül əyləncələrinin bir neçə həftədən artıq davam etməyəcəyini düşünürdü, ancaq təəccüblü də olsa, bu, davam edir. Şeirlərdən biri iki sevgilinin ürəklərini qızdıran məhəbbət

hissinin üç il sərəsər davam etdiyinə həsr olunmuşdu. Belə görünür ki, gənc sevgili qadını onunla çox uzaqlara – İtaliyada təpəlikdə yerləşən bir qəsəbəyə və ya yunan adasına, yaxud da Tunisdə kiçik hasarlı bir şəhərə çıxıb getməyə məcbur etməkdən əl çəkmir ki, həmişə bir yerdə olsunlar. Qadın isə başqa bir şeirində ona yalvarır ki, qoy hər şey olduğu kimi qalsın. Ancaq onların xoşbəxtliyinin sonu yoxdur. Ola bilsin ki, bu, onların rastlaşdıqları çətinliklər üzündən və tez-tez görüşə bilmədiklərindən irəli gəlir. Sonra birdən-birə gənc oğlan vəfat edir. Necə, nə vaxt, harada – bax bunu Corc heç başa düşə bilmədi. Ardınca uzun-uzadı, acı kədərdən doğan ürəkdağlayan hayqırtı gəlir; bu, elə bir qəmdir ki, zavallı qadın bunu hətta aşkar surətdə göstərə bilməz. Bu, elə bir hüzdür ki, onu yalnız gizlətmək lazımdır. Həyatına nur saçan mayakı onu tərk etmiş olsa və iztirab onun belini büksə belə, o, özünü şən göstərməli, qonaqlıqlar təşkil etməli, yığıncaqlara getməli və hər zaman olduğu kimi davranmalıdır.

Kitabdakı sonuncu şeir dörd qısa bənddən ibarət idi və burada kədərlə öz itkisinə artıq boyun əymiş müəllif sevgilisini əlindən almış ilahi qüvvələrə təşəkkür edir ki, biz insanların nə vaxtsa ağılımızdan keçirdiyimiz, yaşamaq istədiyimiz böyük xoşbəxtliyi az müddətə olsa da ona daddırıblar.

Corc Pereqrin bu kitabı oxuyub bitirəndə artıq gecə saat üç idi. Hər sətiri oxuduqca ona elə gəlirdi ki, İvin səsini eşidir, dəfələrlə onun istifadə etdiyi cümlələrə rast gəlirdi. Bu kitabda elə tanış məqamlar var idi ki, heç şübhəsiz bu, onun öz həyat hekayəti idi. Kor-kor, gör-gör, bu qadının gizli sevgilisi var imiş və o sevgili artıq vəfat edib. Polkovnik qətiyyənlə qəzəblənmədi, elə bir qorxu hissi də keçirmədi, hərçənd dəhşətə gəlmişdi. Onun hiss etdiyi heyrətən başqa bir şey deyildi. İvin belə ehtiraslı anlarla zəngin məhəbbət macərası yaşaması faktı ölü balığın quyruğunu tərptəməsi qədər ağlasığmaz idi. Polkovnik klubdakı o kişinin bu kitab haqqında danışarkən gözlərində dolaşan məzəli təbəssümü, Deyfnin şeytanlıqla atmaca atmağını, kokteyl yığıncağında yanlarından keçərkən iki qadının niyə xısnlaşdığını yalnız indi anlamağa başlamışdı.

Polkovniki tər basdı. Və qəfildən qəzəb hissi onu boğdu, ayağa sıçrayaraq gedib İvdən hesabat soruşmaq istədi. Amma qapıya çatanda ayaq saxladı. Axı hər şey bir yana, əlində ki, bir sübut yox idi. Hansı dəlillərlə? Aha, kitab! Yadına düşdü ki, İvə bu kitabı tərifləmişdi. Doğrudur, o zaman kitabı oxumamışdı, özünü elə göstərmişdi ki, guya oxuyub. Və əgər bunu boynuna alsaydı axmaq vəziyyətinə düşəcəkdə. “Ehtiyatlı addım atmalıyam” deyərək burnunun altında mızıldadı.

Corc Pereqrin düşündü ki, iki-üç gün gözləyib hər şeyi yenidən götür-qoy etsin. Sonra nə edəcəyinə doğru qərar verər. Çarpayısına uzansa da bir xeyli gözünə yuxu getmədi. “İv, İv” deyərək dodaqaltı deyinməkdə davam etdi.

Ertəsi gün yenə adətləri üzrə səhər süfrəsi arxasında əyləşmişdilər. İv həmişəki kimi sakit, ciddi və təmkinli idi. Orta yaşlı bu qadın heç vaxt olduğundan gənc görünməyə səy göstərməmişdi. Kişi ona sanki uzun illər görməmiş kimi nəzər saldı. Qadının simasında həmişəki sakitlik oxunurdu.

Açıq mavi gözlərində bir rahatlıq vardı. Bu səmimi görünüşdə xətdən, günahdan əsər-əlamət yox idi. Hər zamankı kimi aradabir ortalığa bir söz atırdı.

- Londonda keçirdiyimiz o iki dəhşətli gündən sonra təzədən bir də kəndə qayıtmaq necə də xoşdur! Sənin bu gün nə işin var?

Ağlasığan şey deyildi.

Üç gün sonra Corc Pereqrin öz vəkili görməyə getdi. Henri Bleyn həm də onun köhnə dostlarından biri idi. Pereqrinlərin evindən bir azca aralıda yaşayırdı və onlar uzun illər birlikdə ova çıxmışdılar. Həftənin iki günü bu adam sadə, əsl kənd həyatı yaşayır, qalan beş günü isə Şeffilddə məşğul bir hüquqşünas olurdu. O, ucaboylu, şən əhval-ruhiyyəli və mehriban gülüslü bir adam idi, elə təsəvvür oyadırdı ki, sanki daha çox idmançı və “yaxşı bir oğlan” imici yaratmaq istəyirdi. Tək-tük hallarda hüquqşünas kimi görünmək istərdi. Lakin bununla belə uzaqgörən və müdrikti.

- Hə, Corc, de görək gün haradan çıxıb ki, sən buralara gəlmisən? – deyə polkovnik onun ofisinə daxil olan kimi Henri Bleyn sevinclə qışqırdı. – Londonda yaxşımı vaxt keçirdin? Gələn həftə bir-iki günlüyə mən də arvadımı aparacağam. İv necədir?
- Elə İvə görə sənin yanına gəlmişəm, - Pereqrin ona şübhə dolu nəzərlərlə baxaraq dilləndi. – Onun kitabını oxumusan?

Rahatlığını əlindən almış son günlərin düşüncələri polkovnikin həssaslığını daha da artırmışdı və ona görə də hüquqşünasın çöhrəsindəki zəif dəyişkənliyi o dıqıqə hiss etdi. Sanki dərhal ehtiyat tədbiri aldı.

- Hə, əlbəttə oxumuşam. Böyük müvəffəqiyyətdir, elə deyilmi? Təsəvvür elə, İv poeziyaya girişib. Həyat möcüzələrlə doludur.

Corc Pereqrinin artıq səbr kasası dolmaq üzrə idi.

- Bu, məni camaatın yanında lap axmaq vəziyyətində qoyub.
- Vay-vay, Corc, bu nə cəfəngiyyətdir danışırısan? İvin kitab yazmağında heç bir qəbahət yoxdur. Sən gərək onunla fəxr edəsən.
- Boş-boş danışma. Bu ki, onun öz şəxsi hekayətidir. Bunu sən də, başqaları da çox yaxşı bilir. Deyəsən onun məşuqunun kim olduğunu bilməyən elə birc mənəm.
- Bu, ancaq sənin fantaziyan ola bilər, dost! Belə şeyləri ağına gətirmək üçün heç bir səbəb yoxdur.
- Qulaq as, Henri. Bizim, demək olar ki, bütün həyatımız bir yerdə keçib. Səninlə hər cür şəraitdə yaxşı vaxtlarımız olub. Mənimlə səmimi ol. Bütün bu hekayətin uydurma olduğuna inandığını gözümdən içinə baxıb deyə bilərsənmi?

Henri Bleyn yerində qurcalandı. Qoca Corcun səsindəki kədər onu təşvişə saldı.

- Mənə belə sual verməyə sənin haqqın yoxdur. İvdən soruş.

- Cəsərət etmirəm, - Corc əzabverici sükutdan sonra dilləndi, p- Qorxuram, birdən o, hər şeyi boynuna aldı?!

Ortaya narahatedici bir sükut çökdü.

- Kim idi bu oğlan?

Henri Bleyn düz dostunun gözünün içinə baxdı.

- Bilmirəm. Ancaq bilsəm də demərəm.
- Əclaf! Görmürsən ki, nə vəziyyətdəyəm? Səncə onun-bunun gülüş hədəfinə çevrilmək xoşdur? Hüquqşünas bir siqaret yandırdı və bir neçə dəqiqə sükut içində dərindən qullablar vurdu.
- Heç bilmirəm ki, sənə necə kömək edə bilərəm, - nəhayət dilləndi.
- Mən bilən sənənin xəfiyyə kimi işə götürdüyün adamlar var. İstəyirm bu adamları işə qoşasan və hər şeyi aydınlaşdırasan.
- Əzizim, öz arvadını xəfiyələrə güddürmək heç də yaxşı iş deyil. Həm də bu bir yana, fərz edək ki, doğrudan da İvin məhəbbət macərəsi olub. Axı bu, çox uzun illər bundan əvvəl baş verib. Ona görə də inanmıram ki, ortaya nə isə qənaətbəxş bir şey çıxarmaq mümkün olsun. Görünür onlar bu əlaqələrini məharətlə ört-basdır edə biliblər.
- Cəhənnəmə ki! Sən xəfiyələrini bu işə qoş. Mən həqiqəti bilmək istəyirəm.
- Yox, Corc, alınmayacaq. Əgər qəti qərarlaşdırmısan, oda yaxşı olardı ki, bir başqasına müraciət edəsən. Həm də bir mənə bax, de görüm, sənənin əlində İvin xəyanəti barədə dəlil-sübut oldu, nə edərdin? On il bundan əvvəl etdiyi xəyanətə görə onu boşasan, lap axmaq vəziyyətinə düşərsən.
- Hər nə olursa olsun, mən bu məsələni aydınlaşdırmalıyam.
- Bunu elə indi də edə bilərsən, amma çox yaxşı bilirsən ki, əgər belə etsən, arvadın səni tərk edib gedəcək. İstəyirsən belə olsun?

Corcun gözlərindən bədbəxtlik oxundu.

- Bilmirəm. Həmişə onun yaxşı həyat yoldaşı olduğunu düşünmüşəm. Evi gözəl idarə edir. Heç vaxt xidmətçi problemimiz olmayıb. Bağ-bağçada möcüzə yaradıb, kən dadamları ilə gözəl münasibətlər qura bilir. Amma cəhənnəm olsun bunlar, mən öz nüfuzumu fikirləşirəm. Mənə həyasızcasına xəyanət etmiş olduğunu bilə-bilə necə onunla eyni dam altında yaşamağa davam edə bilərəm?
- Sən özün ona həmişə sədaqətli olmusan?
- Az-çox, özün bilirsən. Hər halda biz təxminən 20 ildir ki, evlənmişik və İv yataqda heç vaxt arzuolunan qadın olmayıb.

Hüquqşünas yavaşca qaşlarını qaldırdı, ancaq Corc o qədər fikirli idi ki, bunun fərqi var bilmədi.

- Inkar etmirəm, aradabir mənəm də macərələrim olub. Kişiyə bu lazımdır. Qadınlarda isə bu məsələyə fərqli mövqedən yanaşmalıyıq.
- Bunu biz kişiler belə deyirik də, - azacıq gülümsəyərək Henri Bleyn dedi.
- Kim-kim, İvin yolunu azmağı mənəm ömrümdə ağıma gəlməzdi. Yəni demək istəyirəm ki, o, olduqca ciddi, təmkinli bir qadındır. Bəs bu lənətə gəlmiş kitabı yazmağa onu nə vadar edib?
- Ola bilsin ki, bu, çox acı bir sınaq olub və ona görə də çiyindən belə ağır bir yükü bu cür atmaq ona bir rahatlıq gətirib.
- Yaxşı, qoy belə olsun. Ancaq əgər yazırdısa, lənət şeytana, niyə bunu şərti ad altında verməyib?
- O, öz qızlıq soyadından istifadə edib də. Yəqin ki, bu, onun üçün kifayətdir. Əgər kitab bu qədər marağa səbəb olmasaydı, şübhəsiz ki, bəs olardı.

Corc Pereqrin və hüquqşünas masa arxasında üzbəüz əyləşmişdilər. Corc qolunu masaya dirsəkləmiş, əlini yanağına söykəyərək onun bu fikrinə qaşlarını düyünlədi.

- Bu gənc məşuqun necə bir adam olduğunu bilməmək məni yandırır tökür. Hətta onun alicənab biri olub-olmamağını söyləmək belə mümkün deyil. Yəni dediyim odur ki, o, ola bilsin ki, ya kənd təsərrüfatı işçisi, ya da hansısa hüquqşünasın ofisində məmur imiş.

Henri Bleyn özünü gülümsəməkdən saxladı və dostuna cavab verərkən gözlərində mühriban və səbirli bir ifadə vardı.

- İvi tanıdığım qədəriylə deyə bilərəm ki, o oğlan dəyərlı birisi olub. Hər halda onun mənəm ofisimdə məmur olmadığından tam əminəm.
- Bu, mənə bir zərbə oldu, - deyə polkovnik ah çəkdi. – Mən də elə düşünürdüm ki, arvadım məni sevır. Əgər o, mənə bu cür nifrət etməsəydi, belə bir kitab yazmazdı.
- Yox, yox, mən buna inanmıram. Onun nifrət etməyi bacardığını belə düşünmürəm.
- Hər halda onun məni sevdiyini demək istəmirsən ki?
- Xeyr.
- Yaxşı, bəs onda onun mənə olan hisslərinə nə ad verək?

Henri Bleyn özünün fırlanan stulunda irəli əyildi və düşüncəli tərzdə Corca baxdı.

- Laqeydlik - mən deyərdim.
- Polkovnik dıksindi və qızardı.
- Hər halda sən onun dərdindən ölmürsən, elə deyil?
- Corc Pereqrin birbaşa cavab vermədi.
- Uşaq sahibi ola bilməmək mənəm üçün böyük bir zərbə olub, bununla belə heç vaxt arzularımı gözümdə qoyduğunu ona hiss elətdirməmişəm. Həmişə ona münasibətdə mehriban olmuşam. Müəyyən çərçivə daxilindəmbir ailə başçısı kimi öz borcumu yerinə yetirməyə çalışmışam. Hüquqşünas dodaqlarını qıdıqlayan təbəssümü gizlətmək üçün iri əli ilə ağızını örtüdü.

- Bu, mənim üçün sarsıdıcı bir zərbə olub, - Pereqrin sözünə davam etdi. – Lənət şeytana, hətta on il bundan əvvəl də İv uşaq deyildi axı belə yelbeyinlik etsin. Bir Allah şahiddir ki, onda heç baxılası bir şey də yoxdur. Bu, çox iyrənc bir işdir.

O, dərindən nəfəs aldı.

- Sən mənim yerimdə olsan nə edərdin?
- Heç nə.

Corc Pereqrin oturduğu stulda özünü dikəltdi və Henriyə elə donuq və ciddi bir sifətlə baxdı ki, belə davranışı ondan yalnız alayı yoxlayarkən gözləmək olardı.

- Mən belə şeylərə barmaqarası baxa bilmirəm. Məni gülüş hədəfinə çeviriblər. Bundan sonra başımı dik tutub camaat arasına çıxma bilmərəm.
- Boş-boş danışma, - hüquqşünas kəskin cavab verdi, daha sonra xoş və mülayim bir şəkildə sözünə davam etdi. – Qulaq as, dostum. Bu adam artıq o dünyadadır. Hadisə də çox-çox uzun illər bundan əvvəl baş verib. Unut getsin. Camaata İvin kitabı haqda danış, dil boğaza qoyma, onunla fəxr etdiyini söylə. Elə davran ki, sanki ona özün qədər inanırsan, sanki o, sənə heç bir zaman vəfasızlıq etməyib. Vaxt elə sürətlə keçir, adamların da yaddaşı elə zəifdir ki, tezliklə hamısı unudulacaq.
- Ancaq mən unutmayacağam!
- Siz hər ikiniz gənclik dövrünü adlamış adamlarsınız. İv sənin düşündüyündən də qat-qat artıq şeylər edir və onsuz sən çox yalqız olarsan. Əgər unutmasan, heç də yaxşı olmaz. Bu inadkar başına yeridə bilsən ki, İv səndən də bir az artıqdır, onda hər şey yaxşı olacaq.
- Lənət olsun! Sən elə danışırsan ki, elə bil mənəm günahkar?!
- Xeyr, mən sənin günahkar olduğunu düşünmürəm, ancaq əminəm ki, İvin də bir günahı yoxdur. Güman etmirəm ki, o, bu oğlana aşıq olmağı özü də istəyirdi. İvin kitabında lap sondakı şeir yadına düşürmü? Şəxsən məndə bu şeir belə bir təəssürat oyatdı ki, oğlanın ölümü onu sarsıtırsa da, qadın qərribə bir sövq-təbiiliklə bunu yaxşı qarşılayır. Birlikdə olduqları bütün müddət ərzində qadın onları bir-birinə bağlayan tellərin çox kövrək olduğunu və nə vaxtsa qırılacağını bilirdi. Oğlan eşqinin ən qızgın çağında dünyasını dəyişir və məhəbbətin nadir hallarda uzunömürlü olduğunu heç vaxt bilmir. O. Eşqin yalnız qaynar çağlarını dadmışdı, görmüşdü. Özünün acı kədərində qadın bir şeydə təsəlli tapır ki, zavallı oğlan acı qəm-qüssənin nə olduğunu bilmədi.
- Sənin bu dediklərin mənə o qədər də çatmır, dostum. Amma azdan-çoxdan nə demək istədiyini başa düşürəm.

Corc Pereqrin ümitsizliklə masanın üstündəki mürəkkəb qabına baxdı. Donub qalmışdı. Hüquqşünas maraqlı və şəfqət dolu nəzərləri ilə ona baxırdı.

- Başa düşürsənmi, necə bir cəsərət sahibi olmalısan ki, hədsiz dərəcədə bədbəxt olduğunu bu cür ustalıqqa gizlədə biləsən?, - o, nəzakətlə dilləndi.
Polkovnik Pereqrin köksünü ötürdü.
- Mən məhv olmuşam, amma güman edirəm ki, sən haqlısan. Daldan atılan daş topuğa dəyər. Əgər hay-küy salsam işlər daha da dolaşar.
- Yəni?
Corc Pereqrin təəssüf dolu təbəssümlə davam etdi:
- Sənin məsləhətinə qulaq asacam. Heç bir şey etməyəcəm. Qoy məni axmaq hesab eləsinlər. Cəhənnəmə ki! Əsas məsələ budur ki, mən İvsiz nə edərəm. Ancaq gör sənə nə deyirəm – ölən günəcən başa düşməyəcəyim bir məqam var: axı bu bədbəxt oğlu onda nə tapmışdı?!

İngilis dilindən tərcümə edən:

Aygün Əziz